

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Київський національний лінгвістичний університет
Національний університет «Львівська політехніка»
Ужгородський національний університет
Тернопільський національний економічний університет
Полесский государственный университет
Uniwersytet Jagielloński
Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji (Польща)
Minnesota State University (США)
Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej –
Rotella Acropire Invest Company (США)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

27–28 травня 2015 р., Україна, м. Івано-Франківськ

Івано-Франківськ
2015

УДК 33(477)
ББК 65.0(4Укр)
П78

Відповідальний за випуск – Пилипів Н.І., д.е.н., професор, за-
відувач кафедрою теоретичної і прикладної економіки ДВНЗ “При-
карпатський національний університет імені Василя Стефаника”.

Матеріали подано у авторській редакції.

*Відповідальність за зміст матеріалів, їх відповідність вимогам
чинного законодавства і достовірність фактів та статистичних даних
несуть автори.*

П78 Проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку регіонів:
Матеріали Міжнародно науково-практичної інтернет-конференції 27–28
травня 2015 р. – Івано-Франківськ: Видавець Віктор Дяків, – 189 с.

ISBN 978-966-96949-х-х

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку регіонів”, в яких роз-
глядаються теоретичні, методологічні, організаційні та методичні аспекти розвит-
ку економіки і управління національним господарством та підприємством, пита-
ння формування фінансово-кредитної системи, обліково-аналітичного забезпечення
і аудиту та вирішення проблем, що пов’язані із соціально-економічним розвитком
регіонів.

Видання призначене для науковців, викладачів, фахівців підприємств та
представників органів влади, причетних до питань соціально-економічного роз-
витку, студентів.

УДК 33(477)
ББК 65.0(4Укр)

ISBN 978-966-96949-х-х

© ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника», 2015
© Видавець Віктор Дяків, 2015

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ..7	
<i>Бунзяк Н.Я., Ключник А.В.</i> Стратегічні орієнтири розвитку зовнішньоекономічного потенціалу аграрного сектору Миколаївської області.....7	7
<i>Ціжма О.А.</i> Модернізація системи управління фінансового забезпечення трудового потенціалу..... 10	10
<i>Шубаєва О.В., Корнєєв В.В.</i> Еволюція страхових відносин у контексті економічного розвитку.....13	13
ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....17	17
<i>Сас Л.С., Богдан О.В.</i> Критерії визначення суб'єкта малого підприємництва.....17	17
<i>Пилипів Н., Коцан С.</i> Економічна сутність поняття «центр відповідальності».....20	20
<i>Коцюбинський В.</i> Інноваційно-технічний та екологічний розвиток підприємництва в Україні.....22	22
<i>Мазурик Н., Пилипів Н.</i> Витрати як об'єкт дослідження управлінської системи підприємства.....24	24
<i>Немеш М.І., Шкроміда В.В.</i> Формування системи ефективного управління ресурсним потенціалом підприємства.....26	26
<i>Романюк П., Шеленко Д.</i> Сутність доходів і витрат підприємства.....28	28
<i>Сливоцька Л., Стефінін В.</i> Економічна суть та класифікаційний підхід до загальновиробничих витрат підприємства.....31	31
<i>Мацола С., Щербанюк О.</i> Поняття “основні засоби”: сутність та процес управління.....33	33
РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА..36	36
<i>Вавак Т., Якубів В.</i> Адаптація вищої освіти України до вимог Європейського союзу та потреб регіонального ринку праці.....36	36
<i>Романюк Т., Голинська Б.</i> Сучасний стан і напрями покращення інвестиційної привабливості Івано-Франківської області.....37	37
<i>Корнута М.В., Левандівський О.Т.</i> Управління кредиторською заборгованістю суб'єкта господарювання.....40	40
<i>Писар Н.Б.</i> Теоретичні аспекти програми енергетичної незалежності регіону.....43	43
<i>Барчук В., Рудницька М.</i> Форми оцінки формування і розвитку промислового потенціалу регіону.....45	45
<i>Барчук В., Сабецький С.</i> Фактори та умови формування промислового потенціалу Івано-Франківської області.....49	49

Ціжма Ю.І. Особливості методки визначення гнучкості зайнятості населення.....	52
ГРОШІ ФІНАНСИ І КРЕДИТ.....	55
Романюк Т., Кобак М. Фінансова стійкість як вагома складова фінансової системи.....	55
Ратушна Л.В., Вавак Т. Чи іпотечний кредит є реальним шансом на отримання власного житла?.....	57
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ.....	61
Пилипів Н., Амброзьяк І. Вплив специфічних особливостей комунальних підприємств на побудову обліку витрат.....	61
Бачкур В. І., Банашкевич Т. П. Економічна суть готівкових і безготівкових розрахунків.....	63
Пилипів Н., Бойдуник В. Облік і аудит формування та руху зареєстрованого (пайового) капіталу.....	65
Варуник Б.М., Шкроміда В.В. Доходи діяльності підприємства як об'єкт бухгалтерського обліку.....	68
Ємець О., Василечко І. Організація і методика обліку та аудиту доходів, витрат та фінансових результатів аграрних підприємств...	71
Пилипів Н., Волощук Т. Нормативно правове регулювання облікової політики.....	75
Гаврилишин А. Удосконалення обліку доходів, витрат та фінансових результатів на підприємстві з допомогою автоматизації.....	78
Гедзик М. Облік та аналіз використання земельних ресурсів у сільськогосподарському виробничому кооперативі.....	80
Гриненьків С., Стефінін В. Роль фінансової звітності в системі управління підприємством.....	83
Грудзевич Н. П., Шкроміда В. В. Економічна сутність фінансових результатів.....	85
Ємець О., Гуменюк І. Облік і аудит як інформаційна база та основні функції системи управління підприємством.....	88
Романюк Т., Дзьоба М. Напрями удосконалення організації обліку в аудиторській фірмі.....	92
Дидин Т.М. Особливості обліку виробництва тари на підприємствах з виготовлення мінеральних вод.....	95
Ємець О., Дідун Т. Облік та контроль реалізації готової продукції.....	97
Здерко Т. Організація і методика обліку оплати праці та контроль виконання робочого часу.....	100
Іванюк Т. А., Пилипів Н. І. Суть поняття інвентаризації, її завдання та принципи.....	101
Калин В.М. Критерії визнання фінансового лізингу як господарської операції в податковому обліку.....	106

<i>Барчук В., Караїм Л.</i> Формування звітності про фінансові результати та її аналіз.....	107
<i>Барчук В., Кернякевич О.</i> Облік формування прибутку підприємства.....	110
<i>Козак Л. Ф., Мельник Н. Б.</i> Економічна суть поняття “готова продукція” та її класифікаційні групи.....	113
<i>Барчук В., Ліхач Д.</i> Облік виробничих витрат підприємства.....	116
<i>Лукан О. М., Василюк М. М.</i> Оптимізація витрат маркетингової діяльності як необхідна умова удосконалення облікового забезпечення.....	119
<i>Мадрига А., Шеленко Д.</i> Проблеми обліку готової продукції в аграрному підприємстві.....	122
<i>Максимів Ю., Довжинська М.</i> Фінансова звітність суб’єктів малого підприємництва у контексті законодавчих змін.....	124
<i>Марків М. М., Пилипів Н. І.</i> Етапи організації управлінського обліку на підприємствах з виробництва твердого біопалива.....	127
<i>Марчук І. Я., Гнатюк Т. М.</i> Управлінський облік формування прибутку на підприємствах залізобетонних виробів.....	129
<i>Барчук В., Мороз Л.</i> Первинна реєстрація обліку прямих витрат виробництва та їх відображення в облікових регістрах і звітності.....	133
<i>Петрушинська І. Я., Матковський П. Є.</i> Економічна сутність виробничих запасів та напрямки їх дослідження.....	136
<i>Rylyriv M.I.</i> What is the role of terroristic acts on subsidy and donor provisions to microfinance?.....	139
<i>Галущак І., Пилип’юк Н.</i> Аудиторська оцінка розрахунків з постачальниками і підрядниками.....	143
<i>П’ятничук І. Д.</i> Формування інформаційних облікових потоків управління витратами діяльності підприємств.....	144
<i>Русин Р., Рудницька Г.</i> Облік, аудит та економічний аналіз з розрахунків з оплати праці.....	146
<i>Смоляк О.В.</i> Шляхи удосконалення організації обліку амортизації необоротних активів на підприємстві.....	150
<i>Ємець О., Тимків Н.</i> Облік, контроль та аналіз фінансових результатів виробничих підприємств.....	152
<i>Ходовіцька В.С., Стефінін В.В.</i> Економічна сутність безготівкових розрахунків підприємства.....	155
<i>Швікун Г.</i> Проблеми обліку класифікації доходів і витрат.....	158
<i>Штень Т.І., Стефінін В.В.</i> Етапи становлення бухгалтерського балансу.....	161
<i>Юринець А.</i> Фінансова звітність підприємства.....	164
ОПОДАТКУВАННЯ І БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА.....	167
<i>Жук О.І.</i> Основні зміни системи загальнодержавних та місцевих	

податків і зборів.....	167
Ємець О., Мороз І. Облік, контроль та аналіз розрахунків з бюджетом.....	169
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОУПРАВЛІННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА.....	173
<i>Васильченко С., Одзімек В.</i> Місцевий економічний розвиток в умовах глобалізації світової економіки.....	173
<i>Винар Н.В., Монастирський Г.Л.</i> Модернізація економічних інструментів соціального розвитку територій з особливим статусом.....	174
<i>Монастирська Т.Б., Крупка Я.Д.</i> Управление человеческими ресурсами в международных компаниях.....	178
<i>Монастирський Г.Л.</i> До питання ефективності управління розвитком територій.....	181
<i>Феденчук Я.М., Монастирський Г.Л.</i> Проблеми фінансів місцевого самоврядування як бар'єр євроінтеграції та реалізації технологій антикризового управління.....	185
<i>Tetyana P. Shippee.</i> Racial Differences in Nursing Home Residents' Quality of Life: Identifying Mechanisms for Actions.....	188

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

*Н.Я. Бунзяк
аспірант
А.В. Ключник
доктор економічних наук
Миколаївський національний аграрний університет*

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Сучасне економічне зростання аграрного сектору економіки потребує переходу до безперервного інноваційного процесу. Зростання виробництва і сучасні вимоги до якості сільськогосподарської продукції вирішальним чином залежать від інновацій, які стають ключовим стратегічним параметром розвитку кожного підприємства. Аграрна галузь в Україні є пріоритетною, саме тому значна кількість сільськогосподарських виробників мають розуміти гостру необхідність ведення господарства на інноваційній основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні та практичні аспекти формування інноваційних підходів розвитку агропромислового комплексу України розглянуто в роботах О.І. Амоша, О.В. Дація, О.П. Єлець, М.В. Зубець, І.О. Іртищевої, Л.В. Назарової, П.Т. Саблука, Г.М. Саранчук, К.В. Семикіної, Н.М. Сіренко, Ю.М. Остапчук, А.М. Третяка, О.В. Шибаніної та ін., проте питання розвитку саме зовнішньоекономічного потенціалу аграрного сектору залишається відкритим.

Формування цілей. Мета роботи полягає у визначенні особливостей інновацій в аграрному секторі економіки та обґрунтуванні доцільності їх впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сьогодення, коли економіка країни активізувала свою діяльність щодо забезпечення сталого розвитку на різних рівнях національної економічної системи, дослідження тенденцій і напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності в розрізі галузей народного господарства набуває особливої актуальності.

Сучасне економічне зростання аграрного сектору економіки потребує комплексного аналізу наявних у регіонах можливостей для зовнішньоекономічних зв'язків, вибору регіональними підприємс-

твами оптимальної стратегії виходу на міжнародні ринки і розробки тактичних прийомів її реалізації [1].

На сьогоднішній день агропромисловий комплекс (АПК) є пріоритетною галуззю народного господарства, яка здатна стабілізувати і поліпшити економічну ситуацію як в окремому регіоні, так і в країні в цілому.

Вітчизняні підприємства АПК мають значний потенціал економічного розвитку, який зумовлюється унікальними природно-кліматичними характеристиками та позитивними для АПК світовими тенденціями. В найбільшій мірі сприяти вивільненню цього потенціалу – саме таке завдання має стояти сьогодні на всіх рівнях, починаючи від підприємства і завершуючи національним господарством.

Серед факторів, що впливають на розвиток АПК в Україні, можна виділити такі як: система господарювання, характер виробничих відносин, рівень соціально-економічного розвитку країни, природні ресурси та структура земельного фонду, технічний рівень і стан основних фондів підприємств АПК, забезпеченість трудовими ресурсами, транспортно-географічні умови. Вирішальне значення мають економічні фактори, від яких залежить раціональне використання природних ресурсів, задоволення споживчого попиту населення, участь у міжнародному поділі праці, збереження навколишнього середовища тощо.

Миколаївська область має значні потенційні можливості для агропромислового розвитку: сприятливі природно-кліматичні умови для ведення сільськогосподарського виробництва, диверсифіковану та досить розвинену переробну промисловість і сільське господарство, наявність достатньої чисельності кваліфікованого персоналу, розвинений науково-технічний потенціал з перспективами його нарощування, значні обсяги внутрішнього ринку збуту агропродовольчої продукції. Зовнішньоторговельний оборот області продукцією АПК у 2014 році в порівнянні з 2000 р. збільшився у 3,9 рази, у тому числі експорт у 4,2 рази та імпорт у 3,2 рази, при цьому зовнішньоторговельне сальдо є позитивним [2].

Також Миколаївська область має значні земельні ресурси і вважається одним із регіонів інтенсивного землеробства в Україні. Станом на 01.01.2015 р. загальна площа сільськогосподарських угідь перевищує 2 млн га (займає близько 5% площ України), з яких 1,7 млн га становить рілля [2]. Все це створює сприятливі передумови та можливості для розвитку агропродовольчого комплексу та інтенсифікації економіки.

В той же час окремі показники, які характеризують рівень розвитку агропродовольчого сектору економіки регіону (рівень продуктивності праці, розвиток сучасних технологій, рівень інтеграції

підприємств у світогосподарську систему, розвиток матеріального, інвестиційного забезпечення), значно поступаються розвиненим територіально-економічним комплексам інших країн. Виходячи з цього, одним з найважливіших векторів діяльності сучасного АПК є перетворення існуючого потенціалу (шляхом повного використання наявних конкурентних переваг та формування нових через розширення зовнішньоекономічних зв'язків та структурну оптимізацію господарського комплексу) в реальне зростання показників діяльності регіональної економічної системи.

Одним з основних моментів ефективного функціонування аграрних підприємств Миколаївської області на зовнішньому ринку є відповідність вимогам міжнародного ринку щодо якості продукції.

Для поліпшення якісних характеристик продукції сільського господарства та підвищення її конкурентоспроможності, що особливо важливо у зв'язку з євроінтеграційними процесами, необхідно удосконалювати систему агротехнічних заходів виробництва продукції, корегувати її збут; впроваджувати у виробництво нові енергозберігаючі технології вирощування, координувати процеси транспортування, зберігання, переробки і реалізації продукції; використовувати нові високоврожайні сорти й гібриди сільськогосподарських культур, високопродуктивні породи тварин і птиці; виконувати комплекси робіт, пов'язаних із відтворенням та підвищенням родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення; розвивати інфраструктуру аграрного ринку. Усе це сприятиме ефективному формуванню конкурентних переваг області на внутрішньому та на зовнішньому ринках [3].

Забезпечити стабільний і сталий розвиток національного агропромислового комплексу в умовах прискорення глобалізаційних та інтеграційних процесів можна лише в тому разі, якщо цей розвиток здійснюватиметься на основі інноваційної діяльності аграрних підприємств. Зростаюча роль інноваційної діяльності у сучасних умовах повинна стати фундаментом стабільного й ефективного економічного зростання як окремо взятого підприємства, так і галузі, й, зрештою, країни загалом.

Кінцевим результатом інноваційної діяльності будь-якого аграрного підприємства є виробництво високоякісної продукції, зміцнення позицій на ринку, підвищення ступеня адаптивності підприємства до умов мінливого зовнішнього середовища, створення передумов для довгострокової стабільності. Реалізація зазначених можливостей припускає створення ефективних систем управління інноваційною діяльністю підприємства.

Але на сьогоднішній день ситуацію у сфері інноваційного розвитку вітчизняного сільського господарства треба визнати незадовільною, передусім через відсутність системної основи такого розвитку,

а також його невідповідність світовим пріоритетам і масштабам. Лише використання міжнародного досвіду інноваційних змін у формах і методах організації виробництва й управління пришвидшить адаптацію вітчизняного аграрного сектора до світових умов господарювання.

Висновки. Для забезпечення стабільного розвитку і конкурентоспроможності сільського господарства необхідне впровадження інноваційної моделі розвитку галузі. Впровадження інновацій та новітніх технологій в аграрній сфері дасть змогу покращити показники її діяльності як на регіональному, так і на загальнодержавному рівнях. Так, за рахунок інноваційного розвитку можна досягти збільшення виробництва валової продукції та покращення її якості, що буде мати безпосередній вплив на ефективність виробництва сільськогосподарських підприємств.

1. Амоша О.І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О.І. Амоша // Економіст. – 2011. – №6. – С. 28–34.

2. Головне управління статистики у Миколаївській області. Статистичні дані // [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.mk.ukrstat.gov.ua.

3. Сіренко Н.М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України: [монографія] / Н.М. Сіренко. – Миколаїв, 2010. – 416 с.

*О.А. Ціжма
викладач*

*Івано-Франківський навчально-науковий інститут
менеджменту ТНЕУ*

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

В Україні пріоритетні економічні реформи зумовлюють трансформацію національної економіки й усього суспільства. У 2014 році наша держава потрапила під вплив безпрецедентного поєднання політичної, фінансово-економічної та банківської криз. На макроекономічну стабільність країни суттєво вплинули, накопичені у попередні роки, макроекономічні дисбаланси і конфлікт на сході України. Оцінити спрямованість реформ, залучити нові внутрішні фінансові джерела економічного й соціального розвитку потребують осмислення й переоцінки наукових і суспільних ідеалів, з якими тісно взаємопов'язане подання розвитку фінансової науки.

Наукове обґрунтування пріоритетів модернізації боргової політики у контексті координації з бюджетною і грошово-кредитною політиками, в умовах розбалансування національної економіки та ускладнення управління зовнішнім державним боргом для досягнення взаємопов'язаних цілей, потребує відстеження стану трудового потенціалу з метою забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності в Україні.

Надмірне боргове навантаження спричиняє спрямування значної частки державних видатків на поточне обслуговування боргу та фінансування бюджетного дефіциту, зменшуючи розміри державних видатків на соціально-економічну сферу. Органи влади залучають додаткові джерела для фінансування потреб держави, як правило, на борговій основі [4].

Макроекономічна невизначеність в Україні впливає безпосередньо на всі процеси, які відбуваються як в суспільному житті країни, так і в регіональному аспекті і безпосередньо стосуються ринку праці, складовою якого є трудовий потенціал. Рівень ефективності використання трудового потенціалу залежить від раціонального, у конкретних умовах, рівня зайнятості працездатного населення, вдосконалення всієї системи управління трудовими ресурсами, зростання значення соціальних факторів, позитивних змін у демографічній ситуації країни [5].

Поступальна інтеграція України до світового економічного простору та прямування до її визнання розвинутим країнам як повноцінного суб'єкта співпраці є можливою за рахунок розширеного розвитку людського капіталу, у якому домінуючу роль відіграє трудовий потенціал [1].

У науково-практичній літературі щодо організації фінансового забезпечення трудового потенціалу немає структурованих, інформативно достатніх підходів до питань формування й ефективного управління необхідними фінансовими ресурсами. Саме тому особливості формування системи фінансового забезпечення трудового потенціалу доцільно досліджувати з позиції класифікації у структурно-логічній схемі зовнішніх і внутрішніх фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення фінансування підвищення якості людського капіталу.

Концепцією цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України до 2017 року визначено пріоритети ефективного управління трудовим потенціалом держави. Саме тому існує потреба у глибшому дослідженні методичних підходів щодо оцінки складових трудового потенціалу, виявленні та систематизації чинників, які впливають на нього з метою його адаптації та кращої реалізації в нових ринкових умовах.

Вагомим джерелом фінансового забезпечення розвитку трудового потенціалу повинні бути ресурси державного та місцевих бюджетів. Саме у процесі фінансування розкривається призначення державного бюджету, його спрямованість на виконання державою функцій, рівень корисності цих функцій для суспільства, а також стратегічний напрям розвитку суспільства [2].

Модернізація системи управління трудовим потенціалом має забезпечувати його достатню адаптивність та сприяти здійсненню вирішення стратегічних завдань шляхом: напрацювання нових концепцій у формуванні та використанні трудового потенціалу; визначення пріоритетів фінансового забезпечення для того, щоб працівники за рівнем кваліфікації, професійній підготовці, статево-віковій та територіальній структурі відповідали вимогам сучасної економіки.

Однією із складових державної політики збереження трудового потенціалу, яка стане запорукою дієвої та ефективної реалізації трудового потенціалу, є фінансове забезпечення, що здійснюється у складі фінансового механізму та передбачає стимулювання надходження фінансових ресурсів на його підтримку і розвиток у сучасному суспільстві [3].

Проблема удосконалення соціально-економічних механізмів управління ресурсами трудового потенціалу та його ефективного використання не втрачає своєї актуальності сьогодні і потребує особливої уваги через складну ситуацію, що склалася на національному ринку праці. Тому в умовах фінансової невизначеності пріоритетні напрями фінансування розвитку трудового потенціалу необхідно формувати, виходячи з конкурентних переваг, довгострокових стратегічних цілей і пріоритетних реформ національної економіки.

Для уникнення дефолту країни і мінімізації боргових ризиків варто активізувати інвестиційну діяльність держави з метою залучення приватного капіталу до фінансування деяких функцій держави; в умовах бюджетного дефіциту оптимізувати залучення додаткових фінансових ресурсів для обслуговування боргових зобов'язань. Відновлення довіри нерезидентів до вітчизняної економіки сприятиме зростанню національних і іноземних інвестицій, які переважно спрямовуються у реальний сектор економіки, тому збереження трудового потенціалу є однією з цілей реалізації економічної безпеки держави.

1. Кириленко О. П. Державні фінанси та людський розвиток: діалектика взаємозв'язку / О. П. Кириленко, О. І. Тулай // Фінанси України. – 2014. – № 10. – С. 42–54.

2. Лагутін В. Д. Пріоритети координації бюджетної та монетарної політики в Україні / В. Д. Лагутін // Фінанси України. – 2011. – № 10. – С. 10.

3. Лондар С. А. Європейська фіскальна консолідація: який досвід варто використати Україні? / С. А. Лондар // *Фінанси України*. – 2014. – № 1. – С. 39–53.

4. Шевченко А. М. Комплексный подход к обеспечению устойчивости национальной финансовой системы / А. М. Шевченко // *Финансовая аналитика: проблемы и решения*. – 2015. – Вып. 2 (236). – С. 42–54.

5. Шлапак О. В. Державні фінанси України в сучасних умовах: проблеми стабілізації та антикризового управління / О. В. Шлапак // *Фінанси України*. – 2014. – № 4. – С. 7–31.

О.В. Шibaєва

В.В. Корнеєв

доктор економічних наук, професор

Науково-дослідний економічний інститут, м. Київ

ЕВОЛЮЦІЯ СТРАХОВИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Страхові відносини виникли як форма задоволення потреб людини в захисті від випадкових небезпек і отримали свій подальший розвиток у залежності від характеру еволюції продуктивних сил й економічного розвитку суспільства.

Аналіз формування й розвитку страхових відносин дозволяє більш повно зрозуміти природу страхового механізму і надає можливість виявити особливості розвитку страхування на сучасному етапі.

Характеристика та особливості розвитку страхових відносин знайшли своє відображення в роботах В. Аленічева, Г. Васильєва, О. Манеса, В. Райхера, С. Шигільчевої та ін.

У даній роботі пропонується простежити становлення страхових відносин у контексті економічного розвитку суспільства.

Більш менш системна спроба виявлення послідовності етапів розвитку людства була зроблена на початку ХІХ століття Ш. Фур'є. Перші три періоди розвитку людства (рабовласницький, феодальний і капіталістичний) Ш. Фур'є пов'язував зі станом розвитку виробництва. Останній етап Ш. Фур'є визначив як «правдиве, привабливе виробництво» і виділив у ньому завершальну фазу «гармонізм, складна асоціація» [1, с. 15–16].

Розвиток людства на основі поділу на соціально-економічні формації докладно були викладені К. Марксом і Ф. Енгельсом [2, с. 442]. Однак на сучасному етапі неокласики і представники подальших, інших напрямків дотримуються інших критеріїв, уникаючи «го-

стрих кутів», виявлення суперечностей та антагонізму, механізму функціонування економічних, суспільних відносин. У них «вихідними моментами ... є: а) потреби, обумовлені людським життям; б) діяльність людей; в) створювані людьми матеріальні цінності» [3, с. 65].

Якщо К. Маркс і Ф. Енгельс виділяють від трьох до п'яти основних соціально-економічних формацій [2, с. 442], то опоненти пропонують цивілізаційний підхід з виділенням від трьох до шести типів суспільного розвитку: а) доіндустріальне суспільство, індустріальне суспільство (суспільство масового споживання), постіндустріальне суспільство (інформаційне суспільство) [3, с. 65]; б) традиційна економіка, чистий капіталізм, командна економіка, змішані системи [4, с. 27]; в) суспільство споживання, суспільство достатку, держава загального благоденства, суспільство суверенітету споживача, суспільство доби високого масового споживання, суспільство стадії пошуку якості життя [5, с. 60].

Незважаючи на існування численних періодизацій соціально-економічного розвитку суспільства науковим вважається формаційний підхід К. Маркса і Ф. Енгельса, взятий за основу при розгляді питань економічного розвитку суспільства в даній роботі.

Відомості про первинні форми захисту від випадкових небезпек шляхом страхової взаємодопомоги виявляються в письмових джерелах, що дійшли до наших днів з найдавніших часів: кодексі царя Хаммурапі, Талмуді та ін.

У дослідженнях еволюції страхування зазначається, що звичаї часто лягали в основу страхового права. Спільною рисою в різних формах угод про страхування є його суть - надання гарантії матеріального забезпечення кожному з учасників колективу від стихійних чи інших небезпек за рахунок усіх членів колективу.

Тобто, «усвідомлена необхідність у страховому захисті формувала певні страхові інтереси, через які стали складатися страхові відносини» [6, с.15].

Первіснообщинний лад позначив появу первинних форм страхових відносин, за яких відсутні страхові платежі, що вносяться регулярно. Збиток відшкодувався не із заздалегідь організованого страхового фонду, а шляхом здійснюваної постфактум розкладки збитку, що виник, на всіх членів колективу. Пізніше, у разі наявності спільної каси для дорожніх витрат відшкодування збитку від стихії чи інших дорожніх небезпек могло здійснюватися з цієї каси, і в такому випадку можна говорити про специфічну форму страхового фонду. Це означає, що організований подібний фонд не попередніми внесками майбутніх учасників, а зобов'язаннями відшкодувати майбутні збитки шляхом розкладки на кожного учасника торгового колективу. Таку форму компенсації збитків від економіч-

---

ної діяльності можна вважати найдавнішою, примітивною формою страхування. Подібна форма відносин страхування закріпилася на тривалий час у середовищі торговців й існувала паралельно з уже виниклою формою страхування збитку за рахунок акумуляції платежів, що вносяться регулярно, у спеціальному постійному фонді при феодалному форматі господарювання. Життєздатність розглянутої форми страхування пояснюється характером існуючих тоді економічних відносин у сфері торгівлі: вона мала мандрівний характер, і склад учасників торговельних караванів ні постійним. За таких умов організація постійного страхового фонду шляхом внесків, які регулярно стягуються, не мала сенсу.

Надалі в суспільстві зміцнювалося розуміння, що страхування є надзвичайно доцільним способом збереження матеріального благополуччя. З появою страхування і менш забезпечені люди отримали змогу взяти участь у ризикованих підприємствах (наприклад, створювати свій бізнес або купувати нерухомість). З одного боку, чим більше поширювалося страхування, тим доступнішою стала участь у виробництві для різних категорій громадян, тим більшим ставав рівень особистої захищеності людини та її родини. З іншого боку, обсяги страхових фондів зростали, і держава стала проявляти інтерес до даної сфери.

У ХХ столітті з появою та розвитком капіталістичних відносин страхування стає одним з видів підприємницької діяльності.

Якщо К. Маркс визначив зміну капіталізму комунізмом, то практика показує конкретні шляхи еволюційно-революційного розвитку. При збереженні різноманіття форм власності в ряді високорозвинутих країн виконуються основні завдання соціального характеру, що дозволяє говорити про розвиток соціально-орієнтованих економічних відносин. У даному контексті відбувається і трансформація страхових відносин. Сьогодні страховий сектор виступає в кількох аспектах, а саме як:

- 1 – ринковий стабілізатор відтворення, що забезпечує його безперервність і регулює його пропорції;
- 2 – інструмент підвищення безпеки життєдіяльності;
- 3 – механізм соціального захисту громадян;
- 4 – найбільше джерело інвестицій у національну економіку;
- 5 – найбільший власник інформаційних ресурсів та ін.

Якщо на початку становлення страхових систем головним був перший напрямок, то в сучасних умовах усе більш важливим стає четвертий напрямок.

Таким чином, важливо зазначити, що страхові відносини мають за своєю природою двоїсту складову розвитку. З одного боку, вони еволюціонували поступово, перетворюючись на товарно-грошові відносини; з іншого боку, в основі розвитку страхових відносин ле-

жить правова складова у формі припису, що закріплюється силою влади в якості законного засобу забезпечення майнових інтересів громадян і господарюючих суб'єктів.

1. Фур'є Ш. Вибрані твори. – М., 1954. – 340 с.
2. Маркс К., Енгельс Ф. Тв., т.6. – М., 1958. – 620 с.
3. Економічна теорія / під ред. В.Д. Камаєва, О.Н. Лобачової. – М., 2005. – 343 с.
4. Економічна теорія / під ред. Базилєва М.І., Гурко С.П. – Мінськ, 1999. – 248 с.
5. Шишкін О.Ф. Экономическая теория. 2-е вид.: У 2 кн., кн.1. – М, 1996. – 401 с.
6. Райхер В.К. Суспільно-історичні типи страхування / В.К. Райхер; відп. ред. М.М. Агарков. – М.: Л.: Вид-во АН СРСР, 1947. – 282 с.

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Л.С. Сас
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
О.В. Богдан
студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “спеціаліст”
ДВНЗ “Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника”

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Мале підприємництво відіграє важливу роль в розвитку економіки кожної держави, адже виконує виняткові функції економічного і соціального характеру. За даними Світового банку, загальна кількість показників, за якими суб'єктів господарювання можна віднести до малого підприємництва, перевищує 50 [1, с. 20]. Загальноприйнятим є застосування якісних і кількісних критеріїв. Проте, відсутність уніфікованих критеріїв визначення суб'єктів малого підприємництва викликає необхідність детальнішого дослідження цього питання.

Через відсутність точного визначення поняття “мале підприємництво”, установи, які займаються дослідженням питань розвитку малих і середніх підприємств, використовують власні критерії. Так, в дослідженні Міжнародної організації праці (МОП) зазначено, що число зайнятих є найважливішим критерієм віднесення підприємства до групи малих підприємств. Додатково МОП був введений також критерій величини управління підприємством. Малі підприємства при цьому є такими, в яких рішення важливих питань загального керівництва підприємством приймає одна чи максимум дві особи [2, с. 56].

Н. Редіна зазначає, що “якісні аспекти розкривають сутність малого підприємництва як виду економічної діяльності, а кількісні критерії забезпечують його ідентифікацію залежно від рівня та масштабності підприємницької діяльності” [3, с. 30–31].

До кількісних критеріїв ідентифікації суб'єктів малого підприємництва належать: середньооблікова чисельність працюючих; обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг); обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг); оборот; розмір активів; розмір статутного капіталу; загальний баланс; обсяг витраченої енергії та теплопостачання; кількість структурних одиниць тощо. Якісні критерії поділяють на критерії, які стосуються власності і контролю; ринку та менеджменту; звітності та внутрішньої системи контролю;

фінансування та інвестування [4]. Узагальнені критерії ідентифікації суб'єктів малого підприємництва наведено на рис. 1.

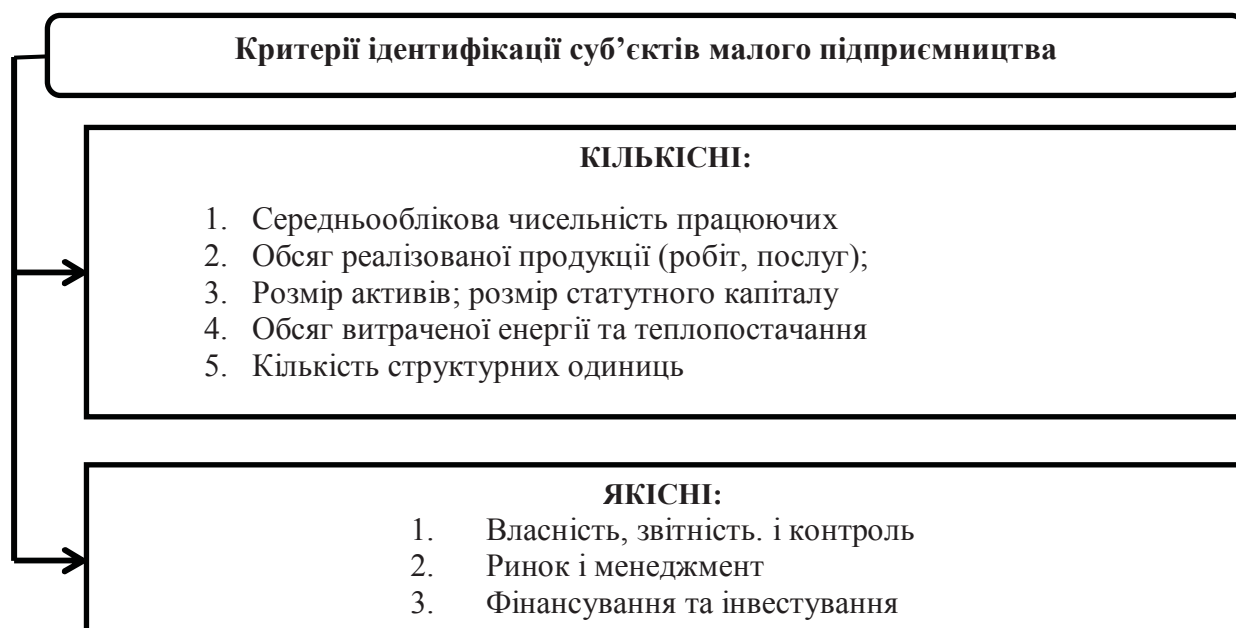

Рис. 1 Кількісні та якісні критерії визначення суб'єктів малого підприємництва.

Джерело: [1; 5]

В Україні критерії суб'єктів малого підприємництва визначено законодавчо. У 2012 р. вступив у дію Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" [5]. Прийняття зазначеного законодавчого акту обумовило втрату чинності Законом України від "Про державну підтримку малого підприємництва" та внесення змін до Господарського кодексу України.

Критерії ідентифікації суб'єктів підприємництва за величиною у Законі України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" є орієнтованими на критерії, визначені Європейською комісією [6]. За рекомендаціями Єврокомісії, до кількісних показників ідентифікації суб'єктів господарювання за величиною належать кількість зайнятих, оборот, сума балансу [7], а німецьким Інститутом дослідження малих і середніх підприємств у м. Бонн визначено лише два такі критерії – чисельність зайнятих та величина обороту [8]. Згідно законодавства України суб'єкти господарювання "залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва" [6].

Суб'єктами малого підприємництва є: "фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – під-

приємці, та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України” [6].

Отже, у світі застосовуються як якісні, так і кількісні критерії визначення суб'єктів малого підприємництва, у Європейському Союзі зроблено спробу уніфікувати ці критерії. В Україні за період незалежності методологія зазнавала змін. На сьогодні до суб'єктів малого підприємництва відносяться суб'єкти господарювання з кількістю працюючих до 50 осіб та обсягом доходів від будь-якої діяльності за рік меншим за 10 млн. євро.

1. Ларіна Р.Р. Малий бізнес в Україні: роль та особливості розвитку в національній економіці: монографія / Р.Р. Ларіна. – Донецьк: Вебер, 2007. – 300 с.

2. Malieva E. Russische Kleinunternehmer zwischen Ökonomie und Politik : Dissertation / E. Malieva. – Bremen, 2014. – 730 s.

3. Редіна Н.І. Становлення і розвиток малого бізнесу в регіоні : колективна монографія / Н. І. Редіна. – Дніпропетровськ, 2010. – 508 с.

4. Боцьора Л.О. Фінансовий механізм розвитку малого підприємництва в Україні. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2015.

5. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22 березня 2012 року [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>.

6. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року (із внесеними змінами) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

7. Kunze C. Klein- und Mittelunternehmen in Russland - Stiefkinder oder Stabilisierungsfaktor? / Cornelia Kunze .... [Hrsg. von Rolf H. Hasse ...]. – Leipzig : Leipziger Univ. – 2005. – 191 s.

8. KMU-Definition der Europäischen Kommission [Електронний ресурс] / Institut für Mittelstandsforschung Bonn. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/smedefinition/index_de.htm.

УДК 657.334.

Н. Пилипів
д.е.н., професор, завідувач кафедри теоретичної
та прикладної економіки
С. Коцан
студент спеціальності “Облік і аудит” ОКР “бакалавр”
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЦЕНТР ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ»

Діяльність сучасних підприємств характеризується складністю і великою кількістю господарських операцій. Ці обставини не дають можливості менеджерам вищого рівня здійснювати безпосередній контроль над ними. В таких умовах виникає необхідність розділити організацію на окремі ділянки або підрозділи і дозволити менеджерам, відповідальним за ці структури, діяти самостійно, надаючи їм більший ступінь незалежності через делегування певних повноважень.

Отримання менеджером права самостійно приймати рішення означає одночасно і відповідальність за їх наслідки. Тому підрозділ, очолюваний керівником, що несе відповідальність за результати його діяльності отримав назву «центр відповідальності».

Слід зазначити, що в економічній літературі не існує єдиної думки щодо трактування поняття «центр відповідальності».

Ряд зарубіжних фахівців з управлінського обліку, Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер і К. Друрі, стверджують, що центр відповідальності – це частина організації, по котрій доцільно акумулювати бухгалтерську інформацію про діяльність такого центра [1].

Т.П. Карпова вважає, що центр відповідальності – це таке групування витрат, котре дозволяє поєднати в одному процесі місця виникнення витрат: виробництво, цех, ділянку, бригаду з відповідальністю керуючих ними менеджерів [2].

С.Ф. Голов дає, на нашу думку найбільш обґрунтоване та чітке визначення – сфера (сегмент) діяльності, в межах якого встановлена персональна відповідальність менеджера за показники діяльності, які він повинен контролювати [3].

Цієї ж думки дотримуються і більшість практиків вітчизняних і закордонних підприємств, визначаючи центр відповідальності як сегмент організації, де менеджер, згідно з встановленими показниками діяльності, відповідає за роботу сегмента. Однак, під ним переважно розуміють місце виникнення затрат. Місце виникнення витрат – це сегмент діяльності підприємства, в якому виникають витрати.

На нашу думку, термін “ центр відповідальності ” є більш ширшим поняттям, ніж місце виникнення затрат. Останнє, як видно з назви, припускає тільки контроль і відповідальність за станом затрат. Система ж центрів відповідальності припускає контроль за станом затрат, доходів і інвестицій, а також розподіл, делегування обов'язків і відповідальності між керівниками різних центрів відповідальності.

Відповідно до різного розуміння і трактування центрів витрат, в економічній літературі існують різні підходи до класифікації центрів відповідальності.

В.М. Добровський та С.Ф. Голов, виділяють такі типи центрів відповідальності: центри витрат, центри доходів, центри прибутку, центри інвестицій [3].

Детально вивчаючи різні підходи до визначення типів центрів відповідальності, ми погоджуємося з думкою В.М. Добровольського та С.Ф. Голова та даємо таке тлумачення кожного з них.

Центр витрат – центр відповідальності, керівник якого контролює витрати, але не контролює доходів і інвестицій в активи центру. Більшість підрозділів підприємства (відділи, цехи, ділянки, виробництва, тощо) є центрами витрат.

Центр доходу – центр відповідальності, керівник якого контролює доходи, але не контролює витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) або придбання товарів, що реалізуються, та інвестиції в активи центру.

Центр інвестицій – центр відповідальності, менеджер якого контролює фінансові результати і несе за них відповідальність, а також приймає рішення про збільшення обігового капіталу й капітальних вкладень.

Центри прибутку – внутрішні підрозділи підприємства, які функціонують на високому рівні економічної самостійності, виготовляють або кінцеву продукцію, яку реалізують на ринку, або проміжну продукцію внутрішньогосподарського призначення, яку передають іншим підрозділам за внутрішніми планово-розрахунковими цінами і створюють таким чином розрахунковий умовний прибуток як частину прибутку підприємства, мають право розпоряджатися частиною прибутку від її реалізації та ввести самостійно баланс.

На основі вищенаведеного можна зробити висновок, що центр відповідальності – це структурний підрозділ підприємства, для оцінки результатів діяльності якого, встановлена відповідальність керівника за виконання доведених показників. Виконуючи функції планування, контролю, звітності та мотивації, центри відповідальності дозволяють нести відповідальність керівниками за прийняття управлінських рішень, а також використання матеріального стимулювання за результати діяльності центрів відповідальності.

1. Друри, К. Введение в управленческий и производственный учёт [Текст] : учебник / К. Друри. – М : Аудит. – ЮНИТИ – 1998 – 770 с. – ISBN 5-85177-038-4.

2. Карпова, Т. П. Управленческий учет [Текст] : учебник для вузов / Т.П. Карпова ; Мин-во образ. Российской Федерации. – М. : ЮНИТИ, 1998. – 350 с. – ISBN 5-238-00034-0.

3. Голов, С. Ф. Управлінський облік [Текст] : підручник / С. Ф. Голов ; Мін-во освіти і науки України. – К.: Лібра, 2003. – 704 с. – ISBN 966-7035-53-0.

*В. Коцюбинський
доктор технічних наук, професор
професор кафедри матеріалознавства і новітніх технологій
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНІЧНИЙ ТА ЕКОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розвиток підприємництва в Україні є складним з огляду на сукупність стримуючих факторів, пов'язаних з організаційними та фінансово-економічними аспектами. Враховуючи необхідність залягодження усіх організаційно-бюрократичних процедур щодо запуску і ведення бізнесу, отримання кредитних та інвестиційних ресурсів для розширення виробничих можливостей, сучасні підприємці стикаються з більш важливою у плані розв'язання проблемою. Вона полягає у виробництві неконкурентоспроможної продукції на якій немає відповідного попиту, і це призводить до недоотримання прибутку від основної діяльності. Тому перспективному підприємцю потрібно враховувати основні принципи ведення бізнесу у розвинених європейських країнах, оскільки основним конкурентом вітчизняному виробнику є саме продукція сусідніх країн.

Одними з найважливіших принципів і норм зарубіжного підприємництва на сучасному етапі є:

- виробництво інноваційної конкурентоспроможної продукції, яка відповідає вимогам споживача;
- постійне удосконалення технічних потужностей та технологій виробництва, кінцевого продукту;
- екологічна спрямованість виробництва продукції.

За визначенням Європейської комісії ЄС, екологічне підприємство – це «виробництво товарів та надання послуг по вимірюванню, попередженню, обмеженню або усуненню екологічної шкоди, ліквідації відходів та зниженню рівня шуму, а також екологічно

чисті технології, застосування яких мінімізує використання сировини та забруднення довкілля» [1].

Тобто під екологічною спрямованістю підприємництва слід розуміти діяльність з виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг, яка базується на застосування інноваційних методик і забезпечує отримання екологічно чистого кінцевого продукту та збереження навколишнього середовища.

Цілком очевидно, що на даному етапі розвитку підприємництва в Україні ставити як пріоритет екологізацію виробництва дуже складно, оскільки проблеми фінансового характеру змушують, перш за все, знижувати витрати різними шляхами задля досягнення максимальної прибутковості діяльності. Проте розуміючи незворотність євроінтеграційних процесів та необхідність адаптації до нових умов функціонування, сучасний підприємець повинен в стратегічних планах окреслювати пріоритетність екологічної спрямованості. Тактичні плани повинні враховувати можливості впровадження окремих елементів екологізації виробництва.

У загальних рисах екологічна спрямованість інноваційного розвитку підприємництва повинна включати сукупність взаємопов'язаних заходів в організації виробничо-господарської діяльності з орієнтацією на новітні методики удосконалення технологічного процесу виробництва екологічно чистого продукту.

Таким чином з метою забезпечення ефективного розвитку підприємництва в Україні на перспективу важливим є врахування вимог ЄС та налагодження виробництва інноваційної продукції за міжнародними екологічними стандартами.

1. Бусленко Б.В. Екологічна спрямованість інноваційного розвитку конкурентоспроможної економіки / Б.В, Бусленко / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/31_NNM_2013/Economics/10_147901.doc.htm.

*Н. Мазурик
студент групи ОА-31 спеціальності “Облік і аудит”
Н. Пилипів
д.е.н., професор, завідувач кафедри теоретичної
та прикладної економіки
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

ВИТРАТИ ЯК ОБ’ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

Процес праці – це поєднання трьох обов’язкових елементів: доцільної діяльності людей (живої праці), предметів та засобів праці. Два останніх елементи є матеріальними умовами праці – засобами виробництва, створеними раніше затраченою (уречевленою) працею. Сукупні витрати живої та уречевленої праці на виробництво продукції складають дійсні витрати виробництва. Вони вимірюються часом, необхідним для виробництва продукції в певних організаційно-технічних та економічних умовах. У такому найбільш абстрактному розумінні витрати виробництва однаково притаманні усім суспільно-економічним формаціям.

У сучасній науці поняття “витрати” має різне значення. Залежно від розуміння сутності витрат підприємства, доцільно розглянути наступні його трактування.

Так, О.І. Коблянська, розглядаючи витрати як найважливішу частину фінансово-господарської діяльності підприємства, звертає увагу на необхідність дослідження порядку їх здійснення, облігу і розподілу [3].

На думку В.В. Сопка, витрати – це використані різні речовини і сили природи у процесі виробництва операційної та неопераційної діяльності: вони пов’язані з виготовленням конкретного, чітко визначеного виду виробу або конкретного виду наданої послуги, або виконаної роботи [3].

С.П. Безруких трактує поняття “витрат” як сукупність живої та уречевленої праці на виготовлення продукції, виконання робіт і послуг та їх реалізацію [3].

Згідно П(С)БО 1, витрати являють собою зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками [1].

Для управління менеджерам потрібні не просто дані про витрати, а інформація про об’єкт витрат – продукцію, роботи, послуги

або вид діяльності підприємства, які потребують визначення, пов'язаних з їх виробництвом витрат.

Важливою умовою стабільного функціонування підприємств є управління витратами для досягнення їх оптимального рівня, внаслідок чого зросте конкурентоздатність продукції та стане реальним досягнення їх довгострокового економічного зростання.

Основними передумовами управління витратами є наступні:

1. Забезпечення оперативного отримання інформації про витрати для втручання у виробничий процес з метою його оптимізації.

2. Дотримання основного принципу управління витратами щодо відповідності системи обліку цілям управління.

3. Обчислення собівартості продукції має здійснюватися не із дотриманням вимоги щодо повноти включення витрат, а способу віднесення витрат на ту чи іншу продукцію.

4. Приділення основної уваги має бути розподілу непрямих витрат для визначення точної фактичної собівартості та складанню обґрунтованих нормативних калькуляцій для організації контролю за їх дотриманням в процесі виробництва.

5. Виявлення відхилень менеджерами має здійснюватись до, або під час здійснення виробничого процесу, для оперативно втручання у хід виробництва з метою мобілізації резервів виробництва та підвищення його ефективності.

6. Організація обліку витрат за центрами відповідальності для встановлення чіткого взаємозв'язку між величиною витрат і особами, які за них відповідають та їх контролюють.

Отже, можна зробити висновок, що витрати є центральним об'єктом дослідження управлінської системи кожного підприємства, для якого потрібно розробляти нові підходи для управління ним із врахуванням змін, які відбуваються у діяльності підприємств.

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" від 18.03.2014., № z0336-13 [Електронний ресурс] – Режим доступу. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

2. Бутинець Ф.Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління / Ф.Ф. Бутинець // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – №1(22). – 11-18 с.

3. Лепетан І.М. Економічна суть витрат та їх місце в управлінському обліку / С.В. Косовська, І.М. Лепетан // Економічні науки. – 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу. – http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Economics/59128.doc.htm

М.І. Немеш
В.В. Шкроміда,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах основою господарської діяльності кожного підприємства є його ресурсний потенціал, ефективне використання якого забезпечує отримання позитивного фінансового результату. Ресурсний потенціал є однією з важливих характеристик стабільності підприємства та його головною рушійною силою. Крім того, наявний потенціал дозволяє розширювати масштаби господарської діяльності шляхом ефективного його управління та використання. Саме від цього безпосередньо залежатиме успіх у підприємницькій діяльності господарюючого суб'єкта. Тому, постає необхідність ефективного управління ресурсним потенціалом підприємства, що обумовлює формування системи ефективного управління ресурсним потенціалом підприємства та її реалізації в сучасних умовах.

Враховуючи те, що надання повної та достовірної інформації забезпечує функціонує система бухгалтерського обліку на підприємстві, потрібно звернути увагу на необхідність отримання такої інформації. Адже, ефективно управляти можна тільки при наявності достовірної інформації, що в свою чергу забезпечить підвищення ефективності прийняття управлінських рішень та формування інформаційного забезпечення з метою аналізу ресурсного потенціалу.

Виходячи з вище наведеного з'ясовано, що ресурсний потенціал є досить важливою складовою розвитку будь-якого підприємства, але крім того він є все таки невід'ємною частиною більш ширшого поняття – економічний потенціал. Тому, при виникненні необхідності для підприємства прийняття правильного рішення щодо управління ресурсним потенціалом (а така необхідність є обов'язковою і виникає постійно), в першу чергу потрібно виходити з основ його управління. Взагалі, управління ресурсним потенціалом передбачає не тільки наявність у підприємства певних ресурсів і можливостей, але і здатність ними ефективно керувати з метою їх раціонального використання і отримання в результаті цього максимальної прибутковості та можливість передбачення перспективи розвитку підприємства.

Трансформаційні процеси економіки, нестабільність зовнішніх економічних факторів, неефективне використання наявних ресурсів та їх обмеженість, жорсткі умови ринку і загострення конкуренції стали основними причинами, які зумовлюють необхідність

підвищення ефективності використання потенціалу підприємств. Така потреба відіграє важливу роль у вирішенні завдань, що сприяють досягненню головної мети діяльності підприємства – підвищення прибутковості на основі ефективного управління. Теоретичні аспекти такої економічної категорії мають не тільки методологічне, а й практичне значення, оскільки від розміру, структури, функціональних особливостей, закономірностей розвитку потенціалу та ефективності його використання значно залежать темпи розвитку промисловості України в цілому [1].

Саме для цього будь-якому менеджеру чи управлінцю необхідно знати і розуміти, яким чином відбувається правильне управління ресурсним потенціалом. З цією метою розроблена така схема етапів формування системи ефективного управління ресурсним потенціалом:

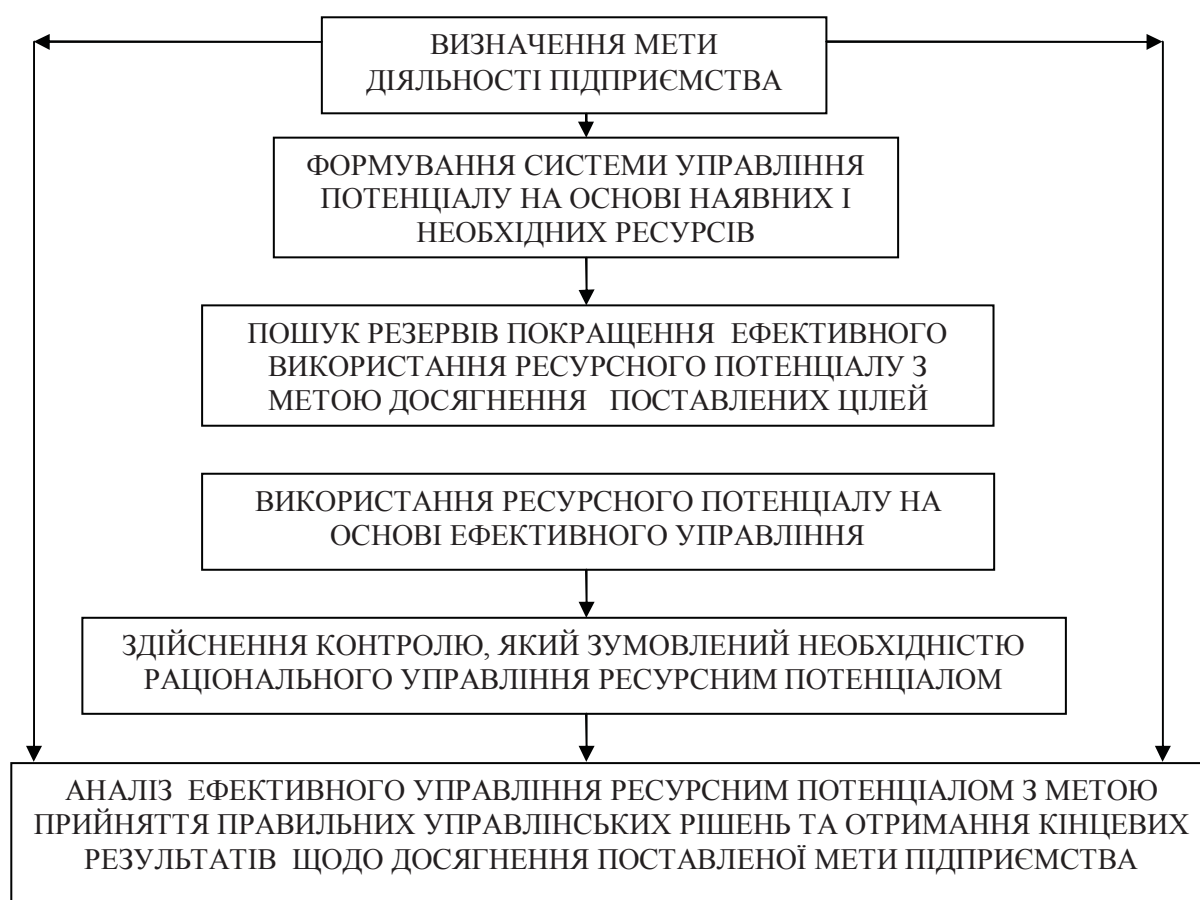

Рис. 1. Етапи формування системи ефективного управління ресурсним потенціалом

Джерело: власна розробка автора

Отже, сучасні тенденції розвитку менеджменту як науки потребують підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства та зміцнення його конкурентоспроможності. За таких умов найважливішою для підприємства стає проблема, яка стосується раціонального управління ресурсами в умовах їх обме-

женості. Зростання корисного ефекту наявних ресурсів, їх віддачі – це одна з головних умов, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності та сприяє розвитку підприємства в цілому [2, с. 75].

Враховуючи вище наведене, можна дійти висновку щодо виникнення необхідності усестороннього вивчення підходів з метою підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства. Така його оцінка на основі формування системи ефективного управління ресурсним потенціалом в сучасних умовах необхідна, оскільки, дозволяє здійснювати вплив на існуючий фінансовий стан і перспективу розвитку підприємства, виявляти важливі фактори такого зростання, а також формувати прогнози та плани щодо подальшого вдосконалення процесів відтворення й використання ресурсів підприємства.

1. Ціох Ю. О. Сутність та структура економічного потенціалу промислового підприємства [Електронний ресурс] / Ю.О. Ціох // . – Режим доступу: http://mevhnua.at.ua/load/studentska_naukovo_praktichna_konferencija_2014/2_perspektivi_ta_problemi_rozvitku_mizhnarodnogo_biznesu_v_umovakh_pereformatuvannja_globalnogo_sered/sutnist_ta_struktura_ekonomichnogo_potencialu_promislovogo_pidpriemstva/54-1-0-376.

2. Ареф'єва О.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О.В. Ареф'єва, Т.В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №7(85). – С. 71–76.

УДК 657.421

*П. Романюк
Д. Шеленко
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

СУТНІСТЬ ДОХОДІВ І ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової економіки головною метою діяльності будь-якого підприємства є досягнення запланованого фінансового результату (прибутку). Всі інші цілі підпорядковані цьому завданню, оскільки саме прибуток є найбажанішим власним джерелом відновлення ресурсів для подальшого розвитку підприємства. Встановлення фінансового результату ґрунтується на попередньому визначенні доходів та витрат операційної діяльності підприємства та зіставленні їхніх значень між собою.

Витрати і доходи – це важливі та складні економічні категорії, які займають особливо важливе місце в управлінні підприємством. Це пояснюється тим, що вони мають вирішальний вплив на фінансо-

вий результат функціонування суб'єктів господарювання, застосовуються для визначення цінової політики підприємства, показують рівень технології та організації виробництва, їх використовують для оцінки ефективності господарювання, порівнюючи витрати, доходи та результати діяльності.

Категорії витрат і доходів характерні для всіх суб'єктів господарювання незалежно від їхнього виду діяльності та форми власності. Витрати та доходи впливають прямо й опосередковано практично на всі площини функціонування фірми, визначаючи її політику ціноутворення, обсяги виробництва, розмір прибутку, показники фінансового стану тощо. Загалом витрати та доходи віддзеркалюють ціну усіх залучених підприємством економічних ресурсів і, отже, просто характеризують ефективність його діяльності [1].

Питанням обліку витрат, доходів і фінансових результатів підприємства приділяли достатньо уваги як вітчизняні, так і зарубіжні вчені та практики. Сутність витрат, доходів досліджено у роботах І.А. Басманова, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, С.О. Ніколаєвої, С.Ф. Голова, Н.Г. Карпової, О.Д. Каверіної, А.Ш. Маргуліса, О.В. Лишиленко та ін. Ці науковці вивчають теоретичні та практичні аспекти обліку, поняття та класифікацію витрат і доходів, методи обліку, методики проведення аудиту, ефективність управління витратами і доходами. На основі дослідженого матеріалу виявлено, що вчені та науковці трактують поняття витрат і доходів за різними підходами.

Так, Ф.Ф. Бутинець вважає, що дохід це потік грошових коштів та інших надходжень за певний період, отриманий від продажу продукції, товарів, робіт, послуг [2]. О.А. Подолянчук в свою чергу поняття “доходу” трактує, як надходження економічних вигод, що нараховані і підлягають отриманню або отримані в результаті виробничо-фінансової та комерційної діяльності підприємства [3].

Розбіжності в категорії “витрати” виникають у зв'язку з різними підходами до неї. Так М.С. Пушкар наголошує, що витрати – це сума спожитих на виробництво товарів, робіт і послуг факторів виробництва (ресурсів) [4]. В.В. Дерій вважає, що витратами доцільно називати повністю або частково використані у процесі господарсько-фінансової діяльності підприємства запаси, необоротні активи, трудовий інтелектуальні ресурси, а також зменшення (погашення) зобов'язань підприємства перед бюджетом, кредиторами та іншими юридичними і фізичними особами [5].

Основними нормативними актами, що регулюють облік доходів і витрат в Україні, є: П(с)БО 15 “Дохід” та П(с)БО 16 “Витрати”.

Дохід за П(с)БО 15 визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників

підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена [6].

Витрати за П(с)БО 16 відображаються в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань [7].

Тому можна зробити висновок, що доходи та витрати являють собою найважливішу економічну категорію діяльності підприємства, відіграють ключову роль в формуванні прибутку підприємства та дозволяють забезпечити підвищення ефективності виробництва. Чітке визначення доходів і витрат підвищує ефективність обліку, підсилює його аналітичність й можливість виявлення резервів підвищення результативності виробничої і комерційної діяльності.

1. Берсуцький Я. Г. Фінансовий облік: Навч. посіб. у 2 ч. Ч . 2. / Я.Г. Берсуцький, Н.В. Марчак. – Донецьк: ДонУЕП, 2008. – 270 с.

2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] : Підручник для спеціальності «облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинця. – 5-е вид. доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 726 с.

3. Подолянчук О. А. Облік доходів сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / О. А. Подолянчук. – К., 2009. – 21 с.

4. Пушкар, М.С. Фінансовий облік [Текст]: підручник / М.С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.

5. Дерій, В. Термін «витрати» і його трактування для потреб обліку і контролю [Текст] / В. Дерій // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 154–160.

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 15 «Дохід» [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати» [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

С. Лілія
В. Стефінін
кандидат економічних наук, доцент
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Нестабільність ринкового середовища висуває підвищені вимоги до управління підприємством та пошуку додаткових можливостей його удосконалення. Помилки в управлінні підприємством, пов'язані з нераціональним розподілом і споживанням ресурсів призводять до зниження результату діяльності, обумовленого зростанням рівня виробничих витрат, зокрема загальновиробничих. Уникнення таких помилок можливе при правильному підході до обліку загальновиробничих витрат, що потребує насамперед визначення їх економічної сутті.

Витрати – одна з найважливіших категорій господарювання. Без витрат неможливе здійснення виробництва, вони є передумовою його виникнення. В той же час витрати виступають як базис конкуренції: в умовах конкурентної боротьби виграє той, хто постійно контролює рівень своїх витрат та стимулює їх зниження.

Аналіз літературних джерел та нормативних документів дає можливість виявити спірні питання щодо обліку загальновиробничих витрат.

Перш за все, це відсутність чіткого визначення поняття “загально-виробничі витрати”. У П(С)БО 16 “Витрати” наведено орієнтований перелік статей загальновиробничих витрат. Це призводить до некоректного відображення у їх складі витрат, що за своєю економічною природою не належать до загальновиробничих. Авторські підходи до визначення загальновиробничих витрат наведені в таблиці 1.

Також, в наукових джерелах присутня велика різноманітність підходів до класифікації загальновиробничих витрат.

Науково обґрунтована класифікація - це метод дослідження загально-виробничих витрат, який полягає у розділенні їх на класи за певними ознаками в такий спосіб, щоб класи склали узагальнену впорядковану систему. Класифікація є могутнім засобом пізнання суті, призначення, змісту, ступеня відмінності складових та інших важливих рис цих витрат.

Питання класифікації витрат розглядається в працях багатьох науковців, зокрема В.Ф. Палія, В.П. Завгороднього, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка, С.Ф. Голова, Ю.С. Цал-Цалка, І.Є. Давидовича та інших.

**Авторські підходи до визначення поняття
“загальновиробничі витрати”**

Автор	Визначення
П. О. Куцик, О. М. Мазуренко	Загальновиробничі витрати – це витрати цехів, дільниць, підрозділів на організацію та управління процесом виробництва, витрати на утримання та експлуатацію машин та обладнання, будівель, які не можна прямо віднести на конкретний об’єкт витрат [1, с. 62]
Ю. С. Цал-Цалко	Загальновиробничі витрати, як складова частина виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), не мають безпосереднього зв’язку з технологічним процесом основних і допоміжних структурних підрозділів підприємства, а пов’язані лише з його організацією й обслуговуванням і створенням для підрозділів необхідних умов виробництва та здійснення управління [2, с. 62]
М. С. Пушкар	Загальновиробничі витрати – це витрати на обслуговування роботи цехів основного і допоміжного виробництва та управління ними, а також витрати на організацію та координацію виробничого процесу в них [3, с. 330]

Групування видів витрат здійснюється за ознаками їх класифікації, закріплених як на законодавчому рівні для потреб обліку, так і запропонованих дослідниками.

За місцем виникнення загальновиробничі витрати виділяють за цехами, дільницями, бригадами, відділами, робочими місцями, виробничими лініями, змінами, службами, іншими підрозділами. Деталізація загальновиробничих витрат за цими місцями залежить від величини виробничих підрозділів і доцільності виділення об’єктів із точки зору ефективності та корисності одержаної інформації.

За економічним змістом загальновиробничі витрати поділяють на елементи. Це важлива ознака класифікації, яку, як правило, застосовують до прямих витрат, упускаючи те, що загальновиробничі складаються з таких же елементів, які в основі своїй далі не діляться: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальне страхування, амортизація й інші операційні витрати [2, с. 46].

Найважливішою однакою класифікації для усіх без виключення виробничих підприємств є поділ витрат за статтями калькуляції. Адже за цими статтями здійснюється узагальнення інформації для цілей калькулювання собівартості виготовленої продукції.

Витрати підприємства не є однорідними ні за своїм складом, ні за значенням в діяльності підприємства, тому вагому роль для управління витратами має науково обґрунтована їх класифікація.

1. Куцик П.О. Обліково-аналітична концепція управління загально-виробничими витратами підприємства: монографія/ П.О. Куцик, О. М. Мазуренко. – Львів: Растр-7, 2014. – 288 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.lac.lviv.ua/fileadmin/LCA_Det_Oblic_Konzeption.pdf

2. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: навч. посіб. / Цал-Цалко Ю.С. – К.: ЦУЛ, 2002. – 655 с.

3. Пушкар М.С. Фінансовий облік у системі управління : навч. посіб. / М.С. Пушкар, М.Т. Щирба. – Тернопіль : Карт-бланш, 2006 – 178 с.

УДК 657.421

*С. Мацола
к.е.н., доцент кафедри менеджменту і маркетингу
О. Щербанюк
спеціаліст кафедри обліку і аудиту
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

ПОНЯТТЯ “ОСНОВНІ ЗАСОБИ”: СУТНІСТЬ ТА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ

Об’єктивними передумовами для успішного розвитку сучасних сільськогосподарських підприємств є нові особливості їх функціонування в умовах нестабільності та динамічності зовнішнього середовища.

Особливої актуальності, в умовах нестабільної економіки, набуває розробка принципів та механізму управління основними засобами. Насамперед, це стосується розробки підприємством стратегій та тактики поведінки в діловому світі в сторону відкритості, адаптованості, гнучкості та автономності, пріоритетних зв’язків і ресурсозберігаючих стратегій.

Питання обліку та управління основними засобами досліджувалися у роботах таких вчених, як: Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Н.В. Довгалюк, Н.Т. Кулікова, А.М. Михайлов, О.А. Наумчук, Є.С. Пиріжок, М.Ф. Рибченко, С.В. Ткачук, та ін.

Термінологія даного поняття відіграє значну роль у відображенні основних засобів у синтетичному та аналітичному обліку та врешті у звітності.

В. Сопко і В. Караєв зауважують, що невдала термінологія може не дати реального і повного уявлення про суть процесів, що відбуваються, а й ввести в оману [1, с. 12].

Опрацювання вітчизняних наукових джерел, вчених-економістів в даній тематиці, свідчить, що глибшого дослідження потребують

теоретичні аспекти поняття “управління основними засобами”, зокрема вдосконалення його тлумачення як економічної категорії.

Розгляд зміни підходів до розуміння поняття “основні засоби” у історичному аспекті, ґрунтуються на баченні вчених різних епох, що дозволяє систематизувати та об’єктивно оцінити справедливості тих чи інших підходів.

Дослідження поняття основних засобів у сучасній економічній науці розробляється вченими здебільшого у сфері бухгалтерського обліку, фінансів, інвестицій, економіки підприємства та інших напрямів економічних знань. Виокремлюють дві групи наукових напрямів дослідження поняття основних засобів: 1) основні засоби у роботах вчених, що досліджують це поняття у сфері бухгалтерського обліку; 2) поняття основних засобів у роботах науковців, які вивчають досліджуване поняття у сфері дисципліни економіки підприємств [2]. Вивчення понятійно-категоріального апарату у роботах багатьох учених представлено в рамках фундаментальних досліджень економічної теорії та прикладних розробок.

Враховуючи наявне розмаїття підходів і визначень, необхідно проаналізувати досліджуване поняття в роботах вчених зі сфери бухгалтерського обліку та економіки підприємств з метою відпрацювання найбільш відповідної економічному змісту досліджуваної дефініції. Вони найактивніше досліджують це поняття, оскільки основними нормативними актами, що регулюють облік основних засобів в Україні, є: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” [3] та Податковий кодекс України [4].

На основі проведеного аналізу наукової літератури, можна зробити висновок, що більшість авторів під “основними засобами” розуміють матеріальні активи підприємства. Деякі автори ототожнюють поняття “основні засоби” та “основні фонди” зазначаючи, що вони є засобами праці які використовуються у виробництві протягом тривалого часу. Інші автори вважають, що основні засоби – це матеріальні активи, що використовуються лише у виробничому процесі, тобто більш ні на що вони впливу не мають, а це є невірним тлумаченням, адже основні засоби використовуються підприємством у всій його господарській діяльності.

У свою чергу, методологія і процес управління формують управлінську діяльність, а структура і техніка управління – механізм управління. Стан елементів системи управління організації безпосередньо відбивається на ефективності її функціонування в цілому. Основне завдання системи управління – формування професійної управлінської діяльності, що може розглядатися як процес і як явище.

Поняття основних засобів є дискусійним, проте воно має охоплювати зазначені характеристики і бути чітко унормованим, відокремленим від суміжних понять.

1. Сопко В. Деякі питання термінології та класифікації засобів праці / В. Сопко, В. Карєв. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 3. – С. 11–15.

2. Неміш Ю.В. Поняття “основні засоби” у сучасних наукових дослідженнях / Ю.В. Неміш // Аграрна економіка. – 2012. – № 3–4. – С. 181–188.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” : затверджено наказом Мін-ва фінансів України від 27 квіт. 2000 р. № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0288-00>.

4. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

*Т. Вавак
Професор, доктор габілітований
Завідувач кафедри прикладної економіки та якості управління
Ягелонський університет (Польща)
В. Якубів*

*Професор, доктор економічних наук,
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

АДАПТАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ПОТРЕБ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Сучасна вища освіта в Україні суттєво відрізняється від аналогів країн Європейського Союзу. Проте у Концепції розвитку освіти на період 2015-2025 рр. обґрунтовано важливі напрями розвитку освіти і науки у проєвропейському напрямі. Цією концепцією передбачено, що освіта має стати одним з основних важелів цивілізаційного поступу та економічного розвитку, активним учасником євроінтеграційних процесів. Тому питання адаптації вищої освіти України до вимог європейських країн є актуальними на даний час.

Процес адаптації передбачає впровадження складних реформаційних процесів у низці взаємопов'язаних структурних елементів:

1) в управлінні навчальними закладами і їх структурних підрозділів;

2) в організації структури навчального процесу, зокрема його оптимізації з прилаштуванням до вимог роботодавців;

3) у підготовці навчальних програм вивчення окремих дисциплін;

4) в організації змісту і форми навчального процесу з наповненням інноваційними методами викладання;

5) у співпраці і взаємодії «викладач – студент» із забезпеченням зростання ефективності роботи кожного з них.

На даний час прикладом для наслідування можуть бути кращі польські ВУЗи, які працюють на принципах організації роботи відповідно до потреб ринку праці. Тільки готуючи студента-фахівця, потрібного роботодавцю, університети забезпечують собі стабільну роботу у майбутньому.

З огляду на це, важливим принципом у процесі реформування вищої освіти має бути забезпечення гнучкості навчальних програм відповідно до потреб ринку праці. В сучасному суспільстві саме ро-

ботодавець через студента є замовником послуг вищих навчальних закладів. Тому важливим принципом також є налагодження тісної співпраці з роботодавцями з метою постійного моніторингу змін на ринку праці.

Отже євроінтеграційні процеси в Україні стимулюють і пришвидшують реформаційні процеси у вищій освіті, оскільки вимоги ринку праці кожного разу диктують нові вимоги до фахівця з одного боку, а з іншого – відкриті кордони для студента накладають також потребу у адаптації вітчизняної системи освіти до рівня розвинених країн.

УДК 311.17

*Т. Романюк
к.е.н., доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
Б. Голинська
студентка спеціальності “менеджмент організацій”
ОКР “бакалавр”
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

СУЧАСНИЙ СТАН І НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Івано-Франківська область володіє рядом стратегічних переваг, які при їх умілому використанні і цілеспрямованих діях можуть зіграти вирішальну роль у підвищенні її інвестиційної привабливості.

Івано-Франківська область має вигідне географічне розташування біля кордонів Європейського Союзу зі сприятливим інвестиційним середовищем. Значний промислово-економічний та науковий потенціал, інтенсивний розвиток мережі фінансових та банківських установ, позитивні кредитні рейтинги міста, нагороди ПАРЄ є визначальними у формуванні привабливого інвестиційного іміджу. Це обумовлює перспективність довгострокового партнерства у реалізації інвестиційних проектів на підприємствах міста.

Прямі іноземні інвестиції сконцентровані переважно у високоприбуткових та швидкоокупних галузях, зокрема, таких як хімічна та нафтохімічна промисловість (35,1 % загальнообласного обсягу), виробництво харчових продуктів, напоїв, тютюнових виробів (20,8 %), легка промисловість (3,2 %), виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції (2,6 %) [2].

В майбутньому передбачається розміщення нових виробничих потужностей на вільних площах діючих підприємств, а також будівництво нових в зоні інвестиційного розвитку на базі Хриплинської

інвестиційно-промислової зони. Станом на сьогоднішній день на цій території є в наявності 6 інвестиційних майданчиків. Крім цього для реалізації соціальних інвестиційних проектів пропонується 5 земельних ділянок в районі Калушського шосе. При реалізації проектів зі сторони обласної влади гарантується комплексний супровід і оперативне вирішення процедурних питань, а також створення їм відповідного іміджу.

**Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал)
з країн світу¹ в економіці регіону на 01.04.2015р. [1]**

	Обсяги прямих інвестицій (млн.дол.США)	У % до підсумку
Усього	824,5	100,0
у тому числі		
Кіпр	414,8	50,3
Нідерланди	190,5	23,1
Польща	38,2	4,6
Сербія	29,6	3,6
Данія	28,6	3,5
Німеччина	26,2	3,2
Віргінські Острови (Брит.)	21,6	2,6
Велика Британія	18,6	2,3
Швеція	12,9	1,6
Австрія	7,9	1,0
Італія	6,1	0,7
Швейцарія	5,7	0,7
Російська Федерація	4,3	0,5
Туреччина	4,0	0,5
Угорщина	3,9	0,5
Румунія	2,0	0,2
Люксембург	1,8	0,2
Канада	0,9	0,1
Інші країни	6,9	0,8

На сьогодні пропозиція Івано-Франківської області для інвесторів налічує 1 302 га інвестиційних майданчиків типу «Greenfield» та 255 га інвестиційних майданчиків типу «Brownfield». Область відома однією з перших в Україні Хриплинською інвестиційно-промисловою зоною, організованою в обласному центрі – Івано-Франківську, де успішно розмістилися та працюють дві мультинаціональні компанії

* Перелік країн визначено, виходячи з найбільших обсягів інвестицій, що здійснені в регіон.

Electrolux і Tyco Electronics. В 2014 році індустріальний парк «Долина» (29,4 га) став першим зареєстрованим парком в Україні відповідно до Закону України «Про індустріальні парки». В перспективі ще на 51,7 га «зелених» територій будуть розміщені індустріальні парки у промислових містах області – Коломиї та Калуші. В 2014 році область посіла II місце у рейтингу інвестиційної привабливості регіонів України [3, с. 10].

Наявність сировинної бази, міжнародного аеропорту, регіональної митниці, кваліфікованих робітників та спеціалістів, близькість до кордонів ЄС надають певні переваги в питаннях залучення стратегічних інвесторів.

До переваг інвестування у Івано-Франківську область відносяться також:

- наявність єдиного реєстраційного вікна для інвесторів;
- добре розвинута житлова сфера області;
- наявність Хриплинської інвестиційно-промислової зони з відповідною інфраструктурою;
- позитивний досвід в реалізації міжнародної технічної допомоги;
- сприятливе екологічне середовище;
- надання пільг і преференцій потенційним інвесторам.

Прийняття Закону України «Про індустріальні парки» розширює можливості активізації інвестиційної діяльності і розвитку сучасної виробничої та ринкової інфраструктури.

Основними перешкодами залучення інвестицій є проблеми, серед них є такі:

- відсутність вільних земельних ділянок під промислове виробництво на території міста для пропозиції інвесторам;
- наявні земельні ділянки в Хриплинській інвестиційно-промисловій зоні обтяжені меліоративними системами і знаходяться у власності мешканців села;

Окрім промислового сектору області, як традиційного об'єкту інвестування, особливий інтерес для інвестора становить туристична сфера, що пов'язано поєднанням факторів унікальної архітектурної спадщини області та близькості до рекреаційних ресурсів Карпат. Рівновіддаленість області від кордонів країн Європейського союзу, наявність розвинутої транспортної інфраструктури та регіональної митниці створюють перспективи для області як крупного логістичного центру.

Здійснений аналіз дає можливість зробити висновок, що спостерігається збереження інвестиційної непривабливості для зарубіжних країн сфери виробництва товарів з високим вмістом доданої вартості, залучені інвестиції не сприяють в повній мірі реалізації потреб модернізації економіки, розвитку експорту наукоємної продукції, а призводять до закріплення сировинної спеціалізації еконо-

міки. Враховуючи зростаючі обсяги надходжень прямих іноземних інвестицій з Кіпру, можна стверджувати, що в Україну повертаються раніше вивезені з неї ж капітали.

1. <http://www.ifstat.gov.ua/>

2. Михайло Колімбровський, Олена Бліннікова // СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ // Режим доступу: <http://www.stelmaschuk.info/archive-internet-conference/62-conferencia-16-04-2013/782-782.html>

3. Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України // Інформаційний вісник мережі регіональних центрів з інвестицій розвитку. – 2014 р. – С. 10–13.

4. Закон України «Про індустриальні парки». – 2013 р. – № 22, ст. 212.

5. Івано-Франківська міська рада // Комплексна програма розвитку інвестиційної діяльності міста Івано-Франківська. – 2013-2015 рр. – № 957-34, с. 12.

*М.В. Корнуній
О.Т. Левандівський
к.е.н., доцент*

*ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ СУБ’ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах дефіциту ресурсів, що склалися в Україні, проблеми ефективного розподілу та використання ресурсів підприємств виходять на одне з перших місць. Основним інструментом для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства в умовах нестабільної економіки є аналіз ділової активності суб’єкта господарювання, за допомогою якого можна об’єктивно визначити результативність фінансової діяльності підприємства та перспективи його розвитку. Таким чином, ділова активність є дієвим механізмом, що зменшує ймовірність настання несприятливих подій в умовах кризи та конкуренції [1, с. 140].

Сучасні умови господарювання характеризуються наданням суб’єктам підприємницької діяльності повної господарської самостійності у виборі ринків збуту продукції, постачальників і підрядників, у пошуку джерел фінансування.

Умовою розвитку підприємства на конкурентному ринку є його фінансова стійкість. Одним з елементів фінансової стійкості підприємства є наявність у нього фінансових ресурсів, достатніх для розвитку виробництва в конкурентному середовищі. Для формування фінансових ресурсів в суб'єкта господарювання виникає потреба додатково залучати на ринку позикові кошти. І, чим більше коштів залучає підприємство, тим більші його фінансові можливості. Проте зростає фінансовий ризик для підприємства несвоєчасно і не в повному обсязі розраховуватися із своїми кредиторами [2, с. 56].

З огляду на зазначене, значну питому вагу в складі джерел коштів підприємства мають позикові кошти, у тому числі й кредиторська заборгованість. Кредиторська заборгованість є одним із джерел формування засобів для підприємств і тому виступає складовою частиною господарських операцій економічних суб'єктів, з точки зору їх фінансової стабільності. Проте залучення позикових засобів останнім часом спрямоване не на розвиток виробництва, а, навпаки, на погашення своїх зобов'язань перед іншими кредиторами. Прийнято вважати, що підприємство, яке користується в процесі господарської діяльності тільки власним капіталом, має максимальну стійкість.

Відповідно до законодавства кредиторська заборгованість є зобов'язанням.

П(С)БО 11 “Зобов'язання” [3] визначає методологічні засади формування та обліку інформації про кредиторську заборгованість, а також вимоги щодо її розкриття у фінансовій звітності, загальну класифікацію зобов'язань, що є характерною для багатьох підприємств.

Кредиторська заборгованість має великий вплив на фінансові результати підприємства та на господарську діяльність загалом. Для підвищення фінансової результативності всіх видів звичайної діяльності та забезпечення платоспроможності підприємствам необхідно прискорити кругообіг оборотного капіталу. Тому, для того щоб ефективно використовувати позикові кошти підприємства необхідно навчитися правильно управляти ними [4, с. 34].

Управління кредиторською заборгованістю є одним з найбільш складних завдань бухгалтерського обліку, що пов'язано з існуванням проблеми неплатежів. Суб'єкти господарської діяльності на перший план висувають вирішення власних проблем, замість виконання фінансових зобов'язань по платежах перед кредиторами. Прогалини законодавчої бази щодо майнової відповідальності за невиконання власних договірних зобов'язань дають можливість зловмисникам ухилятися від розрахунків за борговими зобов'язаннями.

Тому, при визначенні обсягів зазначеного фінансування, підприємству слід спиратися на результати оцінки свого фінансово-економічного стану, використовуючи показники платоспроможності.

Кредиторська заборгованість являє собою суму грошових коштів або вартість товарів, робіт та послуг, що підприємство винне своїм контрагентам на певну дату, але з моменту виникнення до дати погашення сума цієї заборгованості знаходиться в розпорядженні підприємства і може бути джерелом його фінансових ресурсів, напрямок якого точно визначений (дата сплати заборгованості контрагенту, працівнику або державі, яким підприємство винне) [5, с. 4].

В певній мірі кредиторська заборгованість позитивно впливає на фінансовий стан підприємства, так як це дозволяє залучити грошові кошти у тимчасове користування. Проте це призводить до додаткових витрат, адже за кредитом потрібно платити відсотки.

Для оптимізації витрат по кредиторській заборгованості підприємства потрібно:

- а) скласти бюджет кредиторської заборгованості;
- б) оцінити фінансовий стан та можливі ризики;
- в) визначити ступіть довіри відносин з кредитором [2, с. 56].

Отже, основним завданням для підприємства є ефективне управління кредиторською заборгованістю для отримання ефекту від використання цих залучених коштів та недопущення надто великих зобов'язань, що можуть вплинути на ліквідність підприємства. Основою управління зобов'язаннями є вибір контрагентів і гнучка системи розрахунків з ними.

Управління кредиторською заборгованістю підприємства може бути проведено за допомогою двох основних варіантів: оптимізації кредиторської заборгованості та мінімізації кредиторської заборгованості.

Система управління кредиторською заборгованістю включає аналіз джерел її виникнення, управління, контроль та вибір кредитної політики [6, с.182]. Особливе місце в кредиторській заборгованості займають численні розрахунки з постачальниками і підрядниками. Окрім цього, наявність простроченої заборгованості може призвести до погіршення іміджу підприємства.

З метою удосконалення управління кредиторською заборгованістю, за умов її автоматизації, необхідно здійснити наступні заходи:

- створити інформаційну базу кредиторської заборгованості учасників розрахунків;
- звірити в електронній формі взаємні вимоги та зобов'язання і знайти найбільш раціональні способи погашення взаємної заборгованості;
- провести взаємозаліки, поступово скорочуючи обсяги заборгованості;
- вести облік та звітність проведених взаєморозрахунків.

1. Дяченко І.І. Методичне забезпечення аналізу ділової активності підприємства / І.І. Дяченко // Управління розвитком. – 2014. – № 10. – С. 140–142.

2. Булат Г.В. Вплив кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємства та проблеми її оптимізації / Г.В. Булат, І.В. Булка // Молодий вчений. – 2014. – №7. – С. 56–58.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 “Зобов’язання”. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

4. Дячук О.В. Місце кредиторської заборгованості в системі управління підприємством / О.В. Дячук // Вісник Вінницького національного аграрного університету. – 2014. – С. 34–38.

5. Потриваєва Н.В. Теоретичні аспекти обліку кредиторської заборгованості в Україні / Н.В. Потриваєва, О.Ю. Сус // Вісник Миколаївського національного аграрного університету. – 2014. – С. 4–7.

6. Домбровська Н.Р. Дебіторська та кредиторська заборгованості: проблем класифікації / Н.Р. Домбровська // Статистика, облік, аналіз та аудит. – 2014. – № 1. – 182–187.

Н.Б. Писар
кандидат економічних наук, доцент
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОГРАМИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ РЕГІОНУ

Вигідне географічне положення та великі потенційні можливості системи газопроводів вітчизняного регіону, включаючи і потужний комплекс підземних газосховищ газової промисловості України об’єдналися у важливий об’єкт зацікавленості не тільки з боку Росії і Туркменії, але й інших країн–експортерів газу Центральної Азії та Близького Сходу, а також і країн–імпортерів газу Центральної і Західної Європи. Неоцінимо значення цієї системи і при альтернативному газопостачанні України, наприклад, з Ірану чи Норвегії. Попри це, сьогодні, газова промисловість України характеризується надвисокою залежністю від монопольного імпорту природного газу, відсутністю диверсифікації поставок газу, викривленою ціновою і тарифною політикою, низьким рівнем інвестицій в розвиток газової галузі, разом із тим політична нестабільність в державі та недосконалість ринкових відносин створює певні перешкоди на шляху її розвитку і функціонування.

Такий комплекс проблем створив загрози енергетичної незалежності держави, що обумовлює необхідність зміцнення власного паливного комплексу.

Тому, пошук можливих шляхів зменшення енергозалежності регіону та підвищення рівня її енергетичної безпеки є актуальним питанням сьогодення і потребує наукових підходів і пропозицій до його вирішення.

Оскільки пріоритетне місце в моделі національного економічного розвитку відводиться регіональній економіці, то наукові концепції формування та розвитку регіональної газової промисловості можуть послужити базою для виявлення енергонезалежного потенціалу економіки Прикарпатського регіону та механізму його реалізації.

Слід відзначити, що за рівнем газифікації Прикарпатський регіон займає чільне місце в Україні, а зважаючи на наявність в області значних запасів газу, газову промисловість доцільно вважати однією з головних цілей розвитку ПЕК області в аспекті самозабезпечення її паливно-енергетичними ресурсами.

Подальший ефективний розвиток ПЕК області можливий за комплексного підходу до розвитку газової галузі і теплової енергетики, який дозволить вирішити наступне: збільшити видобуток газу і встановити реальне ціноутворення, встановити стаке паливозабезпечення, збільшити виробіток електроенергії для задоволення власних потреб області та збільшити експорт в інші країни, докорінно модернізувати технологічне обладнання електростанцій, забезпечити будівництво нових об'єктів.

Розробка програми розвитку ПЕК області повинна включати такі напрямки:

- пошук ресурсної бази палива з метою самозабезпечення області власними енергетичними ресурсами, як одне з головних умов забезпечення її економічної безпеки;

- розвиток енергетичних потужностей для самозабезпечення області електричною і тепловою енергією та здійснення експорту електроенергії;

- розробка і впровадження нетрадиційних відновлювальних джерел енергії;

- підвищення ефективності енерго- та ресурсозбереження у житлово-комунальному господарстві та бюджетній сфері;

- підвищення ефективності використання ресурсів у споживачів електричної та теплової енергії з метою зменшення ними використання енергії при виробництві одиниці продукції;

- розвиток міжрегіонального та міжнародного співробітництва з метою розробки і впровадження новітніх технологій розвитку паливно-енергетичного комплексу.

Однією з основних проблем, яка стоїть перед газовиками Прикарпаття, є забезпечення високої надійності і ефективності газотранспортної системи. Більшість газопроводів знаходиться в експлуатації 15–20 років і більше, і вони потребують капітального ремонту. Газотурбінні агрегати, які працюють на компресорних станціях, вичерпали свій ресурс на 50–80 % і потребують заміни на сучасні надійні агрегати з більш високим ККД. Науковими та виробничими організаціями розробляються газотурбінні двигуни потужністю 6, 10 і 25 мВт з ККД 32–36 % та парогазовий двигун з ККД 45 %, в той час як діючі агрегати мають ККД не більше 21–25 %. Потребують певного переоснащення і підземні газосховища: оновлення парку компресорних агрегатів, реконструкція системи підготовки газу, автоматизації технологічних процесів тощо.

Крім цього, для подальшого підвищення ефективності і надійності газотранспортної системи існує гостра потреба у вирішенні низки науково-технічних та організаційних заходів, зокрема: створення діагностичного центру для контролю за технічним станом трубопроводів та обладнання, які працюють під тиском; розвиток і вдосконалення теорії надійності експлуатації і безперебійності функціонування трубопровідних систем.

В. Барчук
старший викладач кафедри теоретичної і прикладної економіки
М. Рудницька
студентка спеціальності «Фінанси і кредит», ОКР «бакалавр»
ДНВЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ФОРМИ ОЦІНКИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Основою розвитку регіонів є наявний промисловий потенціал, його формування та розвиток. Промисловість – це технічно найдосконаліша галузь матеріального виробництва, основа індустріалізації економіки, яка має вирішальний вплив на розвиток продуктивних сил, сукупність підприємств з виробництва електроенергії, знарядь праці, видобутку сировини, палива, переробки продукції, випущеної промисловістю або виробленої сільським господарством, видобуток і переробка сировини, виробництво товарів і послуг [2, с. 21].

Особливості формування промисловості є актуальною темою для дослідження і визначення подальших перспектив розвитку регіону та його потенціалу. Саме промисловість є провідною галуззю економіки як на макро так і на мікро рівні, і найважливішою складо-

вою регіональних територіально-виробничих комплексів, основою підвищення рівня та якості життя населення.

Промисловість як галузь економіки, являє собою сукупність промислових підприємств, згрупованих за видами економічної діяльності. Проте у випадках, коли промисловість розглядається як реальна сила, яка спроможна впливати на хід відтворювальних процесів, вона набуває ознак потенціалу, тобто прихованої здібності забезпечувати досягнення поставленої мети та розв'язання певної проблеми суспільного розвитку [1, с. 23]. Промисловий потенціал визначається як реальний обсяг продукції, який можливо виробити за умови повного використання ресурсів регіону, наявних і потенційних можливостей виробництва, та його факторів, забезпеченість його певними видами ресурсів [3, с. 118].

На формування промислового потенціалу регіону впливають методи управління, які повинні бути направлені на інтелектуалізацію, інформатизацію та екологізацію виробництва регіону, що дозволить випускати конкурентоздатну продукцію та її реалізацію на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Одним із ефективних методів управління є оцінка промислового потенціалу регіону. Виділяють дві форми оцінки промислового потенціалу регіону: ресурсну та результативну.

Ресурсна форма оцінки промислового потенціалу являє узагальнену величину ринкової вартості всієї сукупності взаємопов'язаних ресурсів (основні виробничі фонди, промисловий персонал, інноваційний потенціал і об'єкти інтелектуальної промислової власності), що реалізуються як єдине ціле.

Результативна форма характеризує максимально можливу продуктивність всієї системи, тобто промислового потенціалу [2, с. 60].

Між двома формами оцінки потенціалу можна виявити певну залежність. При цьому елементи промислового потенціалу у ресурсній формі можуть мати різні розмірності. Найбільш складною проблемою при розрахунку величини промислового потенціалу регіону є приведення до єдиного вимірника різних складових його компонентів. Після їх зведення до єдиного базису можливе інтегрування окремих показників, їх зіставлення і узагальнення.

Відносне порівняння і зіставлення виробничих потенціалів регіонів цілком коректно і у ресурсній формі, але при цьому неможливо об'єктивно оцінити і зіставити величини їх максимальної результативності та досягнути рівня ефективного використання (табл. 1).

За підсумками статистичних даних можна зробити висновок, що обсяг реалізації промислової продукції Львівської області є більшим у порівнянні з Івано-Франківською областю. Проте постачання електроенергії та газу є нижчим, і займає всього 27 % до всієї реалізованої продукції Львівського регіону. А в Івано-Франківсько-

му регіоні – 47 %. Отже половину обсягу реалізації всієї промислової продукції Івано-Франківського регіону займає саме постачання електроенергії [5; 6].

Таблиця 1

Промисловий потенціал регіонів на березень 2015 року

Показники ПП	Львівська область	Івано-Франківська область
Обсяг реалізації промислової продукції (тис. грн.)	11009263.5	6675219.5
Постачання електроенергії та газу (тис. грн.)	2999434.7	3134404.4
Постачання електроенергії та газу у % до всієї реалізованої продукції.	27 %	47%

Промисловість є однією з найважливіших галузей Прикарпаття, основою якої складають підприємства електроенергетичного, нафтового, газового, деревообробного та нафтохімічного комплексів, які забезпечують здійснення виробничої діяльності, виготовлення продукції, надання послуг, задовольняючи попит населення та потреби суспільства в цілому [4, с. 34].

Важливим завданням комплексного розвитку є зростання ефективності паливно-енергетичного і мінерально-сировинного комплексів за рахунок повторної геологічної розвідки і розширення ресурсної бази.

Проте існує ряд проблем, які гальмують формування та розвиток промислового потенціалу Прикарпаття:

- якість сучасного обслуговування та інших сервісних умов є далекими від світових стандартів;
- відсутність сучасного виробничого обладнання та техніки;
- низький рівень адаптації виробництва до підвищення інноваційної активності ринкового середовища за умовами забезпечення формування промислового потенціалу підприємств регіону;
- низька платоспроможність населення;
- великий податковий тиск та висока вартість енергоносіїв;
- відсутність інвестицій для запуску механізму освоєння інноваційних технологій;
- екологічна ситуація;
- забруднення довкілля.

Враховуючи проблеми регіону, а також його промисловий, природний та економічний потенціал, можна виділити комплексний підхід до оцінки рівня формування і розвитку промисловості, який включатиме ресурсну форму оцінки, та величину промислового потенціалу в результативній формі, тому що тільки при порівнюванні

величин максимально можливої продуктивності з досягнутими результатами (обсяг виробленої продукції, робіт і послуг), можна оцінити його ефективність.

Оцінюючи промисловий потенціал в результативній формі необхідно оцінювати фактичний та потенційний обсяг виробництва. Можна припустити, що промисловий потенціал – це максимальний обсяг продукції (наприклад, ВВП), який досягається при повному залученні в процес суспільного виробництва всіх наявних ресурсів. Проте, у різних економічних, правових, соціальних умовах один і той же обсяг залучених у господарську діяльність ресурсів може дати різний обсяг випуску продукції. Отже, без врахування конкретних умов діяльності неможливо визначити промисловий потенціал структурної одиниці.

У сучасних умовах промисловий потенціал залишається основним джерелом економічного розвитку регіону. Необхідність децентралізації державних функцій з управління соціально-економічним розвитком регіонів обґрунтовує необхідність розробки стратегій і напрямків їх промислового розвитку.

На основі цього можна зробити висновок, що у Прикарпатському регіоні для розвитку виробничих і невиробничих сфер існує безліч проблем. Тому необхідно проводити ретельні дослідження розвитку галузей регіону для того, щоб вчасно усунути недоліки та удосконалити структуру. Так необхідно удосконалювати кожен галузь виробничої та невиробничої сфери, впроваджувати заходи щодо покращення їх розвитку, що загалом покращило б розвиток регіону. Незважаючи на всі недоліки, Прикарпаття має великі перспективи в усіх галузях, особливо в паливно-енергетичній. Оскільки завдяки Бурштинській тепловій електростанції, яка подає електроенергію на експорт в країни центральної та східної Європи, промисловість Івано-Франківської області складає 10 % промислового потенціалу України. Для того, щоб досягти високих можливостей розвитку Прикарпаття, необхідно вдосконалювати ті галузі, на які орієнтовані перспективи регіону, оскільки у сучасних умовах промисловий потенціал залишається основним джерелом економічного розвитку держави.

1. Белінська Б.В. Бурлака В.Г. Промисловий потенціал України. – Київ: Інститут економіки та прогнозування, 2009 – 23 с.

2. Кіндзерський Ю.В., Якубовський М.М., Галиця І.О. та ін. Промисловий потенціал України. Київ. – 2009 – 21 с.

3. Дорогунцов С.І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник / С.І. Дорогунцов, Т.А. Заєць, Ю.І. Пітюренко та ін.; За заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України С.І. Дорогунцова. – К.; КНЕУ, 2005. – 988 с.

4. Тодосійчук В. Л. Регіональна економіка: підруч. / В. Л. Тодосійчук. – Вінниця: ВДАУ, 2008. – С. 434.

5. Веб-сайт Головного управління статистики в Івано-Франківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.if.ukrstat.gov.ua>.

*В. Барчук
старший викладач кафедри теоретичної і прикладної економіки
С. Сабецький
студент спеціальності «Фінанси і кредит», ОКР «бакалавр»,
ДНВЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

ФАКТОРИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ефективність функціонування економіки України значною мірою залежить від рівня соціально-економічного розвитку її регіонів. Івано-Франківщина володіє значним промисловим потенціалом. Серед сусідніх областей за обсягом реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) в розрахунку на 1 особу вона займає перше місце.

У промисловому секторі Прикарпаття сформовано потужні добувний, нафтохімічний, деревообробний кластери. Важливими видами промислової діяльності є також виробництво електроенергії (Бурштинська ДРЕС, Калуська ТЕЦ), машинобудування, харчова промисловість, виробництво будівельних матеріалів. Внесок промисловості у створенні валової доданої вартості області зберігається стабільним і складає майже третину. У загальному обсязі виробництва більше 96% в промисловості регіону займає недержавний сектор. Однак, незважаючи на наявні виробничі потужності, Івано-Франківська область не відіграє значної ролі у формуванні економічного потенціалу України. Частка регіону в загальнодержавному промисловому виробництві становить лише 1,8% [1].

До факторів, що сприяють ефективному розвитку промисловості Івано-Франківщини, досягненню основних стратегічних цілей можна віднести: вигідне географічне положення, яке відкриває широкі можливості для розвитку міжрегіональних економічних зв'язків та транскордонного співробітництва; значні запаси мінерально-сировинних ресурсів; розвинену виробничу базу і науково-технічну інфраструктуру; наявність інвестиційних галузей; спроможність виробничих підприємств виготовляти продукцію кінцевого споживання;

високий рівень конкурентоспроможності продукції нафтохімічної, деревообробної, легкої і машинобудівної промисловості.

Упродовж звітного року в 3 рази зросли обсяги виробництва продукції легкої промисловості за рахунок збільшення випуску виробів ВАТ «Хутрофірма «Тисмениця» для потреб Збройних Сил України та добровольчих військових формувань. ВАТ «Хутрофірма «Тисмениця» виконано державне замовлення з пошиву форменого, спеціального та робочого одягу для Укрзалізниці.

Бурштинською ТЕС ПАТ «ДТЕК Західенерго» вироблено 10,0 млрд. кВт. год. електроенергії, що становить 100,8 відсотка до рівня 2013 року. До осінньо-зимового періоду 2014-2015 років на ТЕС відремонтовано усі 12 енергоблоків. На Калуській ТЕЦ ДПЗД «Укрінтеренерго» завершено роботи з переведення котлів № 1 і № 2 на спалювання вугілля з підсвіткою природним газом; скорочено використання природного газу на 70,0 відсотків. Споживання природного газу в області в цілому за 2014 рік скоротилося на 17,0 відсотка і склало 808,5 млн. куб. метрів.

Долинським газопереробним заводом ПАТ «Укрнафта» введено в експлуатацію установку низькотемпературної підготовки газу на Пасічнянському газопереробному виробництві (інвестиції склали 10 млн. грн.), що забезпечує покращення якості газу, який подається в газотранспортну систему [2].

Підприємствами паливно-енергетичного комплексу під час проходження осінньо-зимового періоду 2014–2015 років забезпечується стабільне функціонування енергогенеруючих станцій, магістральних та розподільних систем електро-, газопостачання. Разом з тим, індекс промислової продукції в області за 2014 рік склав 98,7 відсотка (в Україні – 89,3 відсотка). Зменшення обсягів промислового виробництва пов'язане, в основному, із зупинкою виробництва на ТОВ «Карпатнафтохім», яке не працювало впродовж року.

Обсяг внесених з початку інвестування в економіку області прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на початок 2015 року становив 925,9 млн. дол. США. В загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в промисловість регіону переважали вкладення у переробну промисловість – 73,7%. Інвестиційно-привабливими були підприємства хімічної та нафтохімічної промисловості, з виробництва харчових продуктів і напоїв, легкої промисловості, виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції, а також у місті Коломия розпочало діяльність підприємство з французькими інвестиціями ПП «Камінко» результатом діяльності якого є: виготовлено 650 тис. штук деталей для сучасних легкових автомобілів, створено 10 робочих місць [2].

Обсяги надходжень інвестицій у підприємства з виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції збільшились у 3 рази, у ви-

робництво харчових продуктів та напоїв – на 13,1%, і склали відповідно 16,9 та 133,7 млн. дол. [1].

У розвиток економіки області за аналізований період за рахунок усіх джерел фінансування (за попередніми даними) освоєно 6692,6 млн. грн. капітальних інвестицій, що в порівнянних цінах на 26,9 відсотка більше, ніж у 2013 році. Найбільшу частку капітальних інвестицій було спрямовано у розвиток підприємств будівельної (40,4 відсотка) та промислової (39,1 відсотка) діяльності [2].

У промисловості відзначається стрімкий спад хімічної галузі, пов'язаний із зміною кон'юнктури ринку на продукцію провідного підприємства галузі, збитковістю виробництва підприємства «Карпатнафтохім». Натомість, високотехнологічні галузі як машинобудування, легкої промисловості (та інших галузей) займають трохи більше 5%. Зменшення частки продукції підприємств легкої промисловості в обсязі реалізованої продукції в області спричинено спадом виробництва шкіртоварів та скороченням замовлень на виготовлення швейних виробів за давальницькою схемою від іноземних фірм [1].

Ріст обсягів виробництва продукції машинобудівної галузі відбувся за рахунок освоєння виробництва продукції з високим ступенем доданої вартості, в тому числі – електрокабельної продукції на ВО «Карпати», автоматичних пральних машин на ТОВ «Електролюкс Україна», енергоефективного обладнання для нафтової і газової промисловості. Частка обсягу реалізованої продукції галузі виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічна діяльність в загальному обсязі реалізації в промисловості збільшилась за рахунок введення в дію виробничих потужностей з випуску деревостружкових плит на Брошнівській філії ТОВ «Кроно-Україна». У загальнообласному обсязі реалізації промислової продукції частка підприємств з виробництва харчових продуктів і напоїв у 2013 році збільшилась проти 2004 року на 4,9 відсотка. Збільшення обсягів виробництва галузі відбувалось за рахунок освоєння нових видів конкурентоспроможної продукції, впровадження сучасних технологій, залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, а також розширення ринків збуту продукції [2].

Аналізуючи регіональні особливості промислового потенціалу можна виокремити основні проблеми в регіональному середовищі:

1) очевидні значні диспропорції на користь електроенергетики, хімії та нафтовидобутку;

2) відзначається стрімке зниження частки хімічної галузі та, відповідно, скорочення значної кількості робочих місць;

3) основна частка промислових підприємств області відносяться до 3–4 технологічних укладів, тобто є низькопродуктивними, енергомісткими та екологічно шкідливими;

4) поступове неухильне зниження частки реального сектору економіки;

5) неприпустимо мала частка галузей з високою доданою вартістю;

6) невисокі темпи оновлення технологічної бази та високий рівень зношеності основних засобів [1].

Задля уникнення загроз, які несуть зазначені проблеми, необхідна серйозна зміна економічного профілю регіону в бік розвитку високотехнологічних секторів економіки з високою доданою вартістю, підвищення глибини переробки в обробній промисловості, насамперед, в деревообробній та харчовій, підвищення обсягів експортної продукції тощо.

Отже, промисловий потенціал Івано-Франківської області надзвичайно потужний і має колосальні перспективи для подальшого розвитку. Підсумки соціально-економічного розвитку області за аналізований період свідчать про те, що, незважаючи на складну суспільно-політичну ситуацію в державі, за цей період досягнуто окремих позитивних результатів. Обсяг реалізованої промислової продукції в області досяг 23,3 млрд. гривень. Умовами розвитку промислового потенціалу можуть бути: стимулювання залучення інвестицій, стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу, забезпечення енергоефективності, удосконалення управління регіональним розвитком.

1. Офіційний сайт Івано-Франківської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.if.gov.ua/?q=page&id=19300>.

2. Веб-сайт Головного управління статистики в Івано-Франківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.if.ukrstat.gov.ua>.

Ю.І. Ціжма
к. е. н., доцент
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДКИ ВИЗНАЧЕННЯ ГНУЧКОСТІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

До найгостріших наслідків економічної кризи України можна віднести вагоме скорочення рівня зайнятості населення. Рецесія економіки супроводжувалася масштабним і швидким зростанням безробіття, що призводить до соціальних негараздів у суспільстві.

Тому в рамках антикризової стратегії України одне із провідних місць повинно посідати подолання негативних наслідків у сфері зайнятості населення.

Особливістю України є те, що зниження рівня зайнятості населення відбувалося переважно у прихованих формах. Скорочення потреби в робочій силі компенсувалося поширенням режиму гнучкості зайнятості.

Поява гнучких форм зайнятості в Україні зумовлена дією кількох факторів. З одного боку, внаслідок коливання попиту на товари та послуги роботодавцям не вигідно забезпечувати постійною роботою весь контингент працюючих. Крім того використання альтернативних форм зайнятості дозволяє роботодавцям скорочувати витрати на створення нових робочих місць. З іншого – така форма зайнятості дає можливість працювати та отримувати додатковий заробіток певним категоріям населення: студентам стаціонарної форми навчання, жінками з маленькими дітьми, пенсіонерам, інвалідам та ін. [1]

Для визначення гнучкості зайнятості населення пропонується використовувати показники еластичності як такі, що найкраще відповідають сутності гнучкості.

Коефіцієнт еластичності характеризує зміну результативної ознаки при зміні факторної ознаки на 1%. Виходячи з класичних теорій зайнятості, законів Хікса-Маршала [2] та виявлених чинників, які впливають на кількість зайнятих та їх структуру, доцільно використовувати коефіцієнт еластичності зайнятості в залежності від зміни ВВП та заробітної плати та розраховувати його за допомогою формули (Ез):

$$E_z = \frac{(y_2 - y_1) \times 100\%}{\bar{y}} \div \frac{(x_2 - x_1) \times 100\%}{\bar{x}},$$

$$E_z = \frac{\Delta y \times 100\%}{\bar{y}} \div \frac{\Delta x \times 100\%}{\bar{x}},$$

де y – результативна ознака (чисельність зайнятих);

x – факторна ознака (ВВП, заробітна плата (ЗП));

Δ – знак приросту;

$\bar{y}$ і $\bar{x}$ – середнє значення відповідно результативної і факторної ознаки.

Знак і величина еластичності зайнятості має відмінності від трактування еластичності товарних ринків. У роботі S. Kapsos пропонується наступна інтерпретація коефіцієнта еластичності зайнятості [3]:

$0 < E_z < 1$ – у випадку економічного зростання відповідає росту зайнятості й збільшенню продуктивності; у випадку економічного спаду відповідає зниженню зайнятості й продуктивності;

$E3 \geq 1$ – у випадку економічного зростання відповідає росту зайнятості при відсутності збільшення продуктивності або її зниженні;

$E3 < 0$ – у випадку економічного зростання відповідає збільшенню продуктивності й зменшенню зайнятості.

Для оцінювання міграційних впливів варто використати коефіцієнт перехресної еластичності, який характеризує зміну попиту на робочу силу, що мешкає на даній території, у відповідь на кількість міграційних (прибулих та вибулих) потоків:

$$E_{xy} = \frac{Q_2^x - Q_1^x}{Q_2^x + Q_1^x} \times \frac{P_2^y + P_1^y}{P_2^y - P_1^y},$$

де Q_2^x і Q_1^x – чисельність зайнятих, що є місцевими мешканцями, на кінець та початок періоду;

P_2^y і P_1^y – чисельність мігрантів (прибулих (Мп) або вибулих (Мв)) на кінець та початок періоду.

Позитивне значення перехресної еластичності означає, що імміграція спричиняє заміщення місцевих жителів. Негативне значення перехресної еластичності означає, що процеси імміграції доповнюють нестачу робочої сили. Якщо перехресна еластичність дорівнює нулю, то зайнятість є незалежною від міграційних потоків.

Перехресна еластичність зайнятості за міграційними потоками має важливе значення для безпеки працевлаштування місцевого населення. Наприклад, при зростанні кількості іммігрантів, готових працювати за меншу заробітну плату, виникає ефект заміщення місцевих мешканців. Якщо заробітна плата є незмінною, то попит збільшиться на більш кваліфіковану робочу силу, в очікуванні росту продуктивності та якості праці.

Україна, створюючи належні правові, економічні та організаційні умови, може регулювати впровадження гнучких форм зайнятості і тим самим запобігати поширенню безробіття, сприяти його скороченню і допомагати у працевлаштуванні тим громадянам, які нездатні на рівних конкурувати на ринку праці та допомагають роботодавцеві маніпулювати кількістю та якістю робочої сили, виходячи з потреб виробництва і бізнесу.

1. Азьмук Н. А. Трансформація структури зайнятості населення України: перспективи розвитку гнучких форм організації праці / Н.А. Азьмук. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/3427/1/35%20-%2043.pdf>

2. Волкова О.В. Ринок праці: навч. посібник / О.В. Волкова. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 624.

3. Kapsos S. Employment intensity of growth / S. Kapsos // Issues on employment and poverty discussion paper. – 2005. – № 12. – Р. 237–256.

ГРОШІ ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 657.37

*Т Романюк
к.е.н., доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
М. Кобак
студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “магістр”
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ЯК ВАГОМА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Фінансова стійкість це важлива складова, за допомогою якої підприємство визначає фінансову стабільність фінансової системи. Для того, щоб здійснювати контроль стану підприємства, потрібно періодично проводити оцінювання його фінансової стійкості – поетапно, за допомогою комплексу показників. Щоб визначити тип фінансової стійкості підприємства використовуються зовнішні і внутрішні інформаційні джерела. До зовнішніх джерел відносяться матеріали, які публікуються в засобах масової інформації, а також, які надходять з інших підприємств. Основними внутрішніми джерелами для аналізу фінансової стійкості є дані бухгалтерського обліку та бухгалтерської (фінансової) звітності. Нововведенням для підприємств з боку використання внутрішніх джерел інформації стало прийняття на законодавчому рівні нових стандартів формування та аналізу фінансової звітності підприємств [1].

Основним джерелом інформації при проведенні аналізу є фінансова звітність фінансово-господарської діяльності підприємства та його складової – фінансової стійкості. У фінансових звітах відображуються як фінансовий стан підприємства, так і результати його фінансово-господарської діяльності. Потрібно відмітити, що фінансові звіти дають змогу не тільки оцінити ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства, а й вивчити і проаналізувати механізми управління власним капіталом і прибутком, що завжди важливо для акціонерів підприємства, його потенційних інвесторів і партнерів по бізнесу [3].

Фінансова звітність є важливою а також необхідною складовою інформаційного забезпечення фінансового менеджменту і окремих його розділів, зокрема фінансового аналізу, фінансового планування та прогнозування.

Міністерство фінансів України наказом від 07.02.2013 р. № 73 затвердило Національне положення (стандарт) бухгалтерського об-

ліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», яким встановлено нові:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан);
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід);
- Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом);
- Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом);
- Звіт про власний капітал.

Крім того, для юридичних осіб, які повинні подавати консолідовану фінансову звітність, затверджено:

- Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан);
- Консолідований звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід);
- Консолідований звіт про рух грошових коштів (за прямим методом);
- Консолідований звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом);
- Консолідований звіт про власний капітал [2].

Залежно від мети і завдання аналізу фінансового стану підприємства можна вибирати оптимальний комплекс показників та напрямків аналізу, так як показники фінансового стану підприємства взаємозалежні і взаємообумовлені.

Показники фінансового стану підприємства – система показників, що використовується для аналізу фінансового стану підприємства. Фінансові коефіцієнти можна розділити на такі чотири групи:

- показники, що характеризують ступінь використання позичкового капіталу;
- показники ліквідності;
- показники рентабельності (прибутковості);
- показники ринкової вартості компанії.

Нижче наведена класифікація основних показників оцінки фінансового стану підприємства:

1. Показники оцінки майнового стану підприємства.
2. Показники прибутковості.
3. Показники ліквідності і платоспроможності.
4. Показники фінансової стійкості і стабільності підприємства.
5. Показники рентабельності підприємства.
6. Показники ділової активності.
7. Показники акціонерного капіталу [4].

Дані показники використовуються для характеристики фінансової структури компанії.

Узагальнюючи сказане, підкреслимо, що поняття “фінансова стійкість” в економічній літературі залишається одним з найвагоміших понять для функціонування підприємства компанії чи організації. Це зумовлено об’єктивними факторами, які окреслюють дане

поняття. Нами означено фінансову стійкість, як загальну фінансову стабільність підприємства, що допомагає стабільно і впевнено працювати та розвивати певне завойоване положення на ринку того чи іншого підприємства.

1. Гізатуліна О. М. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методика оцінки / О.М. Гізатуліна // Прометей. – 2010. – № 2. – С. 239–244. Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, №5/2013 256.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. – Назва з екрану.

3. Котляр М. Л. Оцінка фінансової стійкості підприємства на базі аналітичних коефіцієнтів / М.Л. Котляр // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С. 113–118.

4. Кремень В. М. Оцінювання фінансової стійкості підприємства / В. М. Кремень, С. Я. Щепетков // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №1. – С. 107–115.

*Л.В. Ратушна
Т. Вавак
професор
Ягеллонський Університет
м. Краків*

ЧИ ІПОТЕЧНИЙ КРЕДИТ Є РЕАЛЬНИМ ШАНСЕМ НА ОТРИМАННЯ ВЛАСНОГО ЖИТЛА?

“Посадити дерево, збудувати дім, виростити сина” – кожен з нас знає цю відому приказку. Проте для того щоб здійснити таку “американську мрію” на сьогоднішній день, на жаль, замало тільки працювати. Реалії сьогодення – низька заробітна плата, високі ціни на житло, нестабільна економічна ситуація в країні (постійна інфляція і знецінення національної валюти) роблять майже недосяжною цю мету для багатьох сімей. Єдиною можливістю втілити мрію в життя є іпотечний кредит.

Іпотечний житловий кредит – це різновид довгострокового кредиту, який надається під заставу нерухомого майна (наприклад того ж будинку, на який оформляється іпотека) [8]. В Україні цей вид кредитування почав діяти ще на початку XVII століття і надавався виключно банківськими установами. На сьогоднішній день

іпотечні кредити пропонують не тільки банки, а також Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву (створений в 1992 році на базі руху молодіжних житлових комплексів (МЖК) [9]) та Державна Іпотечна Установа (створена 10 жовтня 2004 року [1]). Різниця в оформленні кредитних іпотечних послуг полягає в тому, що банки надають кредити усім охочим на загальних умовах, а в ДІУ і МЖК є можливість отримати різного роду пільги. Розроблено програми кредитування для молодих сімей, які дають можливість сплачувати частково або повністю відсотки за рахунок держави. На сьогоднішній день в Україні діє декілька державних програм:

– “доступне житло” “30/70” дана програма була створена в 2010 році та полягає у наданні одноразової безповоротної фінансової допомоги у розмірі 30 % від вартості житла. Мета такої послуги – створення нових, ефективних фінансово – інвестиційних механізмів державної підтримки будівництва доступного житла [2]. За весь період роботи програми в експлуатацію було введено 191 будинок з загальною кількістю квартир – 22554, з них 3200 помешкань позичальників. В порівнянні з 2013 роком в 2014 кількість квартир осіб-учасників програми, зменшилася у двічі з 1064 до 561 відповідно [3]. Головна причина обмеження діяльності програми – це зменшення фінансування з боку держави, через нестабільну політично-економічну ситуацію в країні і зниження рівня зацікавленості інвесторів;

– “Програма 13/3” – послуга діє з травня 2012 року [5]. Підставою цієї програми є зниження вартості іпотечних кредитів, шляхом відшкодування державою частини відсотків за банківськими кредитами. На практиці при отриманні кредиту громадянин сплачує тільки 3% річних, а решту компенсує держава. Також потрібно зазначити, що комерційні банки встановлюють безпосередні умови кредитування і саме вони приймають остаточне рішення при видачі позики. Важливим також є те, що термін кредитування та часткової компенсації встановлюється на період до 15 років з моменту укладання договору. Відсоткова ставка у даному виді іпотечного кредиту не повинна перевищувати 16% [4]. Але і в цій програмі, так само як і в попередній, є свої слабкі місця. Від 2012 по 2014 рік в сім раз зменшилася кількість укладених угод (з 1233 до 170 відповідно [6]);

– “Пільгове кредитування молоді” – ця програма передбачає пільгове кредитування населення віком до 35 років з терміном виплати позики до 30 років. Перший внесок повинен становити не менше шести відсотків від передбаченої вартості об'єкта кредитування. Треба зазначити, що при наявності у позичальника однієї дитини він не сплачує відсотки за користування кредитом; при наявності двох – 25 % суми кредитних зобов'язань погашається за рахунок державних коштів; якщо троє і більше дітей, тоді держава з

бюджетних коштів покриває 50 % суми кредиту [10]. В період від 1998 по 2012 рік за цією програмою було надано 10450 кредитів. Пік розвитку кредитування припав на 2000 рік, коли було надано 1412 позик. Найменша кількість кредитів за весь період діяльності програми була надана в 2009 і 2012 роках (127 і 194 відповідно). Причиною зниження кількості підписаних умов в 2009 році була глобальна криза, наслідки якої були відчутні і для громадян України.

Окрім дії державних програм, іпотечне кредитування надають також банки, але середня річна ставка за кредитом є настільки високою, що дуже малий процент громадян може з нього скористатися.

Для кращого розуміння стану іпотечного ринку України, треба порівняти середньорічні ставки за кредитами і розмір першого внеску в інших країнах Європи. З таблиці 1 видно, що середня ставка за кредитами в Європі коливається від 3% до 8 % річних, а в Україні вона знаходиться на рівні 22%–24 % [7]. Ці дані підтверджують, що перісичний громадянин Європи має більше можливостей скористатися з тієї послуги.

Таблиця 1

Середня ставка за кредитами в Європі

Країна	Середня річна ставка за кредитом, %	Перший внесок, %
Україна	22–24	30
Польща	5–8	30–40
Франція	3	30
Великобританія	3–4	25
Німеччина	3,5	30
Іспанія	3,5	40

Низький рівень заробітної плати і високі процентні ставки є причиною зниження кількості іпотечних кредитів в Україні. Так в 2013 році порівняно з 2012 кількість іпотечних кредитів знизилася з 58,4 до 51,4% [11].

Іпотечний кредитний ринок – це свого роду індикатор, який показує стан розвитку економіки в цілому і платіжоспроможність громадян. Стимуляція іпотечного ринку є дуже важливою, так як він безпосередньо пов'язаний з фінансовим, інвестиційним і валютним ринками країни. Також треба зазначити, що низька доступність іпотечного кредитування негативно впливає на демографічну ситуацію, бо велика кількість молодих сімей відмовляється народжувати дітей через незабезпеченість житлом.

Отже, не зважаючи на допомогу держави іпотечне кредитування залишається для громадян України розкішшю, а власне житло для молодих людей – “рожевою американською мрією”.

1. 2004 рік// Державна іпотечна установа. – Режим доступу: <http://ipoteka.gov.ua/node/253>.
2. Державна програма “Доступне житло 30/70”//Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву. – Режим доступу: <http://chr.v.molod-kredit.gov.ua/node/38>.
3. Доступне житло / Статистика//Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву. – Режим доступу:<http://www.molod-kredit.gov.ua/cms/dostupne-jitlo/statistika-g.html>.
4. Здешевлення іпотеки (13/3)// Укрмолодьжитло. Всеукраїнська асоціація. – Режим доступу: <http://mgkukr.org/cms/zdeshipo.html>.
5. Здешевлення іпотеки / Загальна інформація//Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву. – Режим доступу:<http://www.molod-kredit.gov.ua/cms/zdeshevlennya-ipoteki/zagalna-informaciya-z.html>.
6. Здешевлення іпотеки / Статистика//Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву. – Режим доступу:<http://www.molod-kredit.gov.ua/cms/zdeshevlennya-ipoteki/statistika-zi.html>.
7. Іпотека в Україні – мрія чи реальність?//Громадський ревізор.– Режим доступу:<http://revisor.org.ua/vipusk-5-vid-12-lyutogo-2015-r/189-ipoteka-v-ukraini-mriia-chy-realnist>.
8. Іпотечний житловий кредит// Національний банк України.– Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123350.
9. Історія створення та розвитку Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву//Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву. – Режим доступу:<http://www.molod-kredit.gov.ua/cms/pro-fond/istoriya-rozvitku.html>.
10. Пільговий кредит / Умови отримання//Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву. – Режим доступу:<http://www.molod-kredit.gov.ua/cms/pilgoviy-kredit/umovi-otrimannya-d.html>.
11. Шиндель В.С. Іпотечне кредитування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку// Молодий вчений. – 2015. – № 1(16). – С. 97–100.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

Н. Пилипів
д.е.н, професор кафедри теоретичної і прикладної економіки
І. Амброз'як
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "бакалавр"
ДНУЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника"

ВПЛИВ СПЕЦИФІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ПОБУДОВУ ОБЛІКУ ВИТРАТ

Правильне віднесення витрат на виробництво з метою визначення собівартості продукції (робіт, послуг) має вирішальне значення для обчислення кінцевого фінансового результату та ефективності діяльності підприємства. При цьому, облік витрат комунальних підприємств здійснюють згідно з П(С)БО 16 "Витрати" [1] з урахуванням специфіки галузі відповідно до "Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості робіт (послуг) на підприємствах і в організаціях житлово-комунального господарства" [2].

Слід зазначити, що наявні специфічні особливості комунальних підприємств, які слід враховувати при побудові обліку витрат зумовлені, зокрема:

- наданням таких видів послуг як водопостачання та водовідведення;
- виокремленням окремих стадій технологічного процесу: підйом води, її очищення, доставка споживачам, водовідведення та очищення стоків;
- необхідністю організації споживання води для власних потреб, на утримання територій санітарних зон, аварійно-відновлювальні роботи (за винятком аварій, що належать до надзвичайних ситуацій).

Встановлено, що витрати комунальних підприємств, як і інших галузей, обліковують окремо за видами діяльності: операційні, фінансові, інвестиційні та інші звичайні витрати. При цьому, частка неопераційних витрат досить незначна: вона становить менше 1% від загальної суми витрат у підгалузях, діяльність яких пов'язана з наданням комунальних послуг – водопостачання і водовідведення. Тобто операційні витрати є найбільшими і групуються в розрізі окремих елементів і статей витрат.

Проведений нами аналіз таких витрат свідчить про те, що у їх структурі переважають матеріальні витрати, які становлять до 70%, що пояснюється використанням значних обсягів електроенергії, палива при здійсненні операцій із надання відповідних послуг.

Водночас багато проблем при здійсненні обліку щодо наданих послуг пов'язано із втратами води в мережах, у зв'язку з недосконалістю приладів обліку води.

Важливо відмітити, що при калькулюванні собівартості продукції комунальних підприємств використовується калькуляційна одиниця якою є 1 кубометр води, 1 кубометр стічних вод.

Встановлено, що виробнича собівартість наданих послуг комунальних підприємств, визначається на основі інформації, яка відображена за дебетом відповідних субрахунків, які відкриті до синтетичного рахунку 23 "Виробництво", з кредита рахунків використаних різних ресурсів.

Слід зазначити, що незавершене виробництво в основній діяльності є відсутнім, проте можлива його наявність у допоміжному виробництві, наприклад, при здійсненні ремонтно-будівельних робіт тощо.

Суттєвою особливістю обліку виробничих витрат щодо наданих комунальних послуг є те, що на комунальних підприємствах не використовують в робочому Плані рахунків рахунок 26 "Готова продукція", а має місце відображення фактичної собівартості реалізованих послуг населенню на дебеті рахунку 90 з кредита 23 "Виробництво".

В процесі здійснення операційної діяльності на комунальних підприємствах виникають також витрати, які не включаються до виробничої собівартості наданих послуг. До таких витрат відносять: адміністративні, витрати збут та інші операційні витрати [1]. Облік яких ведеться відповідно на рахунках 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут", 94 "Інші витрати операційної діяльності", по дебету яких відображаються суми визнаних витрат, а по кредиту – їх списання на рахунок 79 "Фінансові результати" [3].

Підставами для здійснення записів по дебету цих рахунків є наступні первинні документи та облікові реєстри: таблиць обліку робочого часу, відомості нарахувань на заробітну плату, розрахунки амортизації, розрахунки сум податків і обов'язкових платежів; одержані рахунки за спожиті послуги (зв'язку, банків, Інтернет, юридичні, консультаційні, орендні, інші) та виконані роботи, тощо.

Проведене нами дослідження, дозволяє зробити висновок про те, що правильна побудова обліку витрат на комунальних підприємствах має здійснюватись із обов'язковим врахуванням їх специфічних особливостей для забезпечення контролю за використанням в

першу чергу матеріальних та інших видів ресурсів та підвищення ефективного функціонування в цілому.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 “Витрати” [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

2. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості робіт (послуг) на підприємствах і в організаціях житлово-комунального господарства”, затверджених наказом Держбуду України від 06.03.2002 р. № 47.

3. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. за № 291 [Електронний ресурс]. Режим доступу : www.rada.gov.ua.

*В. І. Бачкур
Т. П. Банашкевич
к.е.н., викладач кафедри обліку і аудиту
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ГОТІВКОВИХ І БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

Економіка будь-якої сучасної держави представлена розгалуженою системою складних взаємовідносин мільйонів суб'єктів господарювання, що входять до неї. Фундаментом даних зв'язків є розрахунки і платежі, в процесі яких відбувається задоволення взаємних зобов'язань і вимог. У безперервному кругообігу господарських операцій вирішальною складовою економічної ефективності є швидкість розрахунків, їх надійність. Різноманітні перерозподільні процеси в економіці забезпечуються на основі потоку грошей в готівковій і безготівковій формах.

Безготівковим грошовим розрахункам, як правило, віддають перевагу. Це пояснюється тим, що за використання безготівкових розрахунків досягають значної економії витрат на їх здійснення. Широкому застосуванню безготівкових розрахунків сприяють банківські установи, у них також заінтересована держава – не тільки з погляду економного витрачання коштів, а й з погляду вивчення, регулювання і контролю грошового обороту.

Сферу готівкових і безготівкових розрахунків розмежовано. Готівкова форма розрахунків застосовується за обслуговування

населення – виплата заробітної плати, матеріального заохочення, дивідендів, пенсій, грошової допомоги. Отримуючи грошові доходи, населення витрачає їх на купівлю товарів, продуктів харчування, оплачує послуги і здійснює інші платежі [1].

Безготівкові розрахунки – це грошові розрахунки, які здійснюються за допомогою записів на рахунках у банках, коли гроші (кошти) списуються з рахунка платника і переказуються на рахунок отримувача коштів.

Між готівковою і безготівковою формами розрахунків існує тісний зв'язок. Так, одержуючи виручку за реалізовану продукцію в безготівковій формі, підприємство повинно отримати в установленому порядку в банківській установі готівку для виплати заробітної плати, покриття різних витрат, на господарські потреби тощо. У цьому разі гроші, що надійшли в безготівковій формі, можуть бути отримані в банку в готівковій формі.

Розвиток ринкових відносин призвів до певних змін у колишній системі грошових розрахунків між підприємствами, зокрема розширив можливість застосування готівкової форми. З кінця 1998 р. згідно з постановою НБУ від 11 жовтня 1998 р. № 473 всі готівкові розрахунки між підприємствами можуть здійснюватись як за рахунок коштів, отриманих у касі банку, так і за рахунок виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) та інших касових надходжень [2].

Організація розрахунків передбачає їх здійснення записом (переказуванням) коштів з рахунка покупця (платника коштів) на рахунок постачальника (отримувача коштів) або заліком взаємних розрахунків між покупцем і постачальником продукції.

За економічним змістом організація безготівкових розрахунків виходить за межі суто технічних операцій, пов'язаних зі списанням і зарахуванням коштів на рахунки клієнтів у банківській установі.

Безготівкові розрахунки здійснюються в різних формах. Різні форми розрахунків пов'язані з використанням різних видів розрахункових документів.

Розрахункові документи готує постачальник або платник, а в окремих випадках – банк. Розрахунковий документ – це відповідно оформлений документ на переказ грошових коштів. Використовуються відповідні форми безготівкових розрахунків (залежно від форми розрахункового документа), а саме:

- платіжними дорученнями;
- платіжними вимогами – дорученнями;
- чеками;
- акредитивами;
- вексями;
- інкасовими дорученнями (розпорядженнями).

Правові основи організації безготівкових розрахунків у господарському обороті регламентуються законодавчими, інструктивними документами. Національний банк України виступає як методичний центр з розробки форм і засобів розрахунків у народному господарстві, правил документообороту, організації банківського контролю за проведенням розрахунків [3].

Касові операції підприємства пов'язані як з прийняттям, так і з видачею готівки. Порядок ведення касових операцій регламентується НБУ і поширюється на всі підприємства незалежно від форм власності і виду діяльності, а також на фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності (крім банків і підприємств зв'язку) [4].

Таким чином можна зробити висновок, що безготівкова форма розрахунків – це основна форма здійснення платежів в сфері господарювання, яка здійснюється через банківські установи шляхом перерахування належних сум по банківських рахунках.

1. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік : Підручник / О.В. Лишиленко. – К. : Вид-во “Центр навчальної літератури”, 2010. – 528 с.

2. Лень В.С. Фінансовий облік : навчальний облік / В.С. Лень. – К. : ВЦ “Академія”, 2011. – 608 с.

3. Коблянська О.І. Фінансовий облік : Навч. пос. / О.І. Коблянська. – К. : Знання, 2007. – 471 с.

4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : Підручник. / Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, Г.Г. Кірейцев та ін. – Житомир : ПП “Рута”, 2010. – 756 с.

УДК 657:338.515

*Н. Пилипів
доктор економічних наук, професор
завідувач кафедру теоретичної і прикладної економіки
В. Бойдуник
студент спеціальності “Облік і аудит” ОКР “бакалавр”
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

ОБЛІК І АУДИТ ФОРМУВАННЯ ТА РУХУ ЗАРЕЄСТРОВАНОГО (ПАЙОВОГО) КАПІТАЛУ

З переходом України до ринкових відносин та приватної форми власності питання власного капіталу підприємств набуло ще більшого значення. Зареєстрований (пайовий) капітал є основою діяльності будь-якого підприємства та частиною його власного капіталу.

Економічна сутність капіталу в цілому та власного капіталу зокрема вивчають багато вчених, зокрема такі як Ф.Ф. Бутинець, В.В. Сопко, М.В. Кужельний, М.М. Мосійчук, М.С. Пушкар, Г.Г. Кірейцев, В.М. Івахненко, Г. Андрощук та інші.

Зареєстрований капітал – юридично оформлена, офіційно об'явлена і належним чином зареєстрована частина внесків власників до капіталу підприємства. У тому числі виділяють:

– статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства;

– пайовий капітал – сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарської діяльності, а саме: суми пайових внесків членів споживчого товариства, колективного сільськогосподарського підприємства, житлово-будівельного кооперативу, кредитної спілки та інших підприємств, що передбачені установчими документами.

Законом України “Про господарські товариства” встановлено мінімальний розмір статутного капіталу різних видів товариств:

– для акціонерного товариства – сума, еквівалентна 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення акціонерного товариства (стаття 24);

– для товариства з обмеженою відповідальністю і товариства з додатковою відповідальністю – сума, еквівалентна 100 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення товариства.

Структура при формуванні статутного капіталу акціонерного товариства є (рис. 1): власні засоби, грошові кошти; тимчасового користування.

Згідно з п. 1 ст. 144 та п. 1 ст. 155 Цивільного кодексу України, статутний капітал визначається мінімальним розміром майна, яке гарантує інтереси його кредиторів. При цьому розмір статутного капіталу не може бути меншим ніж встановлено законодавством.

Згідно Цивільного кодексу, якщо при завершенні другого та кожного наступного фінансового року вартість чистих активів господарського товариства виявиться меншою від статутного капіталу, то товариство зобов'язане оголосити про його зменшення, якщо учасники не прийняли рішення про внесення додаткових внесків. Якщо ж вартість чистих активів стає меншою від визначеного законом мінімального розміру, то підприємство підлягає ліквідації. Акціонерні товариства мають усунути невідповідність мінімальним вимогам до статутного капіталу протягом 10 місяців з дати настання такої невідповідності або протягом цього терміну прийняти рішення про ліквідацію.

Поняття «чисті активи» наведено у п. 4 П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», а саме: чисті активи – активи підприємства за вирахуванням його зобов'язань.

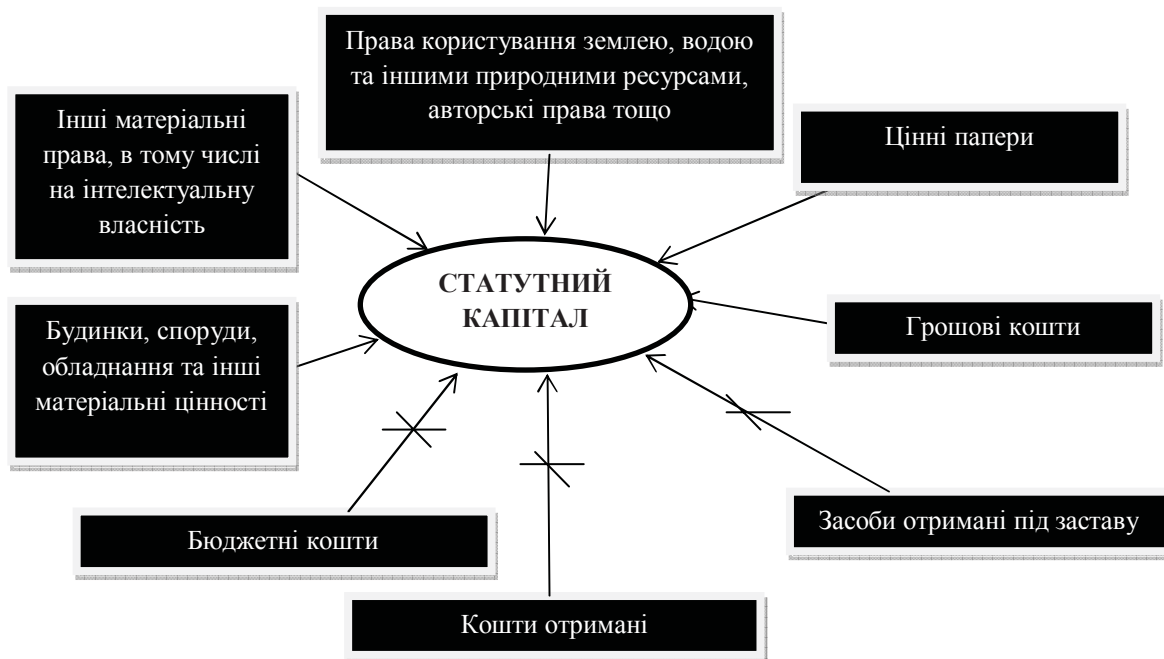

Рис 1. Джерела внесків до Статутного капіталу акціонерного товариства [5, ст. 118].

Зменшення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю допускається після повідомлення в порядку, встановленому законом, усіх його кредиторів. У цьому разі кредитори мають право вимагати дострокового припинення або виконання відповідних зобов'язань товариства та відшкодування їм збитків.

Початковий розмір зареєстрованого (пайового) капіталу підприємства фіксується в статуті або установчому договорі, які в обов'язковому порядку подаються до органів влади під час державної реєстрації підприємства.

Таким чином, можна зробити висновок, що підприємства повинні чітко визначити цілі, порядок та умови збільшення (зменшення) власного капіталу, порядок його формування та використання, чітко визначити порядок оподаткування операцій, які пов'язані із збільшенням (зменшенням) зареєстрованого (пайового) капіталу.

1. Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. №1576-ХП, із змінами від 18.04.2013, внесеними згідно із Законом № 221-VII.

2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджено наказом Міністерства фінансів України 08 березня 2013 р. № 433.

3. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження змін до деяких нормативно правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 27.06.2013 № 627.

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.02.2013 р. за № 336/22868.

5. Н.М. Ткаченко Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: Підручник. – 6-те вид. допов. і перероб. – К.: Алерта, 2013. – 982 с.

*Б.М. Варуник
В.В.Шкроміда
кандидат економічних наук, доцент
ДНУЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

ДОХОДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується загостренням проблеми виживання й забезпечення безперервності розвитку суб'єкта господарювання в умовах мінливого та невизначеного конкурентного середовища. Це обумовлює необхідність ефективного управління на підприємстві з метою одержання доходу.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та порядок її розкриття у фінансовій звітності визначає положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [1]. Згідно з міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку, термін «дохід» означає збільшення економічної вигоди протягом звітного періоду або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу, за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена. Тобто доходи покривають зобов'язання, які виникають одночасно з витратами, понесеними у зв'язку з отриманням цих доходів, і збільшують капітал. У разі, коли доходів вистачає тільки на покриття таких зобов'язань, а на збільшення капіталу ні, прибуток відсутній. Отже, не будь-яке надходження активів визначається доходом, і не будь-які доходи передбачають прибутки.

На основі проведеного дослідження щодо трактування терміну «дохід» можна зробити висновок, що часто під цим поняттям розуміють загальну виручку або суму надходжень грошових коштів на підприємство.

Доходи включаються до складу об'єктів вони виникли (а не тоді, коли отримуються або облікового процесу на підставі принципу сплачуються грошові кошти) і відображаються в бухгалтерському обліку в тому періоді, до якого вони належать.

Для визнання доходу повинно відбутися не лише надходження активу або зменшення зобов'язань, але і фінансовий наслідок цих подій, в якості якого виступає збільшення власного капіталу, крім внесків учасників.

Оцінка величини доходів у момент їх визнання вважається обліковою оцінкою, тобто попередньою оцінкою, яка може переглядатися, якщо змінюються обставини, на яких базувалася ця оцінка, або отримана додаткова інформація. Виходячи з принципу обачності в бухгалтерському обліку, доходи, достовірну оцінку яких визначити неможливо, у звітності не відображаються.

З метою визнання доходу та визначення його суми в обліку розрізняють дохід від: реалізації продукції, товарів, інших активів, придбаних з метою продажу (крім інвестицій у цінні папери); надання послуг; використання активів підприємства іншими фізичними та юридичними особами, результатом яких є отримання відсотків, дивідендів, роялті тощо.

Найбільш дискусійною є класифікація доходів за видами діяльності. В економічній літературі існують суперечливі думки щодо віднесення тих чи інших доходів до інвестиційної чи фінансової діяльності. Це, насамперед, обумовлено неузгодженістю у нормативних актах щодо обліку доходів.

Вчений Ф.Ф. Бутинець також наводить класифікацію доходів за видами діяльності: доходи від звичайної та надзвичайної діяльності [1, с. 384]. Звичайну діяльність він традиційно поділяє на операційну, інвестиційну, фінансову та іншу. Однак, до доходів від інвестиційної діяльності вчений відносить доходи від участі в капіталі, до доходів від фінансової діяльності – фінансові доходи, до доходів від іншої звичайної діяльності – інші доходи. На нашу думку, така класифікація доходів за видами діяльності є більш логічнішою, але не досконалою. Згідно з інструкцією про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [2] рахунки 72 “Дохід від участі в капіталі” і 73 “Інші фінансові доходи” кореспондують з субрахунком 792 “Результат фінансових операцій”, тобто на цих рахунках ведеться облік результатів фінансової діяльності. Однак, відповідно до П(С)БО 3 “Звіт про методом обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування. Таке визначення підтверджує належність доходів від участі в капіталі до інвестиційної діяль-

ності. Також отримані дивіденди, відсотки, фінансові результати від інвестицій у П(С)БО 4 віднесені до інвестиційної діяльності, а у П(С)БО 3 і плані рахунків до фінансової. Фінансова діяльність – це діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства. Інвестиційна діяльність – це придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. Саме тому доходи від реалізації фінансових інвестицій належать до інвестиційної діяльності.

Класифікація доходів за видами діяльності має важливе значення для оцінки діяльності підприємства, а також є актуальною для управлінського обліку. Щодо доходів підприємств кондитерської галузі, то у більшості випадків основою їх є доходи від реалізації готової продукції. Кондитерський ринок є одним із найпривабливіших ринків в Україні, який цілком сформований. Кондитерські вироби є традиційно популярними в Україні, проте попит на них нестабільний і залежить від рівня доходів споживачів, стану економіки та сезонності. Загалом, кондитерська галузь в Україні є однією з галузей, які найшвидше зростають. Зростання досягається за рахунок розширення внутрішнього попиту та забезпеченості країни основною сировиною. Особливістю цієї галузі є повна орієнтація виробництва на кінцевого споживача. Сучасне управління підприємствами кондитерської галузі безпосередньо залежить від чіткої організації бухгалтерського обліку. З метою його удосконалення пропонуємо загальну класифікацію доходів.

Класифікація доходів має велике значення для управлінського обліку. Чітко структуризовані доходи дозволяють правильно зрозуміти їх економічний зміст, визначити склад і структуру, оцінити тенденцію зміни у часі та прийняти оптимальні управлінські рішення.

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів / [Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, З.Ф. Канурна, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевські ; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця]. – [3-тє вид., доп. і перероб.] – Житомир : ПП “Рута”, 2005. – 480 с.

2. Бухгалтерський облік та оподаткування : навчальний посібник / [за ред. Р. Л. Хом’яка, В. І. Лемішовського]. – Львів : Бухгалтерський центр “Ажур” 2010. – 1220 с.

3. Бухгалтерський облік у споживчій кооперації : навч. посіб. / В.О. Озеран, П.О. Куцик, А.М. Волошин та ін. - Львів : Вид-во ЛКА, 2008. – 660 с.

4. Іфтемічук В.С. Генеза ринкової економіки (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка, економічний аналіз, економіка підприємства, менеджмент, маркетинг, фінанси, банки, інвестиції, біржова

діяльність) : терміни, поняття, персоналії / В.С. Іфтемічук, В.А. Григорьев, М.І. Маниліч, Г.Д. Шутак. – [за наук. ред. Г.І. Башнянина і В.С. Іфтемічука]. – К. : Магнолія плюс, 2004. – 688 с.

О. Ємець
к.е.н., доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
І. Василечко
студентка спеціальності «Облік і аудит» ОКР «спеціаліст»
ДНУЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах формування ринкових відносин на рівні підприємства важливого значення набуває інформація про фінансові результати [1, С.142]. Фінансовим результатом може бути: прибуток або збиток.

Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

Збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Узагальнення інформації про фінансові результати діяльності підприємства ведеться на рахунок 97 «Фінансові результати» [2].

За кредитом рахунку 79 «Фінансові результати» відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів, за дебетом – суми в порядку закриття рахунків обліку витрат, також належна сума нарахованого податку на прибуток.

Сальдо рахунку при його закритті списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

Рахунок 79 «Фінансові результати» має такі субрахунки:

791 «Результат операційної діяльності»

792 «Результат фінансових операцій»

793 «Результат іншої діяльності»

На субрахунку 791 «Результат операційної діяльності» визначається прибуток (збиток) від операційної діяльності підприємства. За кредитом субрахунку відображається в порядку закриття рахунків сума доходів від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг та від іншої операційної діяльності (рахунки 70 «Доходи від реалізації», 71 «Інший операційний дохід»), за дебетом – сума в порядку закриття рахунків обліку собівартості реалізованої готової продукції, товарів, робіт і послуг, адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат (90 «Собівартість реалізації», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності»).

На субрахунку 792 “Результат фінансових операцій” визначається прибуток (збиток) від фінансових операцій підприємства. За кредитом субрахунку відображається списання суми в порядку закриття рахунків обліку доходів від участі в капіталі та інших фінансових доходів, за дебетом – списання фінансових витрат з рахунків 95 “Фінансові витрати” та 96 “Втрати від участі в капіталі”.

На субрахунку 793 “Результат від іншої діяльності” визначається прибуток (збиток) від іншої діяльності підприємства. За кредитом рахунку відображається списання суми в порядку закриття рахунків обліку доходів від інвестиційної та іншої діяльності підприємства, за дебетом – списання витрат з рахунку 97 “Інші витрати”.

Підприємства, які для узагальнення інформації про витрати застосовують тільки рахунки класу 8 “Витрати за елементами”, субрахунки рахунку 79 дебетують у кореспонденції з кредитом рахунків 23 “Виробництво”, 26 “Готова продукція”, 27 “Продукція сільськогосподарського виробництва” і з кредитом рахунків класу 8 “Витрати за елементами” у порядку закриття цих рахунків (таблиця 1).

Таблиця 1

Рахунок 79 “Фінансові результати” кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
23 “Виробництво”	44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)”
26 “Готова продукція”	70 “Доходи від реалізації”
44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)”	71 “Інший операційний дохід”
70 “Доходи від реалізації”	72 “Дохід від участі в капіталі”
80 “Матеріальні витрати”	73 “Інші фінансові доходи”
81 “Витрати на оплату праці”	74 “Інші доходи”
82 “Відрахування на соціальні заходи”	98 “Податок на прибуток”
83 “Амортизація”	
84 “Інші операційні витрати”	
85 “Інші затрати”	
90 “Собівартість реалізації”	
92 “Адміністративні витрати”	
93 “Витрати на збут”	
94 “Інші витрати операційної діяльності”	
95 “Фінансові витрати”	
96 “Втрати від участі в капіталі”	
97 “Інші витрати”	
98 “Податок на прибуток”	

Терміни, що використовуються в національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, мають такі значення [3].

Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) – звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід.

Доходи – збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Сукупний дохід – зміни у власному капіталі протягом звітного періоду внаслідок господарських операцій та інших подій (за винятком змін капіталу за рахунок операцій з власниками).

Обране підприємство є суб'єктом малого підприємництва, та застосовує спрощену систему обліку та звітності (таблиця 2).

Таблиця 2

**Звіт про фінансові результати
ТзОВ “Галицька аграрна компанія” за 2014 р.**

Стаття	Код рядка	За звітний період
1	2	3
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	14101,3
Інші операційні доходи	2120	–
Інші доходи	2240	1679,6
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	15780,9
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(15163,1)
Інші операційні витрати	2180	(254,5)
Інші витрати	2270	(–)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(15417,6)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	363,3
Податок на прибуток	2300	(65,6)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	297,7

У звіті про фінансові результати розкривається інформація про доходи, витрати, прибутки і збитки, інший сукупний дохід та сукупний дохід підприємства за звітний період.

Проаналізовані доходи й витрати на сільськогосподарському підприємстві найчастіше щоквартально підлягають списанню на фінансовий результат у розрізі субрахунків, але визначення собі-

вартості готової продукції є можливим тільки в кінці звітного року. На жаль, практика ведення обліку доходів, витрат та фінансових результатів свідчить про його спрямованість на складання фінансової, податкової й статистичної звітності, тоді як деталізація інформації за центрами відповідальності з метою ведення аналітичного обліку та здійснення контролю відсутня, що пояснюється низьким рівнем автоматизації ведення обліку.

Отже, аналіз фінансово-економічних результатів діяльності сільськогосподарського підприємства є необхідною умовою ефективного управління доходами і витратами з метою збільшення прибутку та підвищення рентабельності. Від того, наскільки якісно проведено аналіз фінансових результатів, визначено основні чинники, що його забезпечують, залежить подальша результативність діяльності підприємства.

Аудитор має перевірити правильність відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності доходу підприємства, витрат діяльності, результатів діяльності (Доходи – Витрати = Прибуток або Витрати – Доходи = Збиток).

На аграрних підприємствах головним напрямом удосконалення є розробка і впровадження в практику моделі взаємодії системи бухгалтерського і статистичного обліку та оподаткування, тобто фінансова, статистична, податкова та інші види звітності повинні ґрунтуватися на даних бухгалтерського обліку, як це передбачено українським законодавством.

1. Ємець О. І. Економічний зміст та значення поняття “фінансові результати” / О. І. Ємець, Т. Т. Проців // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток національної економіки: методологія та практика» (м. Івано-Франківськ, 15–16 квітня 2014 р.). – Тернопіль : Крок, 2014. – С. 141–143.

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань від 30.11.1999 р. № 291/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/page16>. – Назва з екрана.

3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Мінфін України; Наказ, Положення, Стандарт від 07.02.201 р. № 73 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. – Назва з екрана.

Н. Пилипів
 доктор економічних наук, професор
 завідувач кафедру теоретичної і прикладної економіки
 Т. Волощук
 студентка спеціальності «Облік і аудит» ОКР «бакалавр»
 ДНУЗ «Прикарпатський національний університет
 імені Василя Стефаника»

НОРМАТИВНО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Облікова політика підприємств є важливим інструментом, завдяки якому існує можливість оптимального поєднання державного регулювання і їх власної ініціативи в питаннях організації та ведення бухгалтерського обліку. Відповідно до цього можна виділити такі нормативні документи які регулюють рівні формування облікової політики наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Нормативні документи які регулюють рівні формування облікової політики

Рівні формування	Нормативний документ
Міждержавному (міжнародний)	Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [2].
Державному	Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій [5], Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3], П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [4].
Регіональному	Лист МФУ від 21.12.2005 р. №31-34000-10-5/27793 «Про облікову політику» [6].
Локальному (на рівні підприємства)	Наказ про облікову політику підприємства, Робочий план рахунків бухгалтерського обліку, Положення про бухгалтерську службу підприємства, Положення про організацію обліку на підприємстві, Графік документообороту.

Встановлено, що облікову політику слід розглядати як елемент регулювання через виділення рівнів нормативного регулювання в межах ієрархії нормативних документів згідно з їх правовою силою [8].

Формування облікової політики є відповідальним завданням і полягає, насамперед, у застосуванні передбачених принципів ве-

дення бухгалтерського обліку, складання і подання бухгалтерської фінансової звітності, у виборі методів і процедур обробки облікової інформації.

Слід зазначити, що кожен з наведених рівнів передбачає визначення:

1) міждержавному (міжнаціональний) – розробка правил і принципів функціонування бухгалтерського обліку в межах об'єднання держав [9];

2) державному – це сукупність процедур по встановленню загальних принципів ведення бухгалтерського обліку в країні через розробку стандартів, норм і правил [7].

Державний рівень регулювання облікової політики передбачає визначення:

– базових принципів та основних засад ведення обліку, ступеня регламентування обліку;

– методологічних підходів до оцінки та процедур ведення обліку під час формування фінансової звітності;

– окремих елементів технології та організації ведення обліку [8];

3) регіональному – це сукупність норм, правил та стандартів, що використовуються для організації бухгалтерського обліку в межах об'єднань країн;

4) локальному (на рівні підприємства) – це сукупність правил і процедур по формуванню методичних прийомів та способів організації бухгалтерського обліку в підприємстві [7].

Оскільки Законом України від 16 липня 1999 р. № 996-ІУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] визначено, що підприємства самостійно визначають облікову політику, тому на рівні підприємств остання затверджується наказом керівника підприємства. Який є важливим правовим документом роботи бухгалтерів. В ньому необхідно відображати організацію бухгалтерського обліку і всі нормативні положення, особливо ті, які мають неоднозначне тлумачення в офіційних документах.

Слід зазначити, що згідно із П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [4] облікова політика може змінюватися, якщо змінюються статутні вимоги, вимоги органу, який затверджує положення (стандарт) бухгалтерського обліку, або якщо зміни забезпечать достовірне відображення подій чи операцій у фінансовій звітності підприємства. Не вважається зміною облікової політики встановлення облікової політики для подій чи операцій, які відрізняються за змістом від попередніх подій або операцій, та операцій або подій, які не відбулися раніше [8].

Отже, дослідивши питання нормативно правового регулювання облікової політики можна зробити такі висновки, що:

1. Нормативно правове регулювання облікової політики в межах різних ієрархічних рівнів повинно дотримуватися правил, норм, стандартів, процедур і принципів із врахуванням особливостей діяльності підприємства.

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» Верховна Рада України; Закон від 16.07.1999 № 996-XIV.[Електронний ресурс] : сайт Верховної ради України. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 (МСБО 8). Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилках» IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. [Електронний ресурс] : сайт Верховної ради України. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Мінфін України; Наказ, Положення, Стандарт [...] від 07.02.2013 № 73.[Електронний ресурс] : сайт Верховної ради України. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov>.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» Мінфін України; Наказ, Положення від 28.05.1999 № 137.[Електронний ресурс] : сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій Мінфін України; Наказ, План від 09.12.2011 № 1591. [Електронний ресурс] : сайт Міністерства фінансів України - Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

6. Міністерство фінансів України листом від 2 грудня 2005 р. № 31-34000-10-5/27793 .[Електронний ресурс] : сайт Міністерства фінансів України – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

7. Бондур Т. О. Роль облікової політики підприємств в організації обліку виробництва продукції рослинництва / Т. О. Бондур // Економіка АПК. «Міжнародний науково-виробничий журнал» – 2008. – №10. – С. 81–85.

8. Савченко В.М. Облікова політика : навчальний посібник / [В.М. Савченко, Л.В. Саловська, О.В. Пальчук, та ін.]; за ред. Г.М. Давидова. – К.: Знання, 2010. – 479 с.

9. Сук Л.К. Фінансовий облік : навчальний посібник / Л.К Сук, П.Л. Сук. – [2-ге вид., перероб. і доп] – К., 2012. – 647 с.

А. Гаврилишин*
студент спеціальності “Облік і аудит”
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ З ДОПОМОГОЮ АВТОМАТИЗАЦІЇ

В період новітніх технологій одним із способів удосконалити ведення обліку на підприємстві є в першу чергу перевести його на автономну форму, щоб полегшити роботу бухгалтера при веденні обліку, заповненні документів, здійснення різного роду операцій та складанні фінансової звітності. Автоматизоване рішення задач обліку доходів, витрат і фінансових результатів базується на підготовці веденні інформації до обробки, яка включає первинні документи.

Сучасний бухгалтер займає одне з провідних місць в управлінні підприємством. Він займається не тільки веденням бухгалтерського обліку. Але і здійснює велику роботу, що включає планування, контроль, оцінку, огляд діяльності, проводить аудит та розробку управлінських рішень відповідно господарської діяльності підприємства.

Необхідною умовою удосконалення управління є корінна реконструкція його технічної і інформаційної бази на базі автоматизованої системи обліку з використанням автоматизованих робочих місць бухгалтера (АРМБ). Одним з основних завдань є подальший розвиток та удосконалення інформаційних систем підприємств з використанням сучасних методів управління і технічних засобів.

Всі сучасні програмні продукти для бухгалтерії, в тому числі і “1С: Бухгалтерія” дозволяють вести не тільки синтетичний, але й аналітичний облік господарських операцій. Навіть прості програми для малих підприємств, які мають тільки один рівень аналітичного обліку, дозволяють одержувати інформацію про фінансові результати діяльності підприємства.

За допомогою програми “1С: Бухгалтерія” можна автоматизувати наступні операції:

- 1) укладання договору – введення первинного документу “Договір постачання” в базу даних програми;
- 2) надходження коштів на поточні рахунки підприємства за договором на підставі банківських документів – формування записів по дебету рахунків грошових коштів і кредиту відповідних рахунків;
- 3) формування звітів по договорах, завершених до настання встановленого строку;

---

* Науковий керівник: к.е.н., доц. Сас А.С.

4) формування звіту за договорами, за якими на дату початку дії договору не відбулося руху грошових коштів або матеріальних цінностей.

Процес автоматизації обліку доходів, витрат і фінансових результатів передбачає три етапи обробки інформації. На першому здійснюється вибір з бази даних інформації в залежності від показників, які обліковуються (витрати за елементами, доходи за місцями виникнення тощо), і формується в пам'яті ЕОМ робочий аналітичний масив. На другому інформація кожного робочого масиву перетворюється в синтетичні дані згідно з алгоритмом їх обробки (всі операції відображаються на рахунках). На третьому здійснюється формування вихідних документів (вихідної інформації, відеограм) у вигляді зведених відомостей, Головної книги, які використовуються обліковими службами підприємства для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і складання бухгалтерської звітності.

Постановка задач з обліку фінансових результатів передбачає їх описання, тобто визначення складу вихідної інформації, функціонального призначення, користувача обліковою інформацією, а також періоду, за який здійснюється розробка вихідної інформації (за добу, декаду, місяць, рік).

Форма вихідної інформації повинна мати шапку, в якій зазначається назва підприємства, ідентифікатор, назва форми і за який період вона складається. В змісті форми друкується назва показників, їх цифрове значення і кореспонденція рахунків. Після завершення складання усіх форм здійснюється узагальнення результатів обліку в звітності і розробляються заходи, які спрямовані на поліпшення результатів господарської діяльності підприємства, зокрема на збільшення прибутку, а також обґрунтування оптимальних управлінських рішень.

За допомогою сучасного програмного забезпечення як облікові функції можуть бути повністю автоматизовані і їх результати можуть представлятися в будь-якому зручному для користувачів вигляді як на машинних, так і на паперових носіях.

1. Ісаєв Г.М. Інформаційні системи в економіці: навчальний посібник. – Омега-А, 2006.

2. 1С: Бухгалтерія 8 для України. – М.: Фірма «1С», 2006. – 464 с.

3. З турботою про користувача: нова версія 8.1 платформи «1С: Підприємство», Дебет-Кредит. – №15, 2007 р.

УДК 332.33

М. Гедзик
студент спеціальності “Облік і аудит” ОКР “бакалавр”
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЧОМУ КООПЕРАТИВІ

Будь-яке сільськогосподарське підприємство має певні ресурси: земельні, трудові, матеріальні, технічні. Їх сукупність складає ресурсний потенціал. Виробництво різноманітних благ та вся господарська діяльність підприємств базується на використанні певних економічних ресурсів. Класична економічна теорія визначає ресурси як сукупність природного, соціального та духовного в процесі виробництва товарів, послуг та інших цінностей.

Основою багатства суспільства є “земля” та “праця”, які виступають батьками благ, що створюються в процесі виробництва. Тобто для створення матеріальних благ, що задовольняють людські потреби, необхідне поєднання матеріального (природні і капітальні ресурси) та людського (особистого) чинників виробництва.

В економічній літературі фахівці надають терміну “земля” досить широкого змісту. Земля, як економічний ресурс, – це не лише та частина поверхні землі, що не покрита морем, а також вся сукупність ресурсів, які застосовують у виробництві, родючі ґрунти, родовища мінеральних ресурсів, водні ресурси, ліси тощо [1, с. 38]. Зазначене трактування землі підкреслює “природність” її походження, тобто земля всі даровані блага природи. Проте земля є не просто фізичним тілом або природним об’єктом, вона стає об’єктом соціально-економічних зв’язків, а в територіальних та природно-продуктивних функціях – універсальним фактором суспільного відтворення та основою буття. Земля виконує багато важливих функцій життєзабезпечення кожної людини, внаслідок чого до земельних відносин залучені абсолютно всі члени людського суспільства з їхніми інтересами та цінностями. Земля виступає простором, як умова виробництва та діяльності людини.

Земля в сільському господарстві функціонує як предмет праці, коли людина впливає на її верхній горизонт – ґрунт і створює необхідні умови для росту і розвитку сільськогосподарських культур. У той же час земля є і знаряддям праці, коли при обробі рослин використовуються механічні, фізичні та біологічні властивості ґрунту для отримання сільськогосподарської продукції. Отже, земля стає активним засобом виробництва в сільському господарстві. Вона виступає як необхідна матеріальна передумова процесу праці, одним з важливих речових факторів виробництва в сільському гос-

подарстві. Вона є особливим, єдиним, оригінальним засобом виробництва.

З урахуванням того, що кожний окремо взятий об'єкт природи виконує специфічні функції при задоволенні потреб людини, виникає необхідність диференційного підходу до правового регулювання використання того чи іншого природного об'єкта та його охорони. Це пов'язано з особливостями, які випливають із фізичних та інших специфічних ознак конкретних об'єктів природи. Відомо, що основу взаємозв'язку між людиною і природним середовищем становить процес праці. Цей взаємозв'язок стає особливо важливим, коли йдеться про виробниче використання земель, наприклад для сільськогосподарських та несільськогосподарських цілей. Свій безпосередній зміст він реалізує в межах раціональності землевикористання.

Бухгалтерський облік є важливим засобом систематичного контролю та інформаційною базою для управління діяльністю конкретного підприємства. Серед основних завдань бухгалтерського обліку можна виділити правильне документальне оформлення надходження та вибуття земельних ресурсів, відображення зазначених операцій в первинних документах та облікових регістрах; забезпечення контролю за законністю й доцільністю здійснюваних операцій з землею в процесі господарської діяльності; створення вихідної інформаційної бази для користувачів щодо планування, стимулювання, організації, регулювання та аналізу використання ресурсного потенціалу окремого сільськогосподарського підприємства.

Основним завданням управлінського обліку є забезпечення всіх рівнів управління достовірною та своєчасною інформацією про стан земельних ресурсів, їх цільове використання, здійснення контролю за правильністю списання на затрати виробництва мінеральних та органічних добрив, нарахування та списання на затрати виробництва амортизаційних відрахувань, пов'язаних з проведеними роботами з поліпшення земель, формування в регістрах аналітичного обліку інформації в кількісному, якісному та грошовому вимірниках з метою визначення ефективності використання земельного потенціалу.

У залежності від сфери та мети формування інформації про використання земельних угідь, поряд із даними фінансового, управлінського, оперативного та статистичного обліку науковці додатково здійснюють поділ обліку на податковий та екологічний. Так, в системі податкового обліку, на основі даних бухгалтерського обліку, формують суми податків та заповнюють декларації, в тому числі здійснюють нарахування податку на землю, фіксованого сільськогосподарського податку. В системі екологічного обліку формується інформація для відображення показників, що характеризують еко-

логічну діяльність підприємства та розрахунки додаткових вкладень, направлених на зменшення забруднень і охорону землі.

Відображення земельних ресурсів, як об'єктів бухгалтерського обліку, насамперед вимагає належної побудови облікової політики конкретного сільськогосподарського підприємства. Організація облікової політики розкриває особливості обраних способів та прийомів відображення господарських процесів. Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [2] та Методичних рекомендацій щодо складання розпорядчого документа про облікову політику підприємства. Основні положення облікової політики визначає керівництво підприємства і оформляє його у вигляді наказу. Серед основних елементів облікової політики найбільш важливими для обліку земельних ресурсів є: затвердження правил документообігу і технології обробки облікової інформації та складання реєстрів, аналітичного і синтетичного обліку, розробка робочого плану рахунків, організація системи внутрішньогосподарського обліку та звітності, порядок проведення інвентаризації тощо.

Отже, земля – основний засіб виробництва, просторовий базис розміщення виробничих сил і соціальних об'єктів, резерв корисних копалин – є універсальним фактором людської діяльності, об'єктивною умовою існування і функціонування будь-якого виробництва. В аграрній сфері земля, як економічна субстанція, виступає основним засобом, що має певні якісні та кількісні характеристики та бере безпосередню участь у виробничому процесі сільськогосподарського формування.

1. Житецький В.У. Основи охорони праці / В.У. Житецький, В.С. Джигерей, О.В. Мельников. – Львів : Афіша, 2008. – 347 с.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996–XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40. – С. 365–378.

С. Гриненьків

В. Стефінін

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІД- ПРИЄМСТВОМ

Трансформаційні перетворення економіки України вимагають від вітчизняних підприємств впровадження сучасних форм і методів управління, потребують досягнення відповідного рівня раціональної організації бухгалтерського обліку.

Система обліку продукує важливу інформацію, яка дозволяє управлінцям контролювати поточну діяльність, планувати тактику і стратегію розвитку в майбутньому, раціонально використовувати ресурси, здійснювати оцінку результатів роботи підприємства. Саме таку систему узагальнюючих показників фінансового стану підприємства формує фінансова звітність, що зумовлює важливість та актуальність вивчення сутності та ролі фінансової звітності в системі управління підприємством.

Зміст, сутність та значення фінансової звітності досліджуються багатьма вітчизняними ученими, серед яких Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Л.М. Кіндрацька, В.М. Костюченко, М.В. Кужельний, П. П. Німчинов, В.В. Сопко, П.Я. Хомин, В.Г. Швець, І.Й. Яремко та багато інших.

Вивчення наукової та навчальної літератури дозволяє зробити висновок, що серед науковців питання визначення сутності фінансової звітності є дискусійним (див. табл. 1).

Таблиця 1

Різноманітність поглядів на визначення поняття “фінансова звітність”

Автор	Визначення
Свідерський Є.	“сукупність реєстрів генералізованих (зведених, згрупованих, узагальнених) показників за певний період, що характеризують статику та динаміку об’єктів бухгалтерського обліку” [1, с. 387]
Лень В.С.	“бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період” [2, с. 15].
Садовська І. Б.	“система узагальнених показників, які характеризують діяльність підприємства за певний період” [3, с. 395].
Пліса В.Й., Пліса З.П.	“система узагальнюючих показників фінансового стану, фінансових результатів діяльності, руху грошових коштів, а також змін, що відбулися у складі власного капіталу підприємства” [4, с. 441]

Оригінальне визначення сутності фінансової звітності наводять іноземні науковці. На їх думку функціями фінансової звітності є:

- демонстрація підприємства як господарюючої одиниці,
- доказ належного управління перед власниками (сама фінансова звітність покликана відобразити той факт, що довірені адміністрації кошти використовуються належним чином) [5].

Відповідно до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [6].

Фінансова звітність набуває все більшого значення в забезпеченні прийняття управлінських рішень. Ефективне управління підприємством значною мірою залежить від повноти та своєчасності інформації щодо характеру та обсягу здійснюваних господарських процесів, наявності та використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, джерел формування фінансових результатів діяльності та напрямів використання прибутку. Фінансова звітність як основне джерело такого інформаційного забезпечення складається шляхом обробки, групування, підрахунку даних та формується на завершальній стадії облікового процесу.

Задоволення інформаційних потреб управлінської ланки підприємства забезпечується складом та інформаційною ємкістю форм фінансової звітності (див. табл. 2).

Таблиця 2

Призначення форм звітності

Форма	Зміст	Використання інформації
Баланс	Наявність економічних ресурсів, які контролюються підприємством на дату балансу	Оцінка структури ресурсів, їх ліквідності та платоспроможності підприємства
Звіт про фінансові результати	Доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за звітний рік	Оцінка та прогноз прибутковості діяльності підприємства, структури доходів та витрат
Звіт про власний капітал	Зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз змін у власному капіталі
Звіт про рух грошових коштів	Формування та використання грошових коштів протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства
Примітки до річної звітності	Зміст облікової політики, інформація, яка не наведена у фінансових звітах	Оцінка та прогноз облікової політики ризиків або непевності, які впливають на підприємство

Отже, інформаційна місткість фінансової звітності покликана задовольняти потреби її користувачів. Фінансова звітність виконує важливу функціональну роль – інтегрує інформацію всіх видів обліку, забезпечує зв'язок і порівняння облікових даних та є засобом управління господарством і одночасно методом узагальнення і представлення інформації про господарську діяльність.

1. Свідерській Є. Облік діяльності суб'єктів малого підприємництва [Текст] : навч. посіб. / Є. І. Свідерській, Д. Є. Свідерській. – К.: КНЕУ – 2008. – 419 с.

2. Лень В. С., Гливенко В. В. Звітність підприємства: підручник. 3-тє вид.-К.: Каравела, 2010. – 672 с.

3. Садовська І.Б. Бухгалтерський облік: навч. посіб./І. Б. Садовська, Т.В. Божидарнік, К.Є. Нагірська. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 688 с.

4. Плиса В.Й., Плиса З.П. Бухгалтерський облік: Навч. посібник-К.: Каравела, 2011. – 520 с.

5. Шигун М.М. Види звітності підприємств: підходи до їх класифікації // Міжнародний збірник наукових праць/ М.М. Шигун, В.О. Іваненко. – №3. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/4584/1/432.pdf>.

6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України : від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print> 1370326239541384.

Н. П. Грудзевич

В. В. Шкроміда

кандидат економічних наук, доцент

заступник декана економічного

ДНВЗ “Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника”

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Вивчення нормативно-правової бази України, дає змогу зазначити, що в законодавстві не розглядається сутність саме поняття “фінансові результати”, обґрунтовано лише сутність дефініцій “прибуток” та “збиток”. Саме це і спричиняє розмитість у визначені сутності, ролі та значення фінансових результатів.

Згідно НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними

витрати. А збитки – перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійсненні ці витрати [1].

Дослідження наукової літератури з питань визначення сутності поняття “фінансовий результат”, дозволило згрупувати існуючі підходи за трьома напрямками: фінансові результати трактуються як підсумки (результат діяльності підприємства), як прибуток (збиток) та як приріст (зменшення) капіталу (табл. 1).

Таблиця 1

**Наукові підходи щодо визначення сутності поняття
“Фінансовий результат”**

Автори	Визначення фінансових результатів
як підсумки (результат) діяльності підприємства	
Мочерний С.В. [2]	грошова форма підсумків господарської діяльності організацій або їхніх підрозділів, виражена в прибутках або збитках
Вороніна О.О. [3]	якісна характеристика фінансово-господарської діяльності, яка в цілому характеризує результат економічних відносин підприємства
Пипко В.А. [4]	результат господарської діяльності, виражений в грошовій формі
як прибуток (збиток) підприємства	
Пушкар М.С. [5]	прибуток чи збиток, отримані в результаті господарської діяльності
Луговий В.А. [6]	балансовий прибуток (або збиток) підприємства, який складається із доходу (витрат) від реалізації готової продукції (робіт, послуг), доходу (витрат) від інших реалізацій і сум позареалізаційних доходів (витрат)
Бутинець Ф.Ф. [7]	прибуток (збиток) від реалізації готової продукції (робіт, послуг)
як приріст (зменшення) капіталу підприємства	
Соколов Я.В. [8]	приріст (зменшення) капіталу (засобів, вкладених власниками) підприємства протягом звітного періоду
Кондраков Н.П. [9]	відображає зміну власного капіталу за визначений період в результаті виробничо-фінансової діяльності підприємства
Загородній А.Г. [10]	приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді

Проведений аналіз наукових праць, дозволяє зробити висновок, що поняття “фінансовий результат”, як видно з таблиці, науковці трактують по-різному, проте вкладають однаковий зміст у своє трактування.

Зокрема, Мочерний С.В. та Пипко В.А. зазначають, що економічний підсумок виробничої діяльності суб’єктів господарювання,

що виражається у вартісній (грошовій) формі і є фінансовими результатами. На думку Вороніної О.О., поняття “фінансовий результат” можна розглядати також із сторони податкових розрахунків та управлінського обліку.

В своїх працях Бутинець Ф.Ф. визначає фінансові результати, як прибуток від реалізації готової продукції, в той час, як Луговий В. А. до фінансових результатів включає ще й доходи від інших реалізацій та позареалізаційні доходи.

Такі вчені, як Соколов Я.В., Кондраков Н.П. та Загородній А.Г. “фінансовий результат суб’єкта господарювання” визначають, як приріст або зменшення капіталу організації в процесі фінансово-господарської діяльності за звітний період, який виражається у формі загального прибутку або збитку [11].

Отже, дослідженнями встановлено, що теорія походження фінансових результатів є питанням постійного вивчення і більшість думок є ефективними для виробничого процесу. Фінансовий результат являє собою таку економічну категорію, яка формується поступово протягом фінансово-господарського року від різних видів діяльностей і виражається чистим доходом (прибутком), який залишається у підприємства на власні потреби. Чим би не займалося підприємство, мета отримання прибутку завжди буде залишатися на визначному місці, але цілі і шляхи його використання залежатимуть від потреб управління підприємства.

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»:затв. наказом Мінфіна України від 07.02.2013р. №73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).

2. Мочерний С.В. Політична економія [Текст] : навч. посібник / С.В. Мочерний. – К.: Знання-Прес, 2002. – 687 с.

3. Вороніна О.О. Фінансовий облік : навчальний облік / О.О. Вороніна – К. : ВЦ «Академія», 2011. – 608 с.

4. Пипко В.А. Настільна книга бухгалтера та аудитора [Текст] / В.А. Пипко, Л.Н. Булавина. – [5-е вид., доповнене]. – М.: Фінанси і статистика, 2011. – 592 с.

5. Пушкар, М.С. Фінансовий облік [Текст] : Підручник / М.С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.

6. Луговий В.А. Облік капіталу, позичок і фінансових результатів [Текст] / В.А. Луговий. – М.: АТ “ІНКОНСАУДІТ”, 1995. – 128 с.

7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік [Текст] / Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська, С.Л. Береза. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 672 с. 4. Вороніна, О.О. Управління фінансовим результатом промислового

підприємства [Текст] : автореферат : спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами / О.О. Вороніна; Харківський нац. економічний ун-т. – Харків, 2009. – 25 с.

8. Соколов Я.В. Основи теорії бухгалтерського обліку [Текст] / Я.В. Соколов. – М: Фінанси і статистика, 2000. – 496 с.

9. Кондраков Н.П. Бухгалтерський облік [Текст]: Навчальний посібник / Н.П. Кондраков. – [4-е вид., доп.]. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 640 с.

10. Загородній А.Г. Облік і аудит: Термін. словник [Текст] / А.Г. Загородній, Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, №4/2013 360 Вознюк Г.Л., Партин Г.О. – Львів: «Центр Європи», 2002. – 671 с.

11. Сук Л.К. Фінансовий облік: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Л.К. Сук, П.Л. Сук. – К., 2012. – 647 с.

О. Ємець
к.е.н., доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
І. Гуменюк
студент спеціальності «Облік і аудит» ОКР «бакалавр»
ДНВЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ОБЛІК І АУДИТ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ТА ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Облік і аудит за своїм призначенням забезпечують інформацією процес управління та його апарат, оскільки облік і аудит діяльності підприємства у широкому розумінні є функцією управління, поряд із плануванням (бюджетуванням), контролем, аналізом і прогнозуванням.

Розгляд обліку і аудиту як інформаційно-обчислювальної системи управління підприємством показує, що між складовими елементами цієї системи існує економічний зв'язок, оснований на методологічній, організаційній і технічній єдності групування інформації про господарські явища і процеси, які здійснюються на підприємстві.

Сучасний облік є системою збору, накопичення й обробки інформації для прийняття ефективних управлінських рішень.

Визначення обліку вказує на те, що [1, с. 32]:

1) облік сприймається як інформаційний процес;

2) змістом обліку є:

– виявлення (спостереження) – цілеспрямоване сприйняття об'єкта дослідження відповідно до поставленої мети;

– вимір, який полягає у співставленні об'єкта спостереження із вибраними вимірниками;

– реєстрація – збереження інформації про об'єкт дослідження для передачі у просторі та часі;

– обробка, що передбачає систематизацію (накопичення, узагальнення, зберігання) інформації про об'єкт дослідження для надання її користувачам.

3) предметом дослідження та відображення обліку є діяльність підприємств;

4) інформація обліку діяльності підприємства використовується для прийняття рішень щодо підприємства зовнішніми та внутрішніми її користувачами.

Облік і аудит часто називають азбукою і мовою бізнесу, оскільки він є сполучною ланкою діяльності осіб, які приймають управлінські рішення. У процесі господарювання виникає потік різносторонньої інформації про діяльність підприємств. Облікова інформація про підприємство, його стан та зміни стану знаходять широке коло користувачів, які використовують цю інформацію для прийняття рішень. В умовах ринкових відносин коло користувачів облікової інформації постійно зростає.

Основний масив економічної інформації на рівні суб'єктів господарювання продукується системою обліку і аудиту, яка в умовах ринкових відносин має бути максимально зорієнтованою на забезпечення потреб управління. Навіть за адміністративно-командної системи управління облік вважався важливою його функцією, самостійною складовою загальної управлінської системи. Водночас його розглядали у сукупності з іншими функціональними підсистемами управління як "рівний серед рівних", не дивлячись на те, що саме економічна інформація, основний масив якої формується підсистемою обліку і аудиту, є первинною складовою процесу управління на підприємстві, завдяки якій взаємодіють решта функцій останнього.

Основним видом інформаційного забезпечення процесу управління на рівні господарюючих суб'єктів є економічна інформація, яка характеризує виробничі відносини у суспільстві.

Виходячи з інформаційних потреб користувачів обліково-аналітичної інформації на рис. 1 можна класифікувати за різними ознаками [2, с. 73].

Результатом опрацювання облікової-аналітичної інформації є систематизовані звіти – бухгалтерський баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал тощо.

Рис. 1.1. Класифікація користувачів облікової інформації

Сукупність перерахованих звітів прийнято називати фінансовою звітністю, яка регулюється, складається, використовується кожною державою і потреба в якій зберігається при здійсненні міждержавних зв'язків.

Загальну сукупність облікової-аналітичної інформації фінансової звітності розділяють на три основні категорії [3, с. 28]:

1. Інформація, що характеризує поточний фінансовий стан підприємства: величину і структуру його активів (майна), джерел їх отримання, розмір залучених в оборот матеріальних і фінансових ресурсів, ефективність їх використання, результати господарської діяльності за певний проміжок часу. Такого роду інформація потрібна для аналізу і, відповідно, оцінки привабливості організації.

2. Інформація, що має відношення до оподаткування. Традиційно вона є різновидом інформації бухгалтерського обліку і водночас є частиною інформаційної бухгалтерської системи. Ця інформація розкриває взаємини підприємства з державою у вигляді фінансового потоку, що наповнює його бюджет. Через важливість правильного взаємовідношення з державою у формі розрахунків з бюджетом у фінансовому обліку виділився податковий облік як частина інформаційної бухгалтерської системи.

3. Інформація, необхідна для ефективного управління організацією. Вона застосовується менеджерами і служить для задоволення головним чином внутрішніх потреб щодо забезпечення поточного і оперативного управління ресурсами (мікроекономіка).

До такого роду інформації відносяться дані про величину витрат на виробництво і реалізацію продукції, про собівартість одиниці продукції, про співвідношення обсягів реалізованої продукції, її собівартості та прибутку, про величину очікуваних прибутків і витрат у результаті здійснення планованих господарських заходів, контрактів, угод, інвестицій, про прогнозування рівня рентабельності нових видів продукції та інша. Цей інформаційний потік формується у рамках так званого управлінського або виробничого обліку.

Внутрішня економічна інформація відноситься до розряду комерційної таємниці, її обсяг для керівників різних рівнів обмежений рамками їх безпосередньої компетенції, а доступ до різних видів облікової інформації регулюється виконанням менеджерами функціональних обов'язків.

Отже, угруповання інформації по трьох перерахованих категоріях є основою тлумачення обліку і аудиту як системи мікро- і макроекономіки, що складається з трьох взаємозв'язаних підсистем: бухгалтерського фінансового обліку (макроекономіка, надання зовнішньої звітності та оцінка діяльності менеджменту), бухгалтерського податкового обліку (макроекономіка, оцінка виконання зобов'язань по наповненню бюджету як фінансової основи держави), бухгалтерського управлінського обліку (мікроекономіка, для управління підприємницькими ризиками і забезпечення фінансово-економічної безпеки організації).

1. Бутинець Ф.Ф. Аудит і ревізія підприємницької діяльності [Текст] / Ф.Ф. Бутинець, Б.Ф. Усач, Н.Г. Виговська. – Житомир : ПП «Рута», 2010. – 416 с.

2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік: курс лекцій [Текст] / Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська, Н.В. Герасимчук; Житомирський інженерно-технологічний ін-т. – Житомир: Рута, 2000. – 448 с.

3. Валиулова А. Эффективность инструментов управления организацией [Текст] / А.Валиулова, В.Приходько // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 12. – С.103–110.

Т. Романюк
к.е.н., доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
М. Дзьоба
студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “магістр”
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В АУДИТОРСЬКІЙ ФІРМІ

Ефективність управління аудиторською фірмою і, як наслідок, успішність і конкурентоспроможність бізнесу залежить від якості, своєчасності та змістовності отриманої інформації для прийняття рішень. На сьогодні, основним джерелом інформації про фінансовий стан підприємства та результати його діяльності є інформація системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що здатна забезпечити інформаційні потреби різних категорій користувачів і, бухгалтерський баланс, який є невід’ємною складовою. Глобалізація, науково-технічний прогрес, зміни, що відбуваються в економічному середовищі підвищують вимоги користувачів до інформації бухгалтерського балансу та зумовлюють напрями його подальшого удосконалення.

Інформаційне забезпечення аудиту – це систематизована сукупність достатньої та доречної інформації, яка може бути використана в процесі аудиту для досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань. Концепція структури інформаційного забезпечення аудиту як можливої сукупності даних, може бути використана аудитором і підлягає подальшій деталізації на джерела та носії інформації, аудиторські номенклатури та аудиторські докази [1. с. 7].

Удосконалення облікової системи здійснюється через впровадження прогресивних (автоматизованих) форм обліку, коригування облікової політики. Автоматизація бухгалтерського обліку – одна з перспективних напрямків діяльності аудиторських фірм, що передбачає вибір пакету прикладних програм, його адаптацію з урахуванням специфіки діяльності замовника, розробку оригінальних прикладних програм автоматизації обліку та їх впровадження. Зазвичай, послуги стосовно підбору та впровадження автоматизації обліку тісно пов’язані з постановкою бухгалтерського обліку та вибором комплексу технічних засобів.

Інформаційну технологію бухгалтерського обліку як інноваційну характеризують такі фактори:

1. Робота користувача здійснюється в режимі маніпулювання даними;

2. Наскрізна інформаційна підтримка на всі етапах проходження інформації на основі інтегрованої бази даних бухгалтерського обліку;

3. Безпаперовий процес підготовки документа, при якому на папері фіксується лише його кінцевий варіант.

Ознакою, що об'єднує усі навітні інформаційні технології є їх здатність утворювати інтегровані системи, що включають різні технології та здатність оперувати електронними інформаційними ресурсами. Технологічна операція є основою і мінімальною складовою технологічного процесу у процедурі обробки облікової інформації [2. с. 57].

Напрямом удосконалення технології бухгалтерського обліку в аудиторській фірмі є розширення можливостей оперування електронними інформаційними ресурсами, як в послідовному так і в паралельному напрямках, в системі господарського обліку, особливо оперативного та бухгалтерського.

Також, на наш погляд, основними напрямками покращення організації обліку на аудиторській фірмі є удосконалення організаційних форм аудиторської діяльності таких як:

1. Обов'язкова організація обліку окремих показників діяльності аудиторської фірми а саме: кількості та обсягів замовлень, консультування, послуг по відновленню бухгалтерського обліку тощо, яка б давала можливість отримання інформації для належного складання річного звіту.

2. Посилення відповідальності щодо дотримання класифікації наданих послуг, визначеної Міжнародними стандартами аудиту, що прийняті в Україні в якості національних та Перелік послуг, які можуть надавати аудитори, затвердженому Аудиторською палатою України.

3. Підвищення вимог до кваліфікаційного рівня працівників аудиторської фірми.

Важливою умовою вдосконалення методики та організації аудиту на сучасному етапі його розвитку є застосування інформаційних систем і комп'ютерних технологій. Для чіткого визначення особливостей проведення аудиту в умовах комп'ютерної обробки даних і його нормативного регулювання доцільно розробити роз'яснення та методичні рекомендації щодо застосування МСА 401 "Аудит у середовищі комп'ютерних інформаційних систем".

При застосуванні комп'ютерних технологій змінюються аудиторські процедури (їх види, кількість, строки виконання). Аудиторські комп'ютерні програми мають ґрунтуватись на використанні «відкритої технології», яка передбачає формування власної версії здійснення аудиторських процедур, використання будь-яких джерел

вихідної інформації та даних інших електронних додатків, редагування змісту та форми робочих документів аудитора, формування та удосконалення системи коментарів та оцінок щодо показників фінансової звітності. Потребує розробки вітчизняна методика аудиту фінансової звітності, яка оприлюднюється у електронному вигляді, та господарських операцій, пов'язаних із електронною комерцією підприємств, а також нормативне регулювання цих питань та комплексний підхід до формування інформаційного забезпечення надасть можливість не тільки поглибити теоретичний аспект організації аудиту, а й уможливить його практичне застосування шляхом вибору оптимальних даних для аудиторської перевірки.

Ще одним важливим кроком в удосконаленні системи бухгалтерського обліку в аудиторській фірміє визначення державного регулювання бухгалтерського обліку і звітності, створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими та гарантують і захищають інтереси користувачів [3. с. 313]. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» ці функції покладено на Міністерство фінансів України, яке затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [4].

1. Петрик Олена Анатоліївна. Стан та перспективи розвитку аудиту в Україні: методологічні та організаційні аспекти: дис... д-ра екон. наук: 08.06.04 / Київський національний економічний ун-т. – К., 2004.

2. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навч. посіб./ М.Р. Лучко, І.Д. Бенюк. – К.: Знання, 2006. – 311 с.

3. Стандартизація обліку і аудиту: Навч. посібник. – 2-ге вид., випр. і доп./ Й.Я. Даньків, М.Р. Лучко, М.Я. Остап'юк. – К.: Знання; 2006. – 350 с.

4. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.99. Все про бухгалтерський облік. – 2000. – №311 (436). – С. 3–6 (спецвипуск 44).

Т.М. Дидин*
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ТАРИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ З ВИГОТОВЛЕННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ВОД

Виробництво бутильованих мінеральних вод набуває все більшого розвитку, що пов'язано з необхідністю забезпечення населення питною водою й високою рентабельністю такого виробництва. У зв'язку з цим виникає необхідність вирішення проблем обліку такого виробництва, оскільки його ведення забезпечує можливість формування інформації необхідної для прийняття рішень спрямованих на ефективне використання ресурсів в процесі виробництва.

Окремі аспекти обліку процесу виробництва та калькулювання собівартості продукції різних видів економічної діяльності розкриті у працях таких вчених як: Белобородова В.А., Гуцайлюк З.В., Чечета А.П., Слабинський В.Т, Карпова Т.П., Нападовська Л.В., Пилипів Н.І., Чумаченко М.Г. та ін. Необхідність подальших досліджень пов'язана з наявністю особливостей обліку процесу виробництва в різних галузях промисловості, не є винятком й підприємства з виробництва мінеральних вод.

Складовою частиною процесу виробництва, необхідною для того, щоб виріб був доставлений споживачу в належному вигляді є пакування. При цьому таке пакування здійснюється за допомогою упаковки і/або тари [2]. Пройшовши всі етапи технологічного процесу (фільтрування, обеззаражування, охолодження, карбонізація тощо) мінеральну воду розливають у скляну або поліетилентерефталотову тару. На сьогоднішній день більшість виробників мінеральних вод розливають воду у поліетилентерефталотову тару, яку виготовляють у себе ж на підприємстві за допомогою автоматів видуву [1]. У зв'язку з цим виникає необхідність обліку процесу виробництва такої тари у допоміжних цехах, яка має свої особливості.

З облікової точки зору тара – це предмети, які призначені для пакування, зберігання, транспортування, передпродажної підготовки і продажу продукції або товарів. З огляду на це для обліку тари на підприємствах з виробництва мінеральних вод використовують рахунок 204 “Тара й тарні матеріали”. Водночас матеріали, які використовуються для додаткового обкладання вантажних машин або вагонів з метою забезпечення збереження відвантаженої мінеральної води, будучи за своєю суттю тарою, на досліджуваних

* Науковий керівник: к.е.н., Максимів Ю.В.

підприємствах відображаються в обліку на рахунку 201 “Сировина й матеріали”.

Аналітичний облік руху тари ведеться бухгалтерією у кількісному і грошовому вираженні за складами, цехами, виробничими дільницями та іншими місцями зберігання, за матеріально-відповідальними особами, видами і групами тари та за її призначенням. Вважаємо, що на підприємствах з виробництва мінеральних вод доцільно вести аналітичний облік поліетилентерефталотової тари за її видами з точки зору місткості, а також за місцями зберігання й як наслідок матеріально-відповідальними особами.

Під час виробництва тари застосовують попередільний метод обліку витрат з елементами нормативного обліку. Слід також зазначити, що тара власного виробництва, якщо її вартість не включена у вартість продукції, упакованої в цю тару, враховується на вищевказаному субрахунку за фактичною виробничою собівартістю [3, с. 78]. Аналогічна ситуація на підприємствах з виробництва мінеральних вод.

Калькулювання собівартості поліетилентерефталотової тари ведеться за скороченою по відношенню до основної продукції номенклатурою витрат, що передбачено Методичними рекомендаціями з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості № 373, а саме: матеріали (за вирахуванням доходів), паливо й енергія на технологічні цілі, основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, відрахування на соціальне страхування, загальновиробничі витрати [4, с. 222]. Водночас у вищевказаному інструктивному документі вказано, що до наведеного переліку можуть вноситися зміни з урахуванням особливостей технології й організації допоміжних виробництв та їх питомої ваги в собівартості продукції.

З огляду на те, що облік виробництва тари на підприємствах з виготовлення мінеральних вод є процесом, який охоплює документування, відображення на рахунках бухгалтерського обліку, калькулювання та розкриття у звітності, виникає необхідність детального розгляду цих питань, що є перспективами подальших досліджень.

1. Круглова О. Організація технологічного процесу виробництва фасованих мінеральних вод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.harchovyk.com/content/detail/162>.

2. Апопій В.В., Міщук І.П. Організація торгівлі Підручник 3-тє вид. / за редакцією В.В. Апопія – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 632 с.

3. Чернелевський Л. М. Управлінський облік на підприємствах харчової промисловості / Л.М. Чернелевський, Г.Г. Осадча. Навчальний посібник. – К., 2005 – 364 с.

4. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості [Текст] ; затв. наказом М-ва промислової політики України від 09.07.2007 р. № 373. – Київ : ДП “Інформаційно-аналітичне агенство”, 2007. – 305 с.

О. Ємець
к.е.н., доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
Т. Дідун
студентка спеціальності «Облік і аудит» ОКР «спеціаліст»
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Перехід до ринкової економіки вимагає від підприємств підвищення ефективності виробництва, шляхом покращення конкурентоздатності виготовленої продукції.

Проблеми обліку готової продукції та її реалізація є досить важливими тому, що більшість підприємств України займається виробництвом та реалізацією продукції. Результатом діяльності будь-якого підприємства є випуск готової продукції, виконання робіт або надання послуг. Адже саме завдяки цьому вони і отримують свій основний прибуток [1].

Рахунок 26 “Готова продукція”призначено для узагальнення інформації про наявність та рух готової продукції підприємства.

На нашу думку, на ТОВ «Карпатнафтохім» доцільно до рахунку 26 “Готова продукція” відкрити два субрахунки:

261 “Готова продукція за обліковими цінами”;

262 “Відхилення фактичної виробничої собівартості готової продукції від облікової ціни”.

До готової продукції належить продукція, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і стандартам.

За дебетом рахунку 26 “Готова продукція” відображається надходження готової продукції власного виробництва за фактичною виробничою собівартістю або за нормативною вартістю [2].

Готова продукція – об’єкт облікової системи, що поєднує організаційні інструменти обліку виробництва і продажу продукції, слугує засобом для досягнення основної мети функціонування підприємства.

Вартісна оцінка готової продукції є організаційною основою в облікових підсистемах і проявляється різними показниками. В підсистемі фінансового обліку застосовується показник собівартості реалізації продукції.

Собівартість реалізованої готової продукції визначається за методами оцінки вибуття запасів. Для розрахунку цього показника використовуємо метод обліку затрат передбачений національним стандартом бухгалтерського обліку 16 “Витрати”.

Для підсистеми бухгалтерського управлінського обліку застосовується показник фактичної виробничої собівартості продукції, що обумовлюється прийомами калькулювання, які залежать від прийнятого методу обліку затрат. Для розрахунку цього показника застосовуються методи обліку затрат запропоновані в методологічних рекомендаціях з формування собівартості продукції в різних видах діяльності. Визначення місця готової продукції в обліковій системі, дозволяє чітко визначити її роль у побудові облікового процесу для кожної підсистеми.

Аналітичний облік готової продукції ведеться за видами готової продукції. У таблиці 1 наведено рахунки, з якими кореспондує рахунок 26 “Готова продукція”.

Таблиця 1

Рахунок 26 “Готова продукція” кореспондує

за дебетом з кредитом рахунків:	за кредитом з дебетом рахунків:
23”Виробництво”	20”Виробничі запаси”
25”Напівфабрикати”	22”Малоцінні та швидкозношувані предмети”
37”Розрахунки з різними дебіторами”	23”Виробництво”
42”Додатковий капітал”	28”Товари”
71”Інший операційний дохід”	37”Розрахунки з різними дебіторами”
	79”Фінансові результати”
	80”Матеріальні витрати”
	84”Інші операційні витрати”
	85”Інші затрати”
	90”Собівартість реалізації”
	92”Адміністративні витрати”
	93”Витрати на збут”
	94”Інші витрати операційної діяльності”

Відпуск (відвантаження) продукціїпокупцю оформлюється видатковими накладними, приймально-здавальними актами із зазначенням номера накладної і дати оформлення, номера і дати договору з замовником, назви та реквізитів замовника, одиниць виміру, кількості, оптової ціни і вартості.

Облік процесу реалізації ТОВ «Карпатнафтохім» потребує значного спрощення, вдосконалення облікових реєстрів та, особливо, зменшення та уніфікації первинних документів.

На обсяг виробництва продукції підприємства впливає безліч факторів, пов'язаних з його організаційно-технічним рівнем, ефективністю використання виробничого потенціалу, включаючи засоби праці і предмети праці, трудові ресурси.

Завданням ревізії є забезпечення контролю за випуском і оприбуткуванням готової продукції, зберіганням її на складах і в дорозі до покупців, додержанням договірної дисципліни при відвантаженні продукції покупцям, правильністю її списання з підзвіту матеріально відповідальної особи згідно з документами на відвантаження або відпуск продукції, своєчасністю і повнотою оплати розрахункових документів покупцями, обґрунтованістю документів покупців і розрахунків за претензійними сумами, своєчасним і правильним відображенням операцій в бухгалтерському обліку.

Для підвищення ефективності контролю ТОВ «Карпатнафтохім» необхідно забезпечувати його своєчасність та повноту всіх операцій і процесів. Це дозволяє стежити за станом і рухом цінностей, своєчасно встановлювати відхилення від виконання договорів постачання.

ТОВ «Карпатнафтохім» для удосконалення контролю за випуском та реалізацією готової продукції необхідно:

- удосконалити процес організації контролю;
- забезпечити використання комп'ютерної техніки в організації контролю процесу реалізації продукції;
- підвищувати рівень кваліфікації працівників.

1. Вороніна В. А. Шляхи вдосконалення обліку готової продукції [Електронний ресурс] / В.А. Вороніна. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.ussu.org.ua>.

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань від 30.11.1999 р. № 291/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/page5>. – Назва з екрана.

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА КОНТРОЛЬ ВИКОНАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ

Заробітна плата як показник, залежний безпосередньо від ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції, є не лише індикатором, що визначає загальний життєвий рівень працівників. Від її стану та форм реалізації, частки у валовому національному продукті багато в чому залежать також можливості розвитку економіки взагалі.

В умовах сучасного ринкового механізму через формування сукупного попиту заробітна плата забезпечує не лише основи відтворення робочої сили. Вона стає дедалі вагомішим чинником відтворення суспільного виробництва.

Заробітна плата виступає як один із основних регулювальників ринку праці. Однак аналізу і оцінці впливу зарплат на ринок праці й, передусім, на зайнятість в Україні не приділяється належна увага, що призводить до негативних наслідків – прискореного зростання безробіття, руйнування мотивів і стимулів до праці, зубожіння більшості населення.

Сьогодні українське законодавство приділяє значну увагу питанням організації оплати праці. При цьому відповідно заробітна плата визначається як винагорода, обчислена, як правило, у грошовому вираженні, яку власник або уповноважена ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Заробітна плата була, є і ще тривалий час буде важливим якісним показником економічного господарювання [1, с. 1].

Суспільством на заробітну плату покладено значні функції щодо розвитку та вдосконалення робочої сили людини - відтворювальну і стимулюючу.

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконаної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

Якщо розглядати підприємства, то адміністрація підприємства, виходячи із задач по випуску продукції, її якості та строкам постачання, можливостей впливу робітників на реалізацію наявних резервів виробництва з урахуванням їх статевих, вікових, професійно-кваліфікаційних та інших особливостей, розробляє конкретні системи оплати і пропонує їх до включення в колективний договір.

За засобом виміру кількості праці системи оплати класифікуються на відрядні (де кількість праці вимірюється кількістю виготовленої робітником продукції або виконаної роботи), погодинні (де кількість праці вимірюється кількістю відпрацьованого робітником часу) і акордні (де кількість праці вимірюється відповідним результатом виконання робіт).

Крім того, може бути застосована система участі робітника в розподілі чистого доходу підприємства, але при умові, якщо це не суперечить установчим документам підприємства [2, с. 432].

Розвиток соціально-трудових відносин багато в чому залежить від рівня оплати праці, удосконалення цих відносин, політика грошових доходів населення повинні ґрунтуватися на реальній вартості праці, щоб усунути існуючі, сьогодні, диспропорції на споживчому ринку, і в мотиваціях до праці.

Ефективність праці певною мірою визначається діючою системою заробітної плати. Заробітна плата як соціально-економічна категорія, з одного боку, є основним джерелом грошових доходів працівників, тому її величина значною мірою характеризує рівень добробуту всіх членів суспільства. З іншого боку, її правильна організація зацікавлює працівників підвищувати продуктивність праці, а відтак безпосередньо впливає на темпи й масштаби соціально-економічного розвитку країни.

1. Закон України “Про оплату праці” прийнятий ВРУ 1995 року, № 17, ст.121 – [електронний ресурс] – <http://zakon2.rada.gov.ua>.

2. Горбонос Ф. В., Черевно Г. В., Павленчик Н. Ф., Павленчик А. О. Економіка підприємств: Підруч. – К.: Знання, 2010. – 432 с.

*Т. А. Іванюк
Н. І. Пилипів
доктор економічних наук, професор
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

СУТЬ ПОНЯТТЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ, ЇЇ ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ

У сучасних умовах господарювання, для забезпечення достовірностей даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності, підприємствам необхідно проводити інвентаризацію, під час якої перевіряються і документально підтверджуються наявність, стан та оцінка як і активів, так і зобов'язань підприємства.

Інвентаризація (від лат. *inventarium* – розпис, опис) – облік і перевірка в натурі матеріальних цінностей і коштів на підприємствах, установах, організаціях та контроль за достовірністю розрахунків щодо них [1, с. 48].

В тлумачному словнику російської мови за редакцією проф. Д.Н. Ушакова інвентаризація трактується як “складання детального опису майна господарства, установи або підприємства ” [2, с. 137].

В той же час Т.Лисиця розглядає поняття інвентаризації з точки зору власника, оскільки для нього “інвентаризація – це ефективний інструмент контролю над відповідністю фактичної наявності активів даним, відображеним у фінансовій звітності (особливо на торговельних підприємствах, де основна частка активів зосереджена в товарах)” [3, с. 17].

На думку В.Д. Новодворського, Н.Н. Клінова, Д.В. Назарова інвентаризація являє собою “певну послідовність практичних дій з документального підтвердження наявності, стану і оцінки майна та зобов’язань організації з метою забезпечення достовірності даних обліку і звітності ” [4, с. 34]. Вона сприяє реалізації контрольної функції обліку, дозволяючи виявити випадки необґрунтованого зменшення капіталу господарюючого суб’єкта, вкладеного в різні види майна (активів).

Слід зазначити, що не зважаючи на те, що визначення мети інвентаризації, яке наведене в працях М.Я. Дем’яненка та В.В. Чудовця, по різному трактується різними дослідниками – в основі таких тверджень є: виявлення фактичної наявності майна, яке зіставляється з вихідними даними бухгалтерського обліку, для перевірки повноти їх відображення [5, с. 244].

Інвентаризації підлягає все майно установи, незалежно від його місцезнаходження, і всі види фінансових зобов’язань. Інвентаризація майна проводиться за його місцезнаходженням та за матеріально відповідальними особами. Під час інвентаризації в обов’язковому порядку проводиться констатація наявності об’єктів.

Основними завданнями інвентаризації є:

- виявлення фактичної наявності основних засобів, матеріальних цінностей, бланків суворої звітності, грошових коштів у касах, на реєстраційних, бюджетних, валютних та поточних рахунках;
- виявлення невикористовуваних матеріальних цінностей;
- дотримання умов зберігання матеріальних цінностей і грошових коштів, а також правил утримання та експлуатації матеріальних цінностей;
- перевірка реальної вартості обліковуваних на балансі матеріальних цінностей, сум дебіторської та кредиторської заборгованості, в тому числі – щодо якої термін позовної давності минув, та інших статей балансу.

Таблиця 1

**Мета інвентаризації в працях вчених
за М. Я. Дем'яненком та В. В. Чудовцем**

№	Джерело	Визначення
1	2	3
1	Бутинець Ф. Ф., Лайчук С. М., Олійник О. В., Шигун М. М.	В сучасних умовах господарювання мета інвентаризації полягає у виявленні фактичної наявності і стану об'єкта, що перевіряється, виявленні відхилень від тих нормативних, планових і багатьох інших характеристик, у відповідності з якими він може функціонувати, та їх нормативно-правовому регулюванні.
2	Галкін А.Ф. та ін.	Ціллю проведення інвентаризації являється: встановити схоронність майна підприємства, виявити недоліки в його збереженні і використанні, викрити факти недостачі цінностей, псування, поломки, втрати і розкрадання засобів, якщо вони мали місце, і забезпечити усунення виявлених недоліків.
3	Кір'янова З. В.	Інвентаризація проводиться з метою забезпечення достовірності показників бухгалтерського обліку і збереження майна підприємства.
4	Каморджанова Н. А., Карташова І.В.	Основні цілі інвентаризації: виявлення фактичної наявності майна і необлікованих об'єктів, які підлягають оподаткуванню; співставлення фактичної наявності майна з даними бухгалтерського обліку; перевірка повноти відображення в обліку зобов'язань.
5	Лишиленко О.В.	Інвентаризація проводиться з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку шляхом їх зіставлення з фактичною наявністю майна.
6	Маренич Т. Г.	Інвентаризація проводиться з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності.
7	Нітецький В. В., Кудрявцев Н. Н.	Як відомо, підприємство повинно проводити інвентаризацію майна і фінансових зобов'язань в цілях забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і звітності.

На формування задач, поставлених перед інвентаризацією, впливають також стадії діяльності підприємства (рис. 1.1).

Інвентаризації як методу наступного господарського контролю характерні принципи, що витікають із загальних принципів господарського контролю. Під принципами інвентаризації слід розуміти вихідні положення, що визначають норми її проведення.

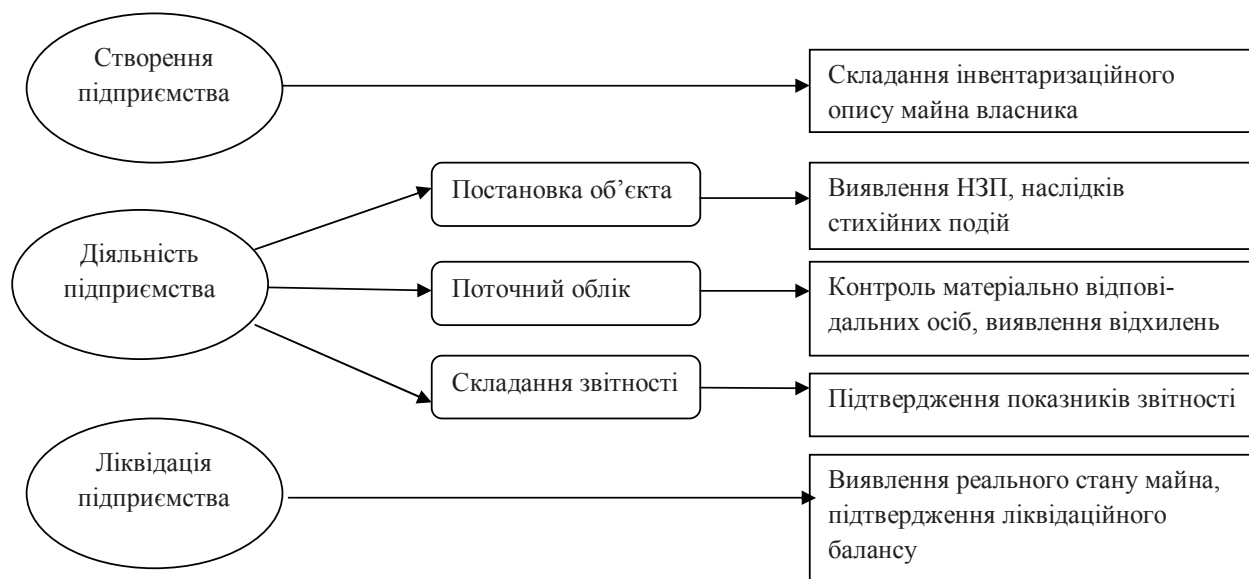

Рис. 1.1 Завдання інвентаризації
Джерело: [6, с. 299]

Принципи інвентаризації визначають її організацію і техніку здійснення, прийоми становлення кількісної та якісної характеристики майна, його оцінки, місце інвентаризації в управлінському та обліковому процесах. Дотримання принципів інвентаризації знаходиться в тісному взаємозв'язку з методикою її проведення (табл. 1.2).

Таблиця 2

Основні принципи інвентаризації

№	Принцип	Тлумачення
1	2	3
1	Об'єктивність	На процес інвентаризації не повинні мати суттєвий вплив необ'єктивні фактори.
2	Своєчасність	Своєчасна перевірка попереджує можливість виникнення зловживань.
3	Точність	Достовірне відображення наявності майна та стану зобов'язань.
4	Зіставність	Одиниці виміру мають бути однаковими у бухгалтерському обліку і в документах щодо інвентаризації.
5	Безперервність	Почата інвентаризація має проводитися безперервно до її закінчення.
6	Повнота	Суцільна перевірка об'єкта інвентаризації.
7	Ефективність	Прийняття ефективних рішень за наслідками інвентаризації.
8	Економічність	На проведення інвентаризації мають бути мінімальні витрати праці та коштів. Вона не повинна створювати перешкод у діяльності підприємства.

Продовження табл. 2

1	2	3
9	Гласність	Процес інвентаризації має бути гласним, щоб йому змогли допомагати зацікавлені особи.
10	Юридичність	Дотримання положень щодо відображення наслідків наслідків інвентаризації в бухгалтерському обліку.
11	Матеріальна відповідальність	Відповідальність за виявлені результати (лишки, нестачі) та об'єктивність проведення перевірок.
12	Документальне оформлення	Оформлення результатів інвентаризації документами, які повинні мати доказову силу для підтвердження її підсумків

Джерело: [7].

Наведені принципи відображають основні тези, найважливіші ідеї, що формують базу для інвентаризаційної роботи, їх роль і значення слід розглядати комплексно, враховуючи щільний взаємозв'язок та взаємообумовленість охоплених ними фактів. Лише дотримання всієї сукупності принципів при організації і проведенні інвентаризації гарантує її якість та результативність.

Таким чином, інвентаризація є засобом здійснення перевірки фактичної наявності і стану матеріальних цінностей та грошових коштів і зіставлення отриманого результату з даними бухгалтерського обліку.

1. Лень В. С. Бухгалтерський облік в Україні : основи та практика [Текст]: навч. посіб. – 3-тє видання. / В. С. Лень, В. В. Гливенко. – Київ : Центр учбової літератури, 2008 – 608 с.

2. Толковый словарь / Под ред. проф. Д.Н. Ушакова. Т.1. – М. : Советская энциклопедия, 1936. – с. 1200.

3. Лисиця Т. Інвентаризація товарів [Текст] / Т. Лисиця // Баланс. – 2007. – № 70 (716). – С. 17–21.

4. Новодворский В.Д. Ежегодная инвентаризация [Текст] : содержание и порядок проведения / В.Д. Новодворский, Н.Н. Клинов, Д.В. Назаров // Бухгалтерский учет. –1999. – № 12. – С. 33–41.

5. Дем'яненко М.Я. Інвентаризація в системі бухгалтерського обліку [Текст] : монографія / М.Я. Дем'яненко, М.Я. Чудовець. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 288 с.

6. Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік [Текст] : Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.050100 «Облік і аудит» / В.Ф. Максимова. – Одеса : ОНЕУ, 2012. – 670 с.

7. Фактичний контроль та перевірка стану засобів у натурі шляхом інвентаризації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/reviziya-ta-kontrol/1176-faktichnij-kontrol-ta-perevirka-stanu-zasobiv-u-naturi-shlyakhom-inventarizatsiji.html>

В.М. Калин*

студентка напряму підготовки “Облік і аудит” ОКР “бакалавр”
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

КРИТЕРІЇ ВИЗНАННЯ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ ЯК ГОСПОДАРСЬКОЇ ОПЕРАЦІЇ В ПОДАТКОВОМУ ОБЛІКУ

Актуальність досліджень пов'язаних з вирішенням проблем обліку надходження основних засобів та пошуку шляхів фінансування цього процесу пов'язана з важливою роллю останніх в забезпеченні виробничого процесу. Серед вчених, які внесли вклад у вирішення зазначених проблем слід виділити таких як: Ф.Ф. Бутинець, В.Г. Андрийчук, М.І. Бондар, Н.О. Гура, Г.Г. Кірейцев, В.С. Лень, В.І. Міщенко, В.В. Сопко, Я.В. Соколов та ін.

З огляду на кризові умови господарювання є категорія підприємств в яких частка основних засобів в структурі активів є досить мізерною, що як правило, пов'язано з відсутністю власних коштів для їх придбання. Водночас очевидно, що без засобів праці жоден суб'єкт господарювання не може функціонувати через їх роль в процесі створення певного виробу, товару чи послуги. У зв'язку з цим виникає необхідність пошуку найоптимальніших шляхів фінансування придбання основних засобів, одним із яких є фінансовий лізинг.

Згідно з Податковим кодексом України [1] фінансовий лізинг – це господарська операція, яка здійснюється фізичною або юридичною особою й передбачає передачу орендарю майна, що є основним засобом згідно з Податковим кодексом України й придбане або виготовлене орендодавцем, а також усіх ризиків і винагород, пов'язаних із правом користування та володіння об'єктом лізингу. При цьому потрібно керуватися визначенням основних засобів, яке наведене у податковому законодавстві.

Для визнання в обліку господарської операції такою, яка є фінансовим лізингом необхідне дотримання ряду критеріїв. Аналіз нормативно-правових актів дозволив віднести до них такі:

1) об'єкт лізингу передають на термін, протягом якого амортизується не менше 75 % його первісної вартості, а орендар зобов'язаний придбати об'єкт лізингу у власність протягом терміну дії лізингового договору або в момент його закінчення за ціною, визначеною в такому лізинговому договорі;

2) балансова (залишкова) вартість об'єкта лізингу на момент закінчення дії лізингового договору, передбаченого таким договором, становить не більше 25 % первісної вартості ціни такого об'єкта лізингу, що діє на початок терміну дії лізингового договору;

---

* Науковий керівник: к.е.н. Максимів Ю.В.

3) сума лізингових платежів із початку терміну оренди дорівнює первісній вартості об'єкта лізингу або перевищує її. Слід враховувати, що така сума включає як вартість самого об'єкта основних засобів, так і фінансову складову, тобто заробіток від такої оренди;

4) основні засоби, передані у фінансовий лізинг, виготовлені на замовлення лізингоодержувача і після спливу дії лізингового договору не може використовуватися іншими особами, крім лізингоодержувача, виходячи з його технологічних та якісних характеристик.

Отож тільки після виконання однієї із вказаних умов можливе визнання господарської операції фінансовим лізингом з подальшою можливістю відображення в обліку.

1. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.

В. Барчук
старший викладач кафедри теоретичної і прикладної економіки
Л. Карайм
студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “бакалавр”
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇЇ АНАЛІЗ

Фінансовий результат діяльності підприємства характеризується показником прибутку або збитку. Отримання прибутку є основною метою будь-якої підприємницької діяльності. Від розміру отриманого прибутку залежать формування власного капіталу, виконання зобов'язань перед бюджетом, фінансування інвестицій, а також платоспроможність підприємства. Прибуток як головний показник ефективності діяльності підприємства виступає і як критерій визначення рівня виплат дивідендів, як визначальний фактор при встановленні рівня заробітної плати і винагороди адміністрації [3, с. 328].

Обсяг прибутку підприємство одержує від основної діяльності, фінансових операцій, іншої звичайної діяльності та надзвичайних подій.

Завдання бухгалтерського обліку фінансових результатів полягає у визначенні кількісних і якісних параметрів фінансового результату: прибуток чи збиток; формування даних щодо фінансових результатів для потреб складання фінансової звітності й податкових декларацій; інформаційне забезпечення порядку розподілу прибутку та здійснення операцій щодо розрахунків за сумами належних

до бюджету податків та обов'язкових платежів, з акціонерами та засновниками за нарахованими їм дивідендами, формування резервів власного капіталу тощо.

Для обліку фінансових результатів використовують рахунки 79 «Фінансові результати» та 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

Формування фінансових результатів наведено у системі рахунків на рис. 1.1.

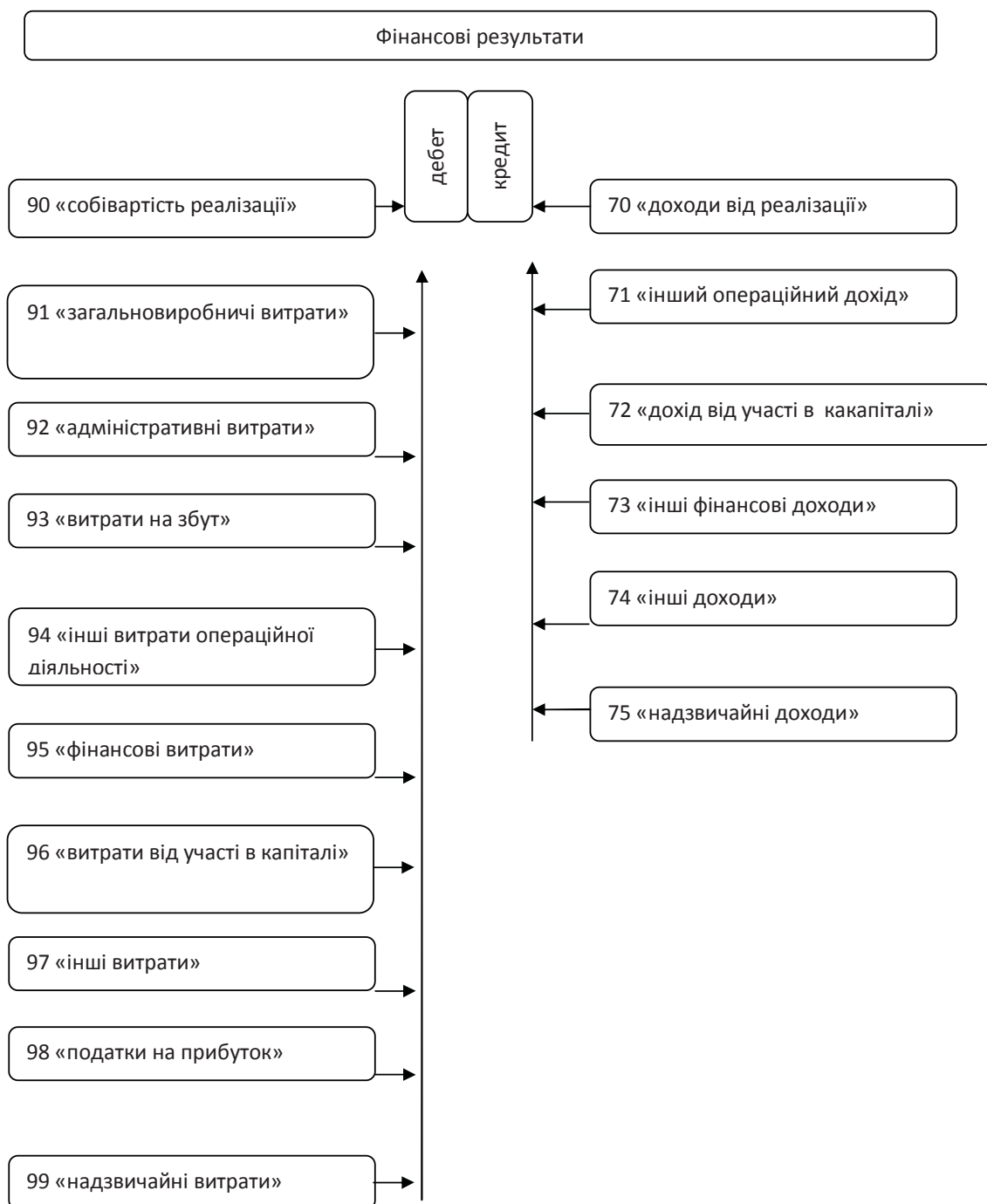

Рис. 1.1. Схема визначення фінансового результату

Рахунок 79 «Фінансові результати» призначено для обліку й узагальнення інформації про фінансові результати діяльності підприємства.

Загальне визначення прибутку зводиться до збільшення капіталу в результаті ведення господарської діяльності. Однак у бухгалтерському обліку перевагу надають терміну «чистий прибуток», що визначається як різниця між чистими доходами і валовими витратами [4, с. 152].

Якщо рахунок 79 «Фінансові результати» є номінальним і на кінець звітного періоду закривається (сальдо немає), то рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» є пасивним і його сальдо відображається в балансі. На рахунку 79 «Фінансові результати» обліковуються на окремих субрахунках результати основної діяльності, фінансових операцій, іншої звичайної діяльності, надзвичайних подій. Основні вимоги до визнання складу та оцінки доходу викладені в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [2] та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1].

Як зазначалося вище, сума отриманого прибутку відображається на рахунку 79 «Фінансові результати» за кредитом. Це сума чистого прибутку, оскільки нараховані податки й обов'язкові платежі з реалізації (продажу) на користь бюджету були враховані попередньо на рахунку 70 «Доходи від реалізації» до моменту перенесення його сальдо на рахунок 79 «Фінансові результати», а податок на прибуток був врахований на рахунку 98 «Податки на прибуток», а потім також відображений за дебетом рахунка 79 «Фінансові результати».

Отже, обліком фінансових результатів та їх розподілом і списанням завершується бухгалтерський облік господарських процесів. Прибуток є головним фінансовим показником господарської діяльності підприємства, його ефективності, прибутковості й платоспроможності. Обсяг та структуру прибутку, його формування та використання можна визначити завдяки методам бухгалтерського обліку.

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.

3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. [Текст]: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / За редакцією Ф.Ф. Бутинця – 5-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 726.

4. Левицька С.О. Звітність підприємств : підручник / С.О. Левицька, Я.В. Лебедзевич, О.О. Осадча. – Острог : НУ “Острозька академія”, 2012. – 230 с.

В. Барчук
старший викладач кафедри теоретичної і прикладної економіки
О. Кернякевич
студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “бакалавр”
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ОБЛІК ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової економіки основною метою функціонування підприємства є прибуток, який є показником ефективності роботи господарюючого суб'єкта. В умовах реформування української економіки спостерігається тенденція до зниження рівня рентабельності виробництва, тому ця проблема є актуальною та потребує подальшого дослідження.

Фінансово-економічний стан – одна з найважливіших характеристик діяльності підприємства. Від якої залежить результат виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності підприємства [2, с.48].

Прибуток – це збільшення власності, збиток – її зменшення. Власність і гроші – не одне й те саме, вони лише вимірюються грошовими одиницями. Одержаний у звітному періоді прибуток практично ніколи не дорівнює сумі залишків на грошових рахунках. Прибуток – це збільшення власності, а не грошових залишків. Можна отримати значний прибуток (позитивний фінансовий результат), але вчасно не отримати оплати від покупців, і, як наслідок, не мати змоги розрахуватися навіть за тими зобов'язаннями, що виникли в результаті здійснення витрат, пов'язаних з очікуваними і вже відображеними доходами. Сума заробітної плати належить до витрат тоді, коли вважається заробленою. Отже, ця сума обов'язково вплине на формування фінансового результату, а отже, не може бути не врахованою при складанні балансу і звіту про фінансові результати. Однак ще не виплачена працівникам сума не може зменшити залишків грошових коштів [3, с. 57].

Наведені вище аргументи свідчать про неможливість оцінювання успішності діяльності підприємства лише на основі аналізу його фінансових результатів. Окрім цього, має здійснюватися в цілому аналіз фінансово-економічного стану підприємства, на основі якого можна з'ясувати реальну картину не лише рівня прибутковості

підприємства, а і його спроможності своєчасно повертати позики, розраховуватися з постачальниками тощо.

У бухгалтерському обліку чистий прибуток (збиток) формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів звичайної та надзвичайної діяльності та включає :

- чистий дохід (виручку) від реалізації продукції;
- валовий прибуток (збиток);
- фінансові результати від операційної діяльності;
- прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування;
- прибуток (збиток) від звичайної діяльності [3, с. 57].

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції відповідних податків, зборів, знижок [3, с.106]. Наступним кроком до визначення чистого прибутку (збитку) є визначення валового прибутку (збитку), який розраховується, як різниця між чистим доходом і собівартістю реалізованої продукції.

Валовий прибуток визначається лише за результатами роботи основної діяльності підприємства. В ньому не знайшли відображення адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати (собівартість реалізованих виробничих запасів, сумнівні борги та витрати від знецінення запасів, втрати від операційних курсових різниць, визнані екологічні санкції, а також всі інші витрати, що виникають у процесі операційної діяльності підприємства). До валового прибутку не включені також суми інших доходів від операційної діяльності підприємства [3, с.123].

Крім операційної діяльності підприємство може здійснювати інвестиційну та фінансову діяльність, у результаті якої виникають також відповідні доходи та витрати. До доходів інвестиційної та фінансової діяльності належать:

- дохід від участі в капіталі (отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства);
- інші фінансові доходи (дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій);
- інші доходи (від реалізації фінансових інвестицій, дохід від відновлення корисності активів) [4, с.147].

До витрат інвестиційної та фінансової діяльності належать:

- витрати на відсотки та інші витрати підприємства, пов'язані із залученням позикового капіталу;
- збитки, спричинені інвестиціями в асоційовані, дочірні або спільні підприємства;
- собівартість реалізації фінансових інвестицій, втрати від зменшення корисності активів, втрати від не операційних курсових різниць, втрати від уцінки необоротних активів [4, с.148].

Якщо фінансові результати операційної діяльності об'єднати з фінансовими результатами інвестиційної та фінансової діяльності, то можна визначити фінансові результати від звичайної діяльності підприємства до оподаткування прибутку [4, с. 148].

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від основної діяльності, фінансових та інших витрат (збитків).

Згідно Податкового кодексу України прибуток підприємств підлягає оподаткуванню. Фінансовий результат від звичайної діяльності визначається як різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податку з прибутку [1].

Останнім кроком формування прибутку є визначення чистого прибутку підприємства. Чистий прибуток (збиток) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку та податку з надзвичайного прибутку [4, с.149].

Для обліку й узагальнення інформації про фінансові результати призначено рахунок 79 «Фінансові результати». За кредитом 79 відображають суми в порядку закриття рахунків з обліку доходів (рахунків класу 7), за дебетом – суми в порядку закриття рахунків з обліку витрат та нарахованого податку на прибуток (рахунки класу 9). Сальдо рахунку 79 при його закритті списують на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» [5, с.96]:

– якщо кредитовий оборот більший за дебетовий, то підприємство на суму різниці має нерозподілений прибуток;

– якщо дебетовий оборот більший за кредитовий, то підприємство зазнало збитку.

Рахунок 79 має такі субрахунки:

– 791 «Результат операційної діяльності»;

– 792 «Результат фінансових операцій»;

– 793 «Результат іншої звичайної діяльності».

Одже, облік формування прибутку за результатами аналізу, незважаючи на постійне нарощування обсягів продажів продукції підприємства, показники фінансових результатів залишаються низькими і не адекватні можливостям підприємства.

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Гадзевич О.І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Київ, 2004.

3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних за-

кладів / Ф.Ф. Бутинець. – [8-те вид., перероб. і доп.]. – Житомир: ПП “Рута”, 2009. – 912с.

4. Мних Є.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К.: КНЕУ, 2010. – 412 с.

5. Гарасим П.М., Журавель Г.П., Хомин П.Я. Курс фінансового обліку. Навч. посібник. – К.: Знання, 2007. – 566 с.

Л. Ф. Козак

Н. Б. Мельник

к.е.н. доц., кафедри обліку і аудиту, економічний факультет
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ПОНЯТТЯ “ГОТОВА ПРОДУКЦІЯ” ТА ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЙНІ ГРУПИ

За умов ринкової економіки господарюючим суб’єктам надані широкі права і можливості у реалізації своїх економічних інтересів, вибору способів організації виробництва та збуту продукції. При цьому підприємства виходять із власних ресурсних можливостей з врахуванням широкого спектру факторів, які впливають на ефективність використання виробничого потенціалу. Економічний аналіз показників ефективності їх діяльності обов’язково повинен передувати прийняттю науково обґрунтованих на бухгалтерському рівні управлінських рішень. За цих умов зростає важливість проведення своєчасного економічного аналізу на підприємстві, зокрема таких важливих показників його діяльності, як випуск готової продукції та її реалізація, які безпосередньо впливають на фінансові результати роботи підприємства. Крім того, *реалізація виробничої продукції* – це основне джерело формування доходу підприємства. Тому техніко-економічний аналіз роботи господарюючого суб’єкта починається з аналізу випуску продукції (робіт, послуг), який полягає у вивченні обсягів виробництва, темпів його зростання, показників якості продукції і продуктивності виробництва.

Аналіз та систематизація існуючих визначень “готова продукція” засвідчують, що більшість з них базуються на характеристиці таких понять як конкурентоспроможність, якість, управління готовою продукцією.

П(с)БО 9 “Запаси” визначає, що *готова продукція* – це продукція, що виготовлена на підприємстві, в установі, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом [1].

Ф.Ф. Бутинець дає розширене визначення та вважає, що *готовою продукцією* є продукція, яка повністю закінчена обробкою, укомплектована, яка пройшла необхідні випробування (перевірки), відповідає діючим стандартам або затвердженим технічним умовам (має сертифікат чи інший документ, що засвідчує її якість), прийнята відділом технічного контролю підприємства та здана на склад або ж прийнята замовником (якщо готова продукція здається на місці) відповідно до затвердженого порядку її приймання (оформлена встановленими здавальними документами) [2].

И.Е. Глушков трактує, що *готова продукція* – кінцевий продукт виробничого процесу підприємства [3].

На думку В.Я. Кожина, *готова продукція* – продукція, завершена у виробництві і підготовлена до продажу або відправки замовнику, до вивезення з підприємства-виробника [4].

И.А. Ламыскін узагальнює визначення досліджуваного терміну, тому *готова продукція* являється частиною матеріально-виробничих запасів, призначених для продажу (кінцевий результат виробничого циклу, активи, завершені обробкою (комплектацією), технічні та якісні характеристики яких відповідають умовам договору або вимогам інших документів, у випадках, встановлених законодавством) [5].

Відзначається особливістю тлумачення Н.П. Мешко, адже *готова продукція* – це продукція (товар), вироблена з використанням давальницької сировини (крім тієї частини, що використовується для проведення розрахунків за її переробку) і визначена як кінцева у контракті між замовником і виконавцем [6];

Т.В. Федосова акцентує увагу також на етапах надання презентабельного вигляду з метою збуту. Тому *готова продукція* – продукція, яка пройшла всі послідовні стадії технічного процесу, включаючи упаковку, маркерування, контроль якості, і готова до реалізації [7].

При організації обліку продукції важливим є визначення її характеру. Відповідно виокремлюють класифікаційні групи готової продукції (рис. 1).

Складна готова продукція також поділяється на:

– *основну* – елемент виробничого процесу, який має якісні і кількісні параметри, які отримали вартісну характеристику і мають стадію завершеності. Його частка повинна складати більше ніж 90% від загальної вартості виробничого процесу;

– *супутню* – як вихідний елемент виробничого процесу також має якісні і кількісні параметри, які повинні одержати вартісну характеристику. Вона оцінюється за твердими або за договірними цінами. Її вартість вираховують з витрат основного виробництва. Але такий підхід не можна вважати правильним ні економічно, ні технічно через те, що фактичне одержання допоміжної продукції – це витрати на її одержання;

Рис 1. Класифікація готової продукції за її характером.
Джерело: розробка автора на основі [1; 2].

– *побічну* – на відміну від допоміжної, побічна продукція не потребує додаткових витрат. Така продукція утворюється в комплексних виробництвах паралельно з основною. Для калькулювання собівартості основної продукції потрібно попередньо визначити кількісні, якісні та вартісні параметри побічної продукції.

В поточному обліку готова продукція групується *за укрупненими позиціями*: вироби основного виробництва; товари широкого вжитку; вироблені з відходів; запасні частини; виконані роботи та надані послуги.

На підставі вищесказаного суть *готової продукції* можна звести до такого узагальнення – це продукція, яка виготовлена за певними стандартами, з використанням необхідної сировини, має повністю завершену форму із дотриманням норм, пройшла перевірку в необхідних відділах, проконтрольована по якості всередині підприємства і відповідає всім стандартам. Тобто в речовому виразі це повністю завершений продукт, який готовий до передачі на склад або до вибуття на сторону.

1. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”. Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

2. Бугинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Ф.Ф. Бугинець. – Житомир, 2009. – 912 с.

3. Глушков И.Е. Бухгалтерский учет на современном предприятии / И.Е. Глушков – М. : Конус, 2001. – 208 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.koob.ru>.

4. Кожин В.Я. Бухгалтерский учет. Пособие для начинающих / В.Я. Кожин – М. : Конус, 2001. – 152 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.koob.ru>.

5. Ламыскин И.А. Бухгалтерский учет : [учебник] / И.А. Ламыскин – М. : Конус, 2000. – 249 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.koob.ru>.

6. Мешко Н.П. Трансформація процесів управління реалізації готової продукції в умовах переходу до ринку / Н.П. Мешко : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.03; Дніпропетр. держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 2000. – 20 с.

7. Федосова Т.В. Бухгалтерский учет / Т.В. Федосова – Таганрог : ТТИ ЮФУ, 2007. – 364 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.koob.ru>.

В. Барчук
старший викладач кафедри теоретичної і прикладної економіки
Д. Ліхач
студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “бакалавр”
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Методологічні принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства і її розкриття у фінансовій звітності регламентовані П(С)БО 16, норми якого застосовуються підприємствами, організаціями і іншими юридичними особами незалежно від форм власності [1].

В умовах обмеженості ресурсів і досягнення планової ефективності, виникає потреба постійного зіставлення витрат і отриманих результатів. Ця проблема посилюється під впливом інфляції, коли дані про виробничі витрати необхідно повсякденно звіряти з даними майбутніх витрат, що великою мірою залежать від впливу зовнішнього середовища. Можливість усунення або передбачен-

ня впливу багатьох негативних внутрішніх та зовнішніх факторів з'являється завдяки раціонально організованому обліку витрат на виробництво.

Суб'єкти малого підприємства можуть використовувати варіант обліку витрат на виробництво, відповідний П(С)БО 16, який передбачає використання рахунку 23 "Виробництво". Виробництво на ТзОВ «Маяк» є одним із основних процесів господарської діяльності підприємства. У процесі виробництва використовують природні ресурси, сировину, матеріали, паливо, енергію, трудові ресурси та основні засоби, внаслідок чого одержують готову продукцію, яку потім реалізують. Характерною особливістю цього процесу є формування витрат на виробництво продукції, що становлять її виробничу собівартість, тому до витрат виробництва відносять витрати, обумовлені технологією виробництва, перебувають у залежності від обсягу випущеної продукції і складають її речову основу [2, с. 318].

У цьому контексті особливого дослідження потребує функція обліку як основний засіб нагромадження, оцінювання та передачі інформації, необхідної для координування виробничого процесу та прийняття відповідних управлінських рішень. Нині облікова інформація не повною мірою відповідає сучасним вимогам управління. Тому постає низка важливих завдань, а саме: спрямувати облік не тільки на потреби зовнішніх користувачів інформації, а й на задоволення потреб керівництва підприємства, максимально врахувати вплив організаційно-технологічних особливостей виробництва на побудову системи обліку, контролю й управління. Вважаємо, що облік витрат займає визначальне місце в економіці підприємства, оскільки на ньому базуються економічні площини виробництва продукції.

Головним призначенням обліку виробничих витрат можна вважати контроль за виробничою діяльністю та управлінням витратами, які необхідні для її реалізації. З огляду на це, до основних завдань обліку витрат на виробництво слід віднести:

- спостереження і контроль за фактичним рівнем витрат відповідно до їх нормативів і планових розмірів з метою виявлення відхилень та запобігання їх у майбутньому;
- достовірний облік виходу продукції за її видами з урахуванням якості;
- обчислення собівартості виготовленої продукції для процесу її ціноутворення і розрахунку фінансових результатів;
- систематизація інформації управлінського обліку виробничої діяльності для здійснення маржинального аналізу та прийняття рішень, які мають довгостроковий характер (окупність виробничих програм, рентабельність продукції, ефективність капітальних вкладень) [3, с. 385].

Зниження собівартості продукції та, відповідно, підвищення її рентабельності визначається рівнем управління витратами, що забезпечується шляхом запровадження раціональної системи управлінського обліку. Однак управлінський облік на вітчизняних промислових підприємствах формується без централізованого контролю і, в результаті, супроводжується наступними наслідками:

- відсутність оперативних підсумків, які характеризують процеси основної діяльності для поточного оперативного управління;
- відсутність достовірної облікової інформації стратегічного характеру. [4] На більшості підприємств завдання з управління витратами вирішуються лише частково і окремо по кожній функції управління собівартістю;
- стихійний та непередбачуваний характер здійснення аналітичних процедур;
- низький рівень інформованості менеджменту та, відповідно, його ефективності.

Таким чином, облік витрат на виробництво організовується з метою розподілу витрат на кожну окрему операцію або кожен окремий продукт, що необхідно для оцінки запасів і визначення фінансового результату.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 31.12.1999 № 318. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

2. Малюга Н.М. Шляхи удосконалення оцінки в бухгалтерському обліку: Теорія, практика, перспективи / Н.М. Малюга. – Житомир: ЖІТІ, 2007. – 384 с.

3. Сопко В.В. та ін. Бухгалтерський облік : навч. посібник. для студ. спец. «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / В.В. Сопко та ін. – Тернопіль: Астон, 2009. – 496 с.

4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець. – [8-те вид., перероб. і доп.]. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.

5. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник / В.Г. Швець. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2006. – 525 с.

О. М. Лукан
М. М. Василюк
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
ДНВЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника"

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В умовах ринкової конкуренції проведення маркетингових заходів є необхідною умовою ефективного функціонування господарюючого суб'єкта. Для одержання об'єктивної інформації стосовно ефективності маркетингової діяльності та прийняття на її основі управлінських рішень, слід проводити аналіз витрат на маркетинг. Одним із першочергових завдань організації аналітичної роботи на підприємстві є інформаційне забезпечення аналізу маркетингових витрат.

Питання організації і методики економічного аналізу досліджували такі вчені як Ф.Ф. Бутинець, Є.В. Мних, І.Є. Давидович, А.Д. Шеремет, І.Д. Фаріон, М.Г. Чумаченко та інші. Деякі аспекти аналізу витрат маркетингової діяльності розглядають у своїх працях вчені-економісти : Н.В. Гавришко, Г.В. Савицька, М.С. Пушкар, Л.Й. Юрківська, Я.В. Бахарєва та інші. Віддаючи належне науковим напрацюванням, на сьогодні, все більш актуальною є проблема інформаційного забезпечення аналізу витрат маркетингової діяльності.

В системі економічних наук бухгалтерський облік та економічний аналіз тісно пов'язані, визначають та взаємодоповнюють один одного. Облік забезпечує інформаційну базу для проведення аналізу, а останній, в свою чергу, за думкою деяких вчених є логічним завершенням облікового процесу [2, с. 26].

Таким чином бухгалтерський облік формує інформаційну систему, яка забезпечує аналіз ефективності маркетингових витрат та впливає на прийняття управлінських рішень щодо формування бюджету маркетингової діяльності (рис. 1). Зміст і періодичність подання інформації про витрати маркетингу та їх ефективність на будь-якому підприємстві залежатиме від специфіки проведення маркетингової діяльності.

Враховуючи наведене вище можна стверджувати, що основною інформацією проведення аналізу витрат маркетингової діяльності виступають дані бухгалтерського обліку, які складають систему внутрішніх інформаційних джерел аналізу маркетингових витрат.

До інформаційного забезпечення аналізу витрат маркетингу також слід відносити необлікові джерела інформації, які на думку Я.В. Бахарєвої представлені матеріалами маркетингових та соціо-

логічних досліджень, обстежень, ревізій, перевірок, анкетувань, розпоряджень, публікацій, дані щодо маркетингових та інших аспектів діяльності клієнтів, дані про участь у виставково-ярмаркових заходах, огляди, презентації, що проведені підприємством або за його участю, дані рекламної друкованої продукції та інше [1, с. 68].

Рис. 1. Інформаційна система бухгалтерського обліку витрат маркетингової діяльності [власна розробка]

Розглянемо детально, які облікові дані формуватимуть інформаційну базу аналізу маркетингових витрат. Джерела інформації аналізу витрат маркетингової діяльності слід поділяти на дані фінансового і управлінського обліку.

До джерел інформації аналізу витрат маркетингової діяльності, що належать до системи фінансового обліку відносять:

– первинну документацію щодо обліку маркетингових витрат (договори, акти виконаних робіт або наданих послуг, розрахунково-платіжні відомості працівників, платіжні документи, бухгалтерські довідки та інші);

– зведену інформацію на рахунках бухгалтерського обліку, а саме: 23 “Виробництво”, 39 “Витрати майбутніх періодів”, 47 “Забезпечення майбутніх витрат та платежів”, 92 “Адміністративні витрати”, 93 “Витрати на збут”, 941 “Витрати на дослідження і розробки”, 70 “Доходи від реалізації”, 79 “Фінансові результати” тощо;

- реєстри бухгалтерського обліку: журнали-ордери, Головна книга, оборотні відомості по аналітичних рахунках;
- фінансову звітність за формою № 2 “Звіт про фінансові результати” (код рядка 2150).

Джерелами інформації аналізу маркетингових витрат, які формує управлінський облік є: бюджет маркетингової діяльності, калькуляції, звіти відділу збуту (маркетингу), документи планово-економічного відділу тощо.

Аналіз сучасного стану обліку витрат на маркетинг свідчить, що на сьогодні інформація, яка формується в процесі ведення фінансового обліку забезпечує проведення аналізу ефективності понесених підприємством збутових витрат, оскільки обліковий процес фінансового обліку орієнтований на формування узагальнюючих показників для складання фінансової звітності (стаття “Витрати на збут” – код рядка 2150 Звіту про фінансові результати) [3].

Тому, для оптимізації структури витрат, раціонального управління ними та підвищення їх ефективності необхідною умовою є формування деталізованої інформації щодо напрямів та обсягів понесених витрат. На нашу думку, саме система управлінського (внутрішньогосподарського) обліку повинна забезпечувати аналітиків необхідною інформацією. На вітчизняних підприємствах незначна увага до організації управлінського обліку маркетингових витрат призводить до неефективного використання коштів бюджету маркетингу або зведення його до нуля, що в кінцевому результаті негативно впливає на рентабельність підприємства загалом.

Значні витрати на маркетингову діяльність, як показує практика, призводять до того, що керівництво підприємств відмовляється проводити маркетингові заходи та вважає їх недоцільними, а маркетингові витрати – додатковими.

Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що діюча методика системи бухгалтерського обліку не забезпечує достатньою інформацією аналітиків підприємства, а дає можливість провести аналіз ефективності лише частини витрат на маркетинг, а саме витрат на збут. Фінансова звітність забезпечує інформацією про загальний обсяг понесених збутових витрат за звітний період, тому для ефективного використання фінансових ресурсів, оперативного контролю та оптимізації витрат на маркетинг необхідно, насамперед, вдосконалити діючу методику облікового процесу маркетингових витрат в системі фінансового й управлінського обліку.

1. Бахарєва Я.В. Проблеми інформаційного забезпечення аналізу маркетингових витрат / Я.В. Бахарєва // Облік і фінанси АПК : журнал-посібник. – 2007. – № 11/12. – С. 66–71.

2. Вигівська І.М. Систематизація наукових досліджень з проблематики аналізу підприємницьких ризиків / І.М. Вигівська // Вісник ЖДТУ “Економічні науки”. – 2012. – № 1 (47). – С. 26–30.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” затверджено Наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

УДК 657.421

*А. Мадрига
Д. Шеленко*
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Проблема вдосконалення організації та ведення бухгалтерського обліку завжди є актуальною. Гостро стоїть це питання і сьогодні. Довгі роки кризи в аграрному секторі відкинули сільське господарство на десятки років назад. Перед сільськогосподарськими працівниками постало питання – утримати, призупинений спад виробництва, прискорити процес реформування на селі і на цій основі організувати сучасне ефективне виробництво, що не лише забезпечить суспільство продукцією сільського господарства, а й дасть можливість отримувати від своєї діяльності справжні доходи.

Виконання вище поставленого завдання можливе лише за рахунок відображення усіх галузей сільського господарства. Проте воно переживає нині не найкращі часи.

Як результат виробничої діяльності кожного підприємства виступає готова продукція, що поділяється:

- готова продукція рослинництва;
- готова продукція тваринництва;

Перш за все, стоїть проблема необхідності впровадження стандарту для сільськогосподарської продукції.

Особливу увагу у цьому стандарті слід приділити специфічним (притаманним лише сільському господарству) чинникам, найголовнішими серед яких є біологічні активи, тобто групи рослин і тварин, що утримуються завдяки їхній здатності до відтворення та само відтворення.

Створення і запровадження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в сільському господарстві допоможе удосконалити та гармонізувати існуючу практику обліку, що засто-

совується для визнання, вимірювання, подання та розкриття у фінансовій звітності фінансових результатів, подій та операцій, пов'язаних із сільською діяльністю.

Питання обліку готової продукції відображались у роботах таких вчених, як: В.М. Жук., Л. Харитоновна, Л.К. Сук, Л.В. Коміренко, П.Л. Сук, М.К. Огійчук, В.Н. Шваб та ін.

На думку вчених В. Жук, А. Рима, Н. Грачова, Л. Сук, у зв'язку з веденням П(С)БО 30 “Біологічні активи” [1] залишається багато невирішених питань з веденням бухгалтерського обліку, зокрема оцінкою біологічних активів.

Для обліку готової продукції сільськогосподарських підприємств Планом рахунків передбачено рахунок 27 “Продукція сільськогосподарського виробництва”. Він використовується для обліку наявності та руху сільськогосподарської продукції, яка призначена для продажу на сторону, невиробничого споживання, виробничих цілей, побічної продукції. У плані рахунків не виділено субрахунків до рахунка 27, а лише зазначається, що субрахунки ведуться за видами продукції [2].

Харитоновна Л. [3] пропонує такий перелік субрахунків рахунку 27:

- 271 – готова продукція рослинництва;
- 272 – готова продукція тваринництва;
- 273 – готова продукція промислових підрозділів;

Не дивлячись на те, за останні роки пройшли зміни в плані рахунків, облікових регістрах та звітності, бухгалтерський облік ще не в змозі забезпечити своєчасне відображення всіх господарських операцій при списанні трудових витрат на його ведення. Облік потребує первинних документів. Багато авторів вносить свої пропозиції по удосконаленню бухгалтерського обліку та його регістрів.

Коміренко Л.В. вносить свої пропозиції по удосконаленню первинних документів обліку готової продукції. На його думку, документуванням мають бути охоплені всі господарські операції, що передають збиранню й заготівлі зерна та супроводжують їх [4].

Таким чином, можна дійти висновку, що проблема організації та удосконалення обліку готової продукції стоїть дуже гостро. Розглянувши і проаналізувавши тільки незначну частину питання модернізації даного виду обліку вже зараз, засилаючись на опрацьовані джерела, можна сказати, що вирішення цієї проблеми не стоїть на одному місці – багато фахівців та спеціалістів висловлюють свої думки та вносять пропозиції щодо її вирішення.

1. П(С)БО 30 “Біологічні активи”, затверджено наказом Міністерства фінансів України № 790 від 18.11.2005 р.

2. Михайлов М.Г. Національні стандарти в бухгалтерському обліку. Питання використання: Навч. посібник. – 2-ге вид., доп. / М.Г. Михайлов, О.А. Мельник, В.М. Теслюк та ін.; за ред. М.Г. Михайлова. – К.: Вища освіта, 2002. – 445 с.

3. Харитоновна Л. Учет продукции с-х производства. // Баланс Агро. – 2001. – №9. – С. 45–49.

4. Коміренко Л.В. Документальне оформлення надходження зернової продукції від урожаю та облік її на складі. // Облік і фінанси АПК. – 2004. – №2. – С. 34–39.

УДК 657.37

Ю. Максимів
к.е.н., викладач кафедри обліку і аудиту
М. Довжинська
студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “спеціаліст”
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН

Суб'єкти малого підприємництва мають суттєве значення в економіці кожної країни, адже вони сприяють усуненню монополізму в тому чи іншому виді економічної діяльності, швидко адаптуються до змін споживчого попиту, створюють додаткові робочі місця, сприяють розвитку середнього класу тощо. Передумовою залучення зовнішніх фінансових ресурсів і, як наслідок, розвитку суб'єктів малого підприємництва є формування й оприлюднення якісної, обґрунтованої фінансової звітності як основного джерела інформації для зовнішніх користувачів.

Теоретичним, організаційним і методичним проблемам формування фінансової звітності суб'єктів господарювання присвячено праці таких українських учених, як: М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, С.Ф. Голов, Г.Г. Кірейцев, М.В. Кужельний, С.А. Кузнецова, Я.Д. Крупка, Є.В. Мних, В.К. Орлова, А.М. Пилипенко, М.С. Пушкар, І.Й. Яремко та ін. Однак постійні зміни в законодавстві й зростаючі вимоги користувачів фінансової звітності щодо якості інформації про фінансовий стан суб'єктів малого підприємництва вимагають подальшого дослідження зазначеної проблеми.

Загальні вимоги щодо складання й подання фінансової звітності визначені НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” (далі – НП(С)БО 1) [1]. Проте, зважаючи на роль суб'єктів малого підприємництва в розвитку економіки країни, для зазначеної категорії

підприємств Міністерство фінансів України розробило Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 “Фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва” [3] (далі – П(С)БО 25), яке визначає зміст і форму фінансового звіту для такої категорії суб’єктів господарювання. Разом із тим суб’єкти малого підприємництва, які здійснюють облік за міжнародними стандартами фінансової звітності, зобов’язані подавати фінансову звітність у складі, передбаченому НП(С)БО 1.

Склад фінансової звітності суб’єктів малого підприємництва відповідно до П(С)БО 25 подано в табл. 1. Слід також зазначити, що існування двох типів фінансових звітів суб’єктів малого підприємництва зумовлене обсягами й видами діяльності суб’єктів її подання.

Таблиця 1

Склад фінансової звітності суб’єктів малого підприємництва відповідно до суб’єкта її подання

№ пор.	Категорія підприємства	Склад фінансової звітності
1	Суб’єкти малого підприємництва (крім тих, які ведуть облік за міжнародними стандартами фінансової звітності, і тих, які є платниками податку на прибуток за “0” ставкою, а також суб’єктів мікропідприємництва) і представництва іноземних суб’єктів господарської діяльності	Фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва у складі: - балансу (ф. № 1-м); - звіту про фінансові результати (ф. № 2-м)
2	Суб’єкти мікропідприємництва й платники податку на прибуток за “0” ставкою	Спрощений фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва у складі: - балансу (ф. № 1-мс); - звіту про фінансові результати (ф. № 2-мс)

Джерело: складено за даними П(С)БО 25 [3]

З точки зору розгляду структури фінансових звітів, передбачених П(С)БО 25, вони однозначно є укрупненими й спрощеними в порівнянні з формами, передбаченими НП(С)БО 1, проте з методологічної точки зору формування показників у них нічим не відрізняється. Виходячи з вищезазначеного, такому процесу слід приділяти суттєву увагу, особливо зважаючи на те, що він регулюється значною кількістю нормативно-правових актів, між якими наявні неузгодженості в окремих положеннях. Це ускладнює й до того непросту роботу практикуючих бухгалтерів із формування показників фінансової звітності й не дозволяє зосередити увагу на підвищенні якості звітної інформації.

Серед останніх позитивних змін у законодавстві слід відзначити адаптацію Фінансового звіту суб’єкта малого підприємництва до

вимог НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [1], а також унесення змін до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [2] і П(С)БО 25 [3] щодо звільнення від відповідальності за неподання звіту окремою категорією підприємств. Зокрема, у рамках здійснення заходів, передбачених Законом України “Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції” від 02.09.2014 р. № 1669-VII [4], суб’єкти господарювання, які здійснюють діяльність на території проведення антитерористичної операції, на період її проведення звільнюються від відповідальності за недотримання строків, передбачених для подання фінансової звітності, з т. ч. й суб’єкти малого підприємництва.

Водночас досі не забезпечено відповідність національним стандартам бухгалтерського обліку Методичних рекомендацій з перевірки порівнянності показників фінансової звітності № 476 від 11.04.2013 р. [5] щодо кодування рядків Фінансового звіту суб’єкта малого підприємництва. Тобто користуватись розробленою порівняльною таблицею немає сенсу через відсутність необхідного взаємозв’язку, який мав би бути пов’язаний відповідним кодуванням. У цілому, така ситуація нівелює прагнення Міністерства фінансів України сприяти зменшенню ризику здійснення помилок у процесі складання фінансової звітності суб’єктами малого підприємництва.

Отож наявність значної кількості змін, спрямованих на вдосконалення фінансової звітності суб’єктів малого підприємництва, є безумовно позитивним явищем, проте такий процес повинен бути послідовним і спрямовуватись на усунення протиріч між нормативно-правовими актами, що є запорукою формування якісної й обґрунтованої інформації про фінансовий стан і результати діяльності підприємства.

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс] : сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 25 “Фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва” 25.02.2000 р. № 39 від [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

4. Закон України “Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції” від 02.09.2014 р. № 1669-VII [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності № 476 від 11.04.2013 р. [Електронний ресурс]: сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

*М. М. Марків
Н. І. Пилипів
д.е.н., професор
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

ЕТАПИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ З ВИРОБНИЦТВА ТВЕРДОГО БІОПАЛИВА

В сучасній економічній системі України, що характеризується інтеграційними процесами, спостерігається розширення інформаційного забезпечення управлінського обліку. Така ситуація зумовлює необхідність у формуванні системного підходу до його організації.

Важливість організації й ведення управлінського обліку у практичній діяльності підприємств, що здійснюють виробництво твердого біопалива, зумовлена необхідністю формування інформації, яка відповідає принципам оперативності, своєчасності, достатності й аналітичності, з метою забезпечення нею менеджерів у момент прийняття управлінських рішень.

Однак, питання організації управлінського обліку в системі управління підприємством з виробництва твердого біопалива, недостатньо дослідженні, що потребує наукового вирішення в умовах загострення ситуації щодо ресурсозбереження та забезпечення енергетичної безпеки національної економіки [1; 2; 3].

У результаті проведеного дослідження з питань рівня організації управлінського обліку, встановлено, що ведення останнього на підприємствах досліджуваної галузі носить проблемний характер, тому вважаємо за доцільне здійснювати його організацію на основі систематизації підходів. З огляду на це, автором виокремлено етапи організації, які наведено на рис. 1.

Перший етап організації управлінського обліку на підприємстві з виробництва твердого біопалива передбачає концепцію побудови його системи, тобто створення належних умов, постановка важливих завдань та вибір відповідних елементів організації, що сприятимуть досягненню успішної їх реалізації.

Рис. 1. Етапи організації управлінського обліку
Джерело: розробка автора.

Другий етап організації – ув'язка системи управлінського обліку із існуючою обліковою системою – характеризується необхідністю узгодження даних управлінського та фінансового обліків, внесенням змін до облікової політики, застосуванням нового програмного забезпечення.

На третьому етапі відбувається безпосереднє застосування (ведення) управлінського обліку на основі сформованої системи управлінського обліку.

Четвертий етап організації управлінського обліку передбачає необхідність здійснення оцінювання функціонування системи управлінського обліку на підприємстві. Це доцільно здійснювати з метою проведення діагностики запровадженої чи діючої облікової системи, виявлення недоліків та можливості своєчасного їх усунення.

На п'ятому етапі – удосконалення облікової системи – вважаємо за доцільне здійснювати розробку заходів щодо пошуку шляхів покращення облікової системи та усунення виявлених недоліків системи управлінського обліку через коригування облікових показників.

Слід відмітити, що успішність впровадження і дієвість управлінського обліку залежить від першого етапу організації, тому він є найбільш важливим у порівнянні з іншими етапами.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження встановлено, що запропонована етапність управлінського обліку сприятиме створенню системного підходу до його організації через конкретизацію завдань та чітке визначення інформаційних запитів системи управління.

1. Бондарчук Н. В. Управлінський облік, як основа для створення нових і ефективних систем управління підприємством / Н.В. Бондарчук // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 1. – С. 42–48.

2. Довжик О.О. Роль управлінського обліку та проблеми його впровадження на підприємствах / О.О. Довжик // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – № 2. – С. 174–179.

3. Писаренко Т.М. Управлінський облік: сутність, зміст та принципи ведення [Текст] / Т.М. Писаренко, Н.А. Букало // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – Т. 2. – С. 136–140.

*І. Я. Марчук
Т. М. Гнатюк
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗОБЕТОННИХ ВИРОБІВ

Бухгалтерський облік ведеться на підприємстві з метою формування інформаційної бази, що забезпечує потреби зовнішніх та внутрішніх користувачів. Потреби зовнішніх користувачів задовольняються інформацією, сформованою в системі фінансового обліку, чітко регламентованого Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [1] та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Проте внутрішнім користувачам для прийняття управлінських рішень необхідна детальніша інформація про господарські операції, що відбуваються на підприємстві. Для виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі такої інформації ведеться управлінський облік. Порядок його ведення визначається організаційно-виробничими особливостями діяльності підприємства, і передбачає деталізацію фінансово-господарської інформації до такого ступеня, який необхідний для задоволення потреб управлінського персоналу у прийнятті зважених та якісних управлінських рішень.

Важливим елементом організації управлінського обліку є визначення місця рахунків бухгалтерського обліку в системі управлінського обліку. Міжнародною практикою встановлено два підходи до побудови плану рахунків управлінського обліку: автономна та інтегрована системи. При застосуванні автономної системи кожен вид обліку має окремий план рахунків або окремий розділ в загальному плані для ведення управлінського обліку [2]. На більшості українських підприємств застосовується інтегрований підхід, який передбачає кореспонденцію рахунків управлінського обліку з рахунками фінансового обліку в межах єдиного плану рахунків.

Деталізація інформації в управлінському обліку, за інтегрованого підходу, досягається шляхом відкриття до рахунків фінансового обліку, визначених Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [3], аналітичних рахунків нижчого порядку. З врахуванням специфіки діяльності підприємств залізобетонних виробів, нами розроблено Концептуальну схему руху інформації про витрати, доходи та фінансові результати, що містить деталізацію рахунків витрат і доходів за цехами, дільницями та видами продукції (рис. 1).

На основі схеми руху інформаційних потоків по рахунках обліку доходів, витрат та фінансових результатів, нами обґрунтовано шляхи формування прибутку підприємств залізобетонних виробів в розрізі аналітичного співставлення отриманих доходів і понесених витрат за видами діяльності, структурою та номенклатурою виробництва. Оскільки на прибуток значною мірою впливають об'єктивні чинники зовнішнього середовища, підприємству вкрай необхідно через інструментарій управлінського обліку здійснювати управління доходами і витратами в суб'єктивному внутрішньому середовищі.

Для підприємств залізобетонної галузі, виробництво яких характеризується великою номенклатурою готової продукції та розгалуженою структурою участі продукції кожного номенклатурного виду у фінансових результатах, нами запропоновано всі виробничі витрати згрупувати на трьох субрахунках: 231 "Основне виробництво", 232 "Допоміжне виробництво" і 233 "Обслуговуючі цехи". В складі двох останніх субрахунків підприємство відповідно до організаційної структури може відкривати аналітичні рахунки для обліку витрат підрозділами допоміжного і обслуговуючого виробництва. Рахунок 231 "Основне виробництво" потребує більшої деталізації, оскільки саме на ньому відобразатиметься основна сума витрат. Підприємства залізобетонних виробів можуть відкривати наступні субрахунки до нього: 2311 "Арматурна дільниця", 2312 "Формувальна дільниця", 2313 "Бетонозмішувач". Така деталізація дає змогу групувати витрати за видами основного виробництва, аналізувати

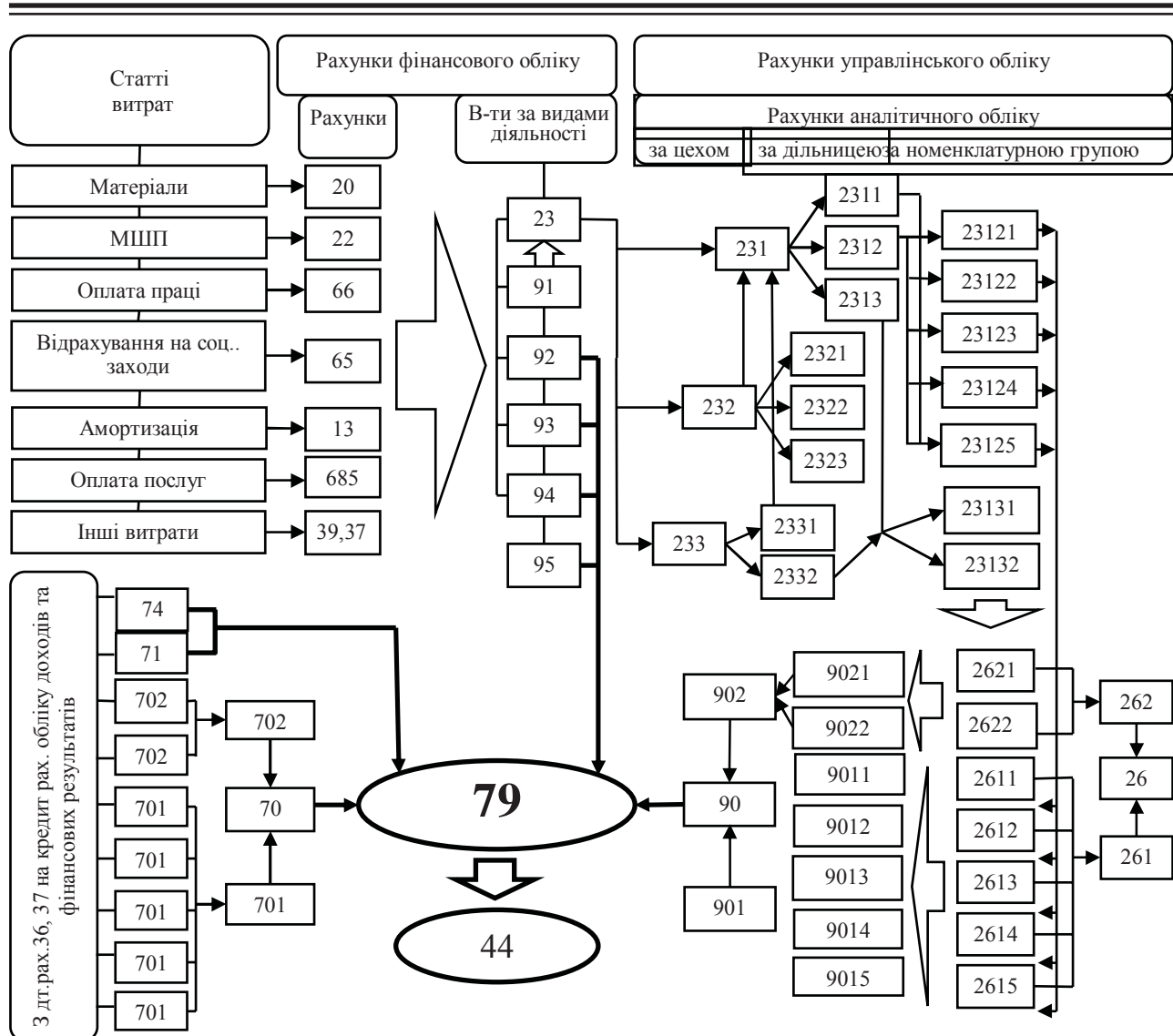

Рис. 1. Концептуальна схема руху інформації про витрати, доходи та фінансові результати в системі управлінського обліку на підприємствах залізобетонних виробів [джерело: власна розробка]

їхню структуру та здійснювати пошук шляхів мінімізації витрат, задля максимізації прибутку.

Для більш повного задоволення потреб в інформації внутрішніх користувачів, рекомендовано в межах підрозділів основного виробництва виділяти аналітичні рахунки, що відповідають номенклатурним групам продукції. За допомогою виокремлення рахунків четвертого порядку, з'являється можливість аналізувати ефективність виробництва на рівні окремої номенклатурної групи. Так, маючи інформацію про собівартість однорідної групи виробів та дохід від її реалізації, можна визначити рівень рентабельності цієї групи шляхом ділення валового прибутку (різниця між доходом і витратами) на її собівартість. Порівнюючи даний показник за різними номенклатурними групами, можна отримати інформацію про найбільш прибуткові групи, і на цій основі прийняти рішення про

формування асортименту виробництва. Також можлива ситуація, коли при достатньо високій рентабельності підприємства в цілому, деякі номенклатурні групи є збитковими, і раціональніше було б відмовитись від їх виробництва.

Деталізація рахунків в управлінському обліку дає змогу розрахувати показник інтенсивності – коефіцієнт оборотності, що опосередковано дає інформацію про попит у замовників конкретних номенклатурних груп. Знайшовши частку від ділення доходу від реалізації певної номенклатурної групи на собівартість цієї групи, менеджер отримає інформацію про швидкість обороту однорідної групи виробів. Чим вище цей коефіцієнт, тим більший попит на групу виробів, і відповідно вищі темпи реалізації, ніж у виробів з низьким рівнем оборотності. Важливо враховувати, що, навіть, високорентабельна номенклатурна група за низького рівня оборотності може давати менше прибутку, ніж група з середньою прибутковістю та вищою швидкістю обороту. Також можна розрахувати час протягом якого номенклатурна група здійснює один оборот, тобто період обороту. Це дає змогу спрогнозувати майбутні грошові потоки, і уникнути втрат, у зв'язку з нестачею ресурсів для здійснення господарської діяльності, а відповідно і зменшити ризик зниження прибутковості в цілому.

Як бачимо, розрахунок таких показників дає змогу здійснювати управління формуванням прибутку на рівні окремих номенклатурних груп. Отримання такої інформації можливе лише за умови ведення детального управлінського обліку в частині витрат, доходів та фінансових результатів у розрізі структури виробництва та однорідних груп продукції. Проведення такої деталізації рахунків фінансового обліку дасть змогу вирішувати питання щодо формування асортименту продукції, збільшення обсягів виробництва певних номенклатурних груп, чи навпаки його зниження, зняття окремих груп з виробництва та багато інших, що сприятиме нарощенню обсягів прибутку.

1. Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 № 996-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-1>

2. Дюкарева Х.Л. Удосконалення методики обліку фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / Х.Л. Дюкарева // Економіка і організація поліграфії. – Режим доступу : <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/2-12/12.pdf>.

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом МФУ від 30.11.99

№291 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

В. Барчук
старший викладач кафедри
теоретичної і прикладної економіки
Л. Мороз
студентка спеціальності «Облік і аудит», ОКР «бакалавр»
ДНВЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ПЕРВИННА РЕЄСТРАЦІЯ ОБЛІКУ ПРЯМИХ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКОВИХ РЕГІСТРАХ І ЗВІТНОСТІ

Підприємства в процесі своєї діяльності, здійснюваної на основі комерційного розрахунку та самофінансування, здійснюють матеріальні і грошові витрати на виробництво і продаж продукції, на розширене відтворення основних фондів і оборотних коштів, на соціальний розвиток своїх колективів і операційні витрати. Сукупність цих витрат утворює валові витрати підприємства. Потужний вплив нових фірм і, як наслідок, – посилення конкуренції змушує існуючі підприємства серйозно задуматися над тим, як би не втратити частину своєї ринкової частки і не знизити свої прибутки. Це приводить їх до розгляду витрат на виробництво, без аналізу яких існування фірми стає проблематичним.

Це очевидно, адже будь-який аналіз результатів господарської діяльності підприємства має своєю основою саме дані про витрати на виробництво. Формування витрат виробництва є ключовим і одночасно найбільш складним елементом формування і розвитку виробничо-господарського механізму підприємства.

Результати дослідження обліку витрат виробництва висвітлені в працях багатьох вчених: Лень В.С., Гливенко В.В. [3], Волкова І.А. [2], Скирпан О.П., Палюх М, Бутинець Ф.Ф. [1], Терещенко Л.О., Матієнко-Зубенко І.І., Карпова Т.П., Лишиленко О.В. [4], Остапенко Я.О. [5], Сук А.К. та інші.

Проте в теорії залишаються дискусійні положення щодо складу витрат і порядку їх обліку, а практика не має однозначних рішень із питань обліку виробництва продукції. Для одержання своєчасної й вірогідної інформації про витрати на виробництво слід раціонально організувати систему обліку прямих і непрямих виробничих витрат. Вона повинна забезпечити швидке одержання точних і об'єктивних даних про витрати за окремими підрозділами (цеха-

ми, відділками), за видами продукції, економічними елементами й статтями собівартості [6].

Первинними документами при відображенні прямих витрат виробництва є накладна, рахунок, виписка банку, лімітно-забірна картка тощо. Правильно оформлені та перевірені документи систематизують і групують у виробничі звіти. Документи, за якими відпускались матеріальні цінності та видавались кошти понад встановлені нормативи (ліміти, кошторисні суми), групують і узагальнюють окремо. Відпуск на виробництво сировини і матеріалів відбувається за письмовими заявками керівників виробничих підрозділів підприємства.

При передачі сировини і матеріалів використовують облікові документи, перелік яких, порядок заповнення та використання зазначається в графіку документообігу підприємства.

При обліку сировини та матеріалів застосовують такі форми первинних облікових документів:

- «Лімітно-забірна картка»;
- «Приймально-здавальна накладна»;
- «Виробничий звіт».

Лімітно-забірна картка є місячним накопичувальним документом, яка використовується для оформлення відпуску матеріалів, що споживаються у виробництві систематично. Ця форма застосовується для відпуску сировини понад встановлений ліміт або при зміні сировини, виписується на один вид сировини та його багаторазовий відпуск у межах ліміту у двох примірниках: один примірник для одержувача (цеху, дільниці), другий для складу.

Накладна на внутрішнє переміщення використовується для обліку руху сировини усередині підприємства, її виписують у двох примірниках: перший – цеху для списання матеріалів, другий – складу для їх, оприбуткування.

Нарахування заробітної плати, яка включається до витрат виробництва може проводитись в різних формах кожна з яких має свої особливості при документальному оформленні. При погодинній формі оплати праці основним документом, що служить для нарахування заробітної плати є: «Табель обліку робочого часу»; за умови відрядної форми оплати праці складають наряд-лист на відрядні роботи, маршрутна карта, звіт про виготовлену продукцію (виконану роботу), список осіб, працюючих понаднормово, листок обліку простоїв, розподіл заробітку в бригаді та преміальні відомості. Всі зазначені документи передаються до бухгалтерії для складання «Розрахунково – платіжної відомості».

Облік виконання норм виробітку (норм часу), нормативних завдань здійснюється на підставі первинних документів з обліку виробітку продукції та виконання робіт за звітний період відповідаль-

ними особами, на яких це покладено (наприклад, нормувальниками, економістами та ін.). В цих документах поряд з даними про кількість виготовленої продукції відображається також час, встановлений за нормою на виконання цього обсягу роботи; фактичний час, витрачений на його здійснення, за звітний період, визначається за даними табельного обліку.

Доплати оформлюються окремими документами – листками на доплату, робочими нарядами з відокремлювальними знаками та ін. Доплати через невідповідності розряду роботи робітника оформлюються в листках на доплату міжрозрядної різниці, який виписується майстром.

Первинні документи з обліку виробітку в установлені строки (у міру закриття документів, щотижня, щоденно) подаються в бухгалтерію підприємства для обробки і нарахування заробітної плати. Рівномірне надходження документів у бухгалтерію сприяє ритмічному завантаженню облікового персоналу, якісній обробці документів, своєчасним записам в облікові реєстри та складанню балансу і звітності у визначені строки.

Для обліку амортизаційних відрахувань, в бухгалтерії складають відомість нарахування амортизації основних засобів та необоротних активів.

У встановлені графіком документообігу дні документи з обліку витрат надходять до бухгалтерії підприємства, де їх відображають в оборотно-сальдових відомостях.

Для забезпечення нормативного обліку на підприємстві ведуться виробничі звіти. Звіти складаються цехом щомісяця не пізніше за 5 число наступного за звітний період за даними актів і накладних здачі продукції на склад – нарядів робітників, лімітних карток і вимог на одержану сировину й основні матеріали.

Підсумкові дані з них переносять до Головної книги, а також у разі калькуляційних статей – до виробничого звіту. У виробничому звіті всі фактичні виробничі витрати порівнюють з нормативами, перерахованими на фактично вироблену продукцію, з визначенням економії та перевитрат по кожній статті нормативної калькуляції окремо за місяць і наростаючим підсумком з початку року.

Дані звіту опрацьовуються бухгалтером, який відповідає за ділянку облікової роботи по обліку витрат виробництва і в подальшому переносяться до книги обліку витрат виробництва з якої узагальнені дані в цілому по рахунку 23 переносяться до журналу-ордеру №5.

Отже, первинний облік витрат – це спосіб документального спостереження витрат у процесі виробництва або відразу після її завершення.

1. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік та аудит» вищих навчальних закладів; під заг. ред. Ф.Ф.Бутинця. – 8-ме вид. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.

2. Волкова І. А. Фінансовий облік – 2: навч. посіб, [для студ. вищ. навч. закл.] / В 67 І. А. Волкова – К.: Центр навчальної учбової літератури, 2009. – 224 с.

3. Лень В.С., Гливенко В.В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: 3-тє видання. Навч. пос. - К.: Центр навчальної учбової літератури, 2008. – 608 с.

4. Лишилєнко О.В. Бухгалтерський облік: Підручник. – 3-тє вид. – К.: Центр навчальної учбової літератури, 2009. – 670 с.

5. Остапенко Я.О. Облік витрат на виробництво та собівартість продукції в ринкових умовах. / Я.О. Остапенко. // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – №2 Удосконалення організації обліку витрат виробництва на підприємстві.

6. Романків І.Я.: Науково-виробничий журнал / ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА 10'2013. – С. 48.

*І. Я. Петрушинська
П. Є. Матковський
кандидат економічних наук
доцент кафедри обліку і аудиту
ДНВЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА НАПРЯМКИ ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виробничі запаси – це важлива економічна та облікова категорія, невід’ємна умова функціонування будь-якого підприємства. Питання сутності виробничих запасів з різним ступенем теоретичного і практичного висвітлення розглянуто в багатьох виданнях сучасного часу. Серед науковців, які достатню увагу приділяють дослідженню цього питання, можна назвати таких як: Ф.Ф. Бутинєць [3], П.С. Безруких [2], С.Ф. Голов [4], В.С. Лень [8], М.С. Пушкар [12], Н.В. Ткачук [14] та ін.

Термін «запаси» у вітчизняній науковій літературі з’явився в період реформування бухгалтерського обліку в Україні з метою наближення його до міжнародних стандартів. До впровадження стандартів термінологія мала різну назву, а саме товарно-матеріальні цінності, предмети праці, матеріальні ресурси, виробничі ресурси. Із прийняттям в Україні національних положень, які мають узгод-

женість з МСБО та у відповідності до П(С)БО 9 «Запаси» цей термін має таке значення: Запаси – активи, які:

– утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;

– перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;

– утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [11].

Попри це в більшості літературних джерел виробничі запаси визначаються як матеріальні, виробничі ресурси або як виробничі запаси, залежно від того, з якої позиції вони розглядаються: економічного чи бухгалтерського підходу. Розглядаючи визначення терміну матеріальні ресурси в економічній літературі зазначимо, що серед вчених відсутня одностайна думка щодо визначення поняття «матеріальні ресурси». Так, А.Н. Азріліян, С.В. Мочерний, Л.М. Тимошенко під матеріальними ресурсами розуміють предмети праці. П.В. Іванюта та О.П. Лугівська матеріальні ресурси визначають як предмети, так і засоби праці тобто засоби виробництва [7, с. 95]. Г.Л. Вознюк, Д.Д. Гордієнко та А.Г. Загородній матеріальні ресурси розглядають лише як основні та допоміжні матеріали, вироби, конструкції, сировина, паливо, незавершене виробництво і відходи власного виробництва, тара й тарні матеріали, а також запасні частини, призначені для ремонту обладнання [6, с. 783; 10, с. 212].

Найбільш широко поняття «матеріальні ресурси» трактують С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко, С.І. Юрій, які розглядають матеріальні ресурси як основні та оборотні засоби, які використовуються (або можуть бути використані) у виробничому процесі та формують його матеріально-речову базу [9, с. 463]. А.І. Олійник, С.І. Юр'єва, Л.І. Рибальченко зазначають, що матеріальні ресурси є необхідним елементом виробничого процесу, які повністю споживаються в кожному виробничому циклі і тому повністю переносять свою вартість на продукцію, вироблену в процесі виробництва [10, с. 181]. Ми погоджуємось з пропозицією зазначених авторів щодо трактування поняття «матеріальні ресурси» і пропоную під матеріальними ресурсами розуміти основні та оборотні засоби, які використовуються (або можуть бути використані) у виробничому процесі та формують його матеріально речову базу.

Виробничі ресурси – це ресурси підприємства, які використовуються у процесі виробництва (земля, капітал, праця, інформація, підприємницька здатність). Земля – всі природні ресурси, які використовуються у виробничому процесі (землі, ліси, родовища, водні ресурси). Капітал – засоби виробництва; виробнича інфраструктура; грошові кошти, які використовуються для придбання засобів

виробництва. Праця – фізичні і розумові здібності людей, вживані при виробництві товарів і послуг. Інформація – впорядкована система знань. Всі ресурси є не безкоштовними, обмеженими і рідкими [13].

На думку, В. Грузінова та В. Грибова, до виробничих ресурсів підприємства слід відносити робочу силу, знаряддя праці (машини, устаткування та ін.), предмети праці (сировина, матеріали і так далі), готову продукцію (запаси товарів) та природні умови виробництва (земля, корисні копалини і ін.) [5, с. 20]. М. Баканов, А. Шеремет дотримуються загально визначеної класифікації виробничих ресурсів в натуральній формі за їх призначенням у виробничому процесі, які називаються елементами, або факторами виробництва: засоби праці, предмети праці і сама праця [1, с. 227]. В. Горфінкель та В. Швандар до виробничих ресурсів підприємства (організації) відносять виробничі фонди (основні і оборотні), робочу силу та інформацію [15, с. 129].

На нашу думку, найбільш повним слід вважати трактування виробничих запасів підприємства як сукупності певних чинників (запасів, джерел, засобів та предметів праці), які має в наявності підприємство, і які можуть бути використані ним для досягнення конкретної мети й одержання очікуваного результату в певний проміжок часу.

1. Баканов М.И. Теория экономического анализа : учебник / М.И. Баканов, А.Д. Шеремет. – 4-е изд. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 416 с.

2. Безруких П.С. Бухгалтерский учет / Безруких П.С. – М.: Бухгалтерский учет, 2002. – 719 с.

3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: [підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів] / Ф.Ф. Бутинець. – [8-ме вид., доп. і перероб.]. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.

4. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: [Навчально-практичний посібник] / Під ред. С.Ф. Голова. – Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс-Клуб», 2001. – 832 с.

5. Грузинов В.П. Экономика предприятия : учеб. пособие / В.П. Грузинов, В.Д. Грибов. – 4-е изд. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 208 с.

6. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.

7. Іванюта П.В. Управління ресурсами і витратами / П.В. Іванюта, О.П. Лугівська: [Навч. Посіб. / За ред. д.е.н., проф. Іванюти О. М.]. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 320 с.

8. Лень В. С. Бухгалтерський облік в Україні : основи та практика : навч. посібн. / В.С. Лень, В.В. Гливенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 556 с.

9. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: [У 2 т. Т. 1 / За ред. О.В. Мочерного] / О.В. Мочерний, Я.О. Ларіна, О.А. Устенко, О.І. Юрій. – Львів: Овіт, 2005. – 616 е., О.463

10. Олейник И.А., Юрьева С.И., Рыбальченко А.И. Бухгалтерский учет и финансовый анализ. – Харьков: ОКО, 2004. – 704 с.

11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0751-99.

12. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти). – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 422 с.

13. Рибалкін В.О. Політична економія: [Навч. посіб.] / В.О. Рибалкін, В.Г. Бодров. – К.: Академвидав, 2007. – 672 с.

14. Ткачук Н.В. Методологические основы формирования информации о собственном капитале / Н.В. Ткачук. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2011. – 176 с.

17. Економіка організацій (предприємств) : учеб. для вузов / под ред. проф. В.Я. Горфинкеля, проф. В.А. Швандара. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 608 с.

*M.I. Pylypiv, Ph.D.
Quantitative Research Analyst,
Rotella Acrospire, Chicago, IL, US*

WHAT IS THE ROLE OF TERRORISTIC ACTS ON SUBSIDY AND DONOR PROVISIONS TO MICROFINANCE?

In this paper, we explore the relevance of microcredit as a recovery tool after a typically catastrophic event like terrorism.¹ Specifically, we ask two questions: What is the relationship between terrorist acts and external funding for Microfinance Institutions (MFIs) in the form of subsidies and donations? And what is the relationship between subsidies and donations and terrorism?

Terrorism is a catastrophic event in that it has widespread consequences and low probability of occurrence (Knemeyer, Zinn, and Eroglu, 2009) but is also distinct from naturally occurring disasters like floods and earthquakes. *First*, there is uncertainty about the time, place, and magnitude of the terrorist event while advance detection typically exists

¹ *Catastrophic events are any “natural or manmade incidents which result in extraordinary levels of mass casualties, damage or disruption severely affecting the population, infrastructure, environment, and government functions” (NRC, 2008; NRF, 2011).*

for natural disasters (Durmaz , 2007; NRF, 2011). *Second*, unlike natural disasters, terroristic events are man-made, and have greater influence on the victims.² *Third*, the dimensions of government image impacted by terrorism are different from those impacted by natural disasters and result in greater valuation of deaths from terrorist events (Viscusi, 2009) because of the government's desire to maintain national security on the highest level as well as the country's international image (Posner, 2007).³ *Fourth*, perception about the victims and willingness to donate to them is different.⁴ We argue that such differences between terrorism and other forms of disasters (Roundtable, 2002), along with the constantly growing threat of terrorism worldwide (Abadie, 2004), demonstrate the need to examine MFI in the context of terrorism specifically, while building on the broader literature on catastrophic events.

Catastrophic events prompt changes in public and private funding (see, for example, Bloomberg et al. 2004; Ribar and Wilhelm, 2002; Simmons and Emanuele, 2012) although the direction of the change appears to be in dispute.⁵ Also, the monetary support for countering natural disasters is more effective than the one provided towards countering terrorism, which in effect might influence the resource allocation in terrorism-affected environments (Zhuang and Bier, 2007). Thus, our study examines whether governments and donors are responsive to terrorist activities in their funding to the MFIs, and what might be the

---

² *In particular in their empirical review of 160 samples of 60,000 disaster victims over 20 year period, Norris, Friedman, Watson, Byrne, Diaz and Kaniasty (2002) found that victims of mass violence versus natural disaster were 26.4% more likely to have very severe impairment.*

³ *As described by Viscusi (2009) on a case study of USA, the 9/11 terrorist attack posed problems for U.S. standing in the world and thus was of particularly high importance while natural disasters are viewed more internally.*

⁴ *In particular, Zagefka, Noor, Brown, de Moura, and Hophthrow (2011) in 4 experimental studies examined 606 individuals and their willingness to donate to victims of natural disasters vs. human-made disasters. They found that more donations were given towards natural disaster victims, due to the perception that the victims of natural disasters were not to blame for their ill fate, and that they make more of an effort to help themselves than their counterparts in man-made disasters.*

⁵ *First, the literature on terrorism and subsidies shows that in the presence of terroristic acts, government subsidies typically increase (Makinen, 2011). This is especially true of subsidies for the banking sector (Makinen, 2011) because they help boost the productivity of economy. However, In their study Bloomberg et al. (2004) states that increased terroristic activity results in increase in government spending towards security and presumably less productive government activities, and hence MFI could be excluded from governmental resource allocations post terroristic acts. Second, the finding on terrorism and donations are mixed. Some studies find that as a consequence of attacks and increased uncertainty, charitable donation decline (Simmons and Emanuele, 2012) while others find an increase in donations to terrorism victims' (Ribar and Wilhelm, 2002).*

nature of that relationship between the supply of government subsidies and private donations funds. Based on the above studies, one might expect more government funding towards terrorism due to national security concerns (Viscusi, 2009), and decrease in private donations - as the victims of man-made disasters are sometimes blamed for those acts (Zagefka et.al, 2011). Despite such beliefs, we still don't know how donors and governments react to terroristic events in terms of providing donations and subsidies to MFIs. The importance of this issue rests on the fact that MFIs depend heavily on external aid, provided in the form of subsidies—financial contributions by a government or any public body (WTO, 1999), and donations—private giving from individuals, foundations and corporations (Payton and Moody, 2008). Some estimates show that almost 95% of MFIs require subsidies to cover their costs and finance their loans (Cull et al. 2007), with an average of 21% of their funds being subsidized. Further, the relationship between subsidies and donations is not linear, and can go in either direction (positive or negative) depending on the industry (Okten and Weisbrod, 2000).

We use information from three well known datasets: (1) information on the MFIs comes from the data set from mixmarket.org; (2) The World Bank data on subsidies; and (3) the Global Terrorism Database (GTD) on terrorism (START, 2013). Collectively, our data covers 94 countries over a 10 year (2000-2010) period, with a total of 813 country-level observations. Within each country, the range of terroristic acts varies from 0 to 1,074 (corresponding to Iraq in 2010) annually per country. We find a significantly positive relationship between terroristic acts and subsidy funding to MFIs. In particular, we find that with an increase in terroristic activities, the subsidy provisions to the MFIs increase, while private donor funding does not. The implication is that governments are more responsive to terrorist activities than private donors in terms of providing funds to the MFIs.

To the best of our knowledge, our study is the first to suggest that the microfinance industry might have an important role in stabilizing the economy and the financial industry overall following the perpetration of terroristic acts. Further, we find a positive correlation between subsidies and donations following terroristic acts. This is important as it shows that, conditional on a major event, higher subsidies funding does not limit the donations at precisely the time when a weakened economy needs more funds to help in the rebuilding process.⁶

⁶ Our findings are also relevant from the point of view that the first financial resource that is typically used after a catastrophic event is one's savings which is something that is not typically available to the world's poorest (Becchetti and Castriota, 2011). Thus, the availability of cheap credit that is typically provided by the MFIs operating in the various parts of the developing world is crucial for recovery purposes (see for example Becchetti and Castriota, 2011)).

Knemeyer, A. M., Zinn, W., & Eroglu, C. (2009). Proactive planning for catastrophic events in supply chains. *Journal of Operations Management*, 27(2), 141–153.

Durmaz, H. (Ed.). (2007). *Understanding and responding to terrorism* (Vol. 19). IOS Press.

Viscusi, W. K. (2009). Valuing risks of death from terrorism and natural disasters. *Journal of Risk and Uncertainty*, 38(3), 191–213.

Posner, R. A. (2007). *Countering terrorism: Blurred focus, halting steps*. Lanham: Rowman & Littlefield.

NRC, (2008). *Department of Homeland Security Bioterrorism Risk Assessment: A Call for Change*. Accessed at: <https://www.google.com/search?tbo=p&tbm=bks&q=isbn:0309185742>.

NRF 2011. *Department of Homeland Security/Federal Emergency Management*. Accessed at http://www.fema.gov/pdf/emergency/nrf/nrf_CatastrophicIncidentAnnex.pdf.

Norris, F. H., Friedman, M. J., Watson, P. J., Byrne, C. M., Diaz, E., & Kaniasty, K. (2002). 60,000 disaster victims speak: Part I. An empirical review of the empirical literature, 1981–2001. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 65(3), 207–239.

Zagefka, H., Noor, M., Brown, R., de Moura, G. R., & Hopthrow, T. (2011). Donating to disaster victims: Responses to natural and humanly caused events. *European journal of social psychology*, 41(3), 353–363.

Roundtable, N. D. (2002). *Countering terrorism: Lessons learned from natural and technological disasters*. National Academies Press.

Abadie, A. (2004). *Poverty, political freedom, and the roots of terrorism* (No. w10859). National Bureau of Economic Research.

Ribar, D. C., & Wilhelm, M. O. (2002). Altruistic and Joy-of-Giving Motivations in Charitable Behavior. *Journal of Political Economy*, 110(2), 425–457.

Simmons, W. O., & Emanuele, R. (2012). Giving In A Time Of Terrorism. *Journal of Business & Economics Research (JBER)*, 10(3), 143–148.

Zhuang, J., & Bier, V. M. (2007). Balancing terrorism and natural disasters-defensive strategy with endogenous attacker effort. *Operations Research*, 55(5), 976–991.

Zagefka, H., Noor, M., Brown, R., de Moura, G. R., & Hopthrow, T. (2011). Donating to disaster victims: Responses to natural and humanly caused events. *European journal of social psychology*, 41(3), 353–363.

Cull, R., & Morduch, J. (2007). Financial performance and outreach: a global analysis of leading microbanks*. *The Economic Journal*, 117(517), F107–F133.

Okten, C., & Weisbrod, B. A. (2000). Determinants of donations in private nonprofit markets. *Journal of Public Economics*, 75(2), 255–272.

УДК 657, 6

І. Галушак
к.е.н., викладач кафедри обліку
Н. Пилип'юк

Студент V курс спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст"
ДНВЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника"

АУДИТОРСЬКА ОЦІНКА РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

Аудит, як форма інтелектуальної діяльності має певні особливості організації і методики проведення. Згідно закону України "Про аудиторську діяльність" аудит визначається, як "Перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам."

Завдання аудиту розрахунків з постачальниками – встановити: основну форму розрахунків; проведення інвентаризації кредиторської заборгованості; правильність відображення в обліку зобов'язань; дотримання фінансово-розрахункової дисципліни та її вплив на платоспроможність підприємства; реальність заборгованості.

При аудиті записів по рахунку 63 "Розрахунки з постачальника та підрядниками" потрібно перевірити [4, 255]:

- наявність і правильність оформлення договорів;
- причини виникнення заборгованості, дату її погашення;
- випадки невимагання кредитором заборгованості і правильності її списання;
- оформлення рахунків-фактур (відображення окремим рядком сплаченого ПДВ);
- наявність на складі невідфактурованих поставок, оплата за якими не зазначена, або сум за матеріали і товари, фактично оплачені та отримані, але такі, що вважаються в дорозі;
- облік бартерних операцій;
- оформлення Журналу обліку отриманих від постачальників рахунків-фактур і Книги придбання;
- оформлення документів при обліку імпортних операцій;
- відповідність цін в документах і в договорах постачання;
- списання витрат з рахунків на собівартість продукції;
- віднесення штрафних санкцій за порушення умов договорів постачання (терміни, якість вантажу, неправильне оформлення документів, недостачі);

– наявність договору, проектно-кошторисної документації, джерела фінансування тощо при розрахунках з підрядниками.

1. Аудит і аудиторська діяльність / Л.С. Шатковська, В.М. Жук, В.К. Савчук та ін. / За ред. Л.С. Шатковської. – К.: Урожай, 2004. – 255 с.

І. Д. П'ятничук
ПВНЗ "Івано-Франківський університет права
імені Короля Данила Галицького"

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ОБЛІКОВИХ ПОТОКІВ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ефективність господарської діяльності підприємств залежить від вибору інструментів та технологій, які буде використовувати менеджер. Такою технологією виступає система управління витратами, що допомагає оперативно контролювати та аналізувати витрати підприємств у розрізі сформованих показників діяльності.

Формування інформаційних облікових потоків управління витратами в межах управлінського обліку, який є фундаментальною основою його інформаційного забезпечення, дозволяє із врахуванням потреб менеджерів найбільш ефективно використовувати інформаційний простір підприємства через оптимізацію величини і структури облікової інформації про витрати в межах центрів відповідальності.

Система інформаційного забезпечення є внутрішньою основою організації системи управління витратами, об'єднання підсистем якої здійснюється за допомогою інформаційних потоків. Трансформація організаційної структури управління підприємством змінює розподіл інформаційних потоків. Нераціональне виокремлення підрозділів, нечітка координація і чисельність комунікаційних зв'язків між ними ускладнюють проходження інформаційних потоків [1, с. 59; 2–4].

Інформаційний потік про витрати являє собою сукупність повідомлень, які передаються по каналам зв'язку в межах системи управління з метою забезпечення ефективної реалізації його підсистем. Вони повинні об'єктивно відображати розвиток процесів у діяльності підприємств сфери телекомунікаційних послуг для здійснення ефективного управління витратами в межах центрів відповідальності.

Сучасні умови функціонування досліджуваних підприємств характеризуються постійним збільшенням потоків інформації, що

вказує на суперечливість такої ситуації. Зокрема, з однієї сторони, із збільшенням обсягів інформації збільшуються можливості використання корисної її частини в цілях підвищення обґрунтованості управлінських рішень. Деталізація окремих процесів формування витрат у розрізі центрів відповідальності дає можливість виявити недоліки в їх роботі та здійснити пошук оптимальних варіантів виходу із ситуації.

А з іншої сторони, надмірність інформації ускладнює процес її обробки, вибору необхідної її частини для конкретного центру відповідальності із загального її масиву, що зумовлює додаткові затрати часу, фінансових і трудових ресурсів. Слід зазначити, що за таких умов знижується рівень оперативності та своєчасності прийнятих управлінських рішень.

Тому при формуванні інформаційних облікових потоків про витрати в системі управління необхідно ідентифікувати: джерела виникнення інформації, призначення інформації, користувачів, її носії, напрями використання, періодичність, структуру та обсяг.

З метою забезпечення стабільної діяльності телекомунікаційних підприємств необхідно активізувати використання інформаційного ресурсу у системі управління.

Обробка інформації формує знання про поточний стан діяльності, завдяки яким здійснюється вплив на фінансові і адміністративно-господарські процеси, а також безпосередньо на процес обслуговування клієнтів підприємства [1, с. 59].

Оскільки, обліково-аналітична інформація про формування витрат у межах центрів відповідальності забезпечує систему управління необхідними даними і дозволяє прийняти ефективні управлінські рішення щодо витрат, тому об'єктивно підвищується роль управлінського обліку витрат у такій системі.

З метою ефективного формування інформаційних потоків вважаємо за доцільне здійснити уточнення робочого плану рахунків обліку в частині витрат процесу обслуговування та конкретизації рахунків вищого порядку через рахунки аналітичного обліку із урахуванням потреб внутрішніх користувачів для формування необхідної їм інформації з метою прийняття управлінських рішень.

Оптимізація інформаційних потоків також впливає на управління грошовими коштами та управління ризиками. Ефективність операцій та контроль над інформацією забезпечують більшу керованість грошовими потоками, зниження ймовірності утворення неліквідних запасів, вивільнення коштів для інвестування [1, с. 60].

Таким чином, можна зробити висновок, що оптимальне формування інформаційних облікових потоків управління витрати зумовлене раціоналізацією інформаційних зв'язків між центрами відповідальності та рівнем аналітичності необхідної їм інформації.

1. Мезенцева С.А. Концептуальні засади оптимізації інформаційних потоків у системі управління підприємством телекомунікаційних послуг / С.А. Мезенцева // *Культура народів Причорномор'я*. – 2012. – № 217. – С. 58–60.

2. Воронко Р.М. Організація контролю інформаційних потоків і ресурсів / Р.М. Воронко // *Вісник ЖДТУ*. – 2010. – № 4(54). – С. 44–47.

3. Карачарова К.А. Класифікація інформаційних потоків автотранспортних підприємств / К.А. Карачарова // *Вісник економіки транспорту і промисловості*. – 2011. – № 33. – С. 88–93.

4. Болдуєв М.В. Організація стратегічного управлінського обліку на промислових підприємствах / М.В. Болдуєв, В.Л. Корінев // *Держава та регіони. Серія : економіка та підприємництво*. – 2010. – № 6. – С. 192–196.

Р. Русин
к.е.н., доцент, завідувач кафедри економічної кібернетики
Г. Рудницька
студентка спеціальності «Облік і аудит» ОКР «спеціаліст»
ДНВЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ОБЛІК, АУДИТ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ З РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Ефективність діяльності трудового колективу та забезпечення належного рівня продуктивності праці значною мірою залежать від розрахунків за виплатами працівникам. Згідно із Законом «Про оплату праці» (стаття 1), заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

Функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта значно залежить від нормативної бази, що регулює правові та економічні відносини підприємства з державою, з іншими підприємствами та організаціями, з трудовим колективом тощо. Організація оплати праці здійснюється на підставі: законодавчих та інших нормативних актів; генеральної угоди на національному рівні; галузевих (міжгалузевих), територіальних угод; колективних договорів; трудових договорів.

Основними показниками праці та заробітної плати, що підлягають обліку, є чисельність працівників, їхні професії, кваліфікація,

витрати робочого часу у людино-годинах, людино-днях, кількість виготовленої продукції (виконання робіт, надання послуг), розмір Фонду оплати праці за категоріями працюючих, видами нарахувань, нарахування премій, відпус-кних, розмір відрахувань за їх видами та ін. Ці дані необхідні для обчислення таких економічних показників, як рівень забезпеченості робочою силою, середнього заробітку, рівня продуктивності праці та ін.

Облік заробітної плати в системі рахунків – це синтетичний облік нарахування і розподілу заробітної плати, визначення належної суми працюючим і віднесення нарахованої оплати праці на відповідні рахунки витрат за статтями і об'єктами калькулювання.

На рахунку 66 “Розрахунки за виплатами працівникам” ведеться узагальнення інформації про розрахунки за виплатами працівникам, які належать як до облікового, так і до необлікового складу підприємства, – з оплати праці (за всіма видами заробітної плати, премій, допомог тощо), за не одержані в установленій строк з каси підприємства суми з виплат працівникам, за іншими поточними виплатами [2].

Рахунок 66 “Розрахунки за виплатами працівникам” має такі субрахунки:

661 “Розрахунки за заробітною платою”

662 “Розрахунки з депонентами”

663 “Розрахунки за іншими виплатами”

За кредитом рахунку 66 “Розрахунки за виплатами працівникам” відображаються нарахована працівникам підприємства основна та додаткова заробітна плата, премії, допомога по тимчасовій непрацездатності, інші належні до нарахування працівникам виплати, за дебетом – виплата основної та додаткової заробітної плати, премій, допомоги по тимчасовій непрацездатності тощо; вартість одержаних матеріалів, продукції та товарів у рахунок заробітної плати (погашення заборгованості перед працівниками за іншими виплатами); утримання податку з доходів фізичних осіб, відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, платежів за виконавчими документами та інші утримання з виплат працівникам.

Заборгованість підприємства з виплат працівникам у разі одержання підприємством готівки для виплати через касу підприємства та неотримання її працівниками в установленій строк відображається за дебетом субрахунків 661 “Розрахунки за заробітною платою” і 663 “Розрахунки за іншими виплатами” та кредитом субрахунку 662 “Розрахунки з депонентами”.

На субрахунку 663 “Розрахунки за іншими виплатами” ведеться облік розрахунків за виплатами, що не належать до фонду оплати праці, зокрема допомога по частковому безробіттю, допомога по тимчасовій непрацездатності.

Аналітичний облік розрахунків ведеться за кожним працівником, видами виплат та утримань.

Показники аналізу розрахунків з персоналом по оплаті праці можуть бути абсолютними (показники обсягу: вартісні і натуральні та питомі показники) та відносними (показники структури, показники інтенсивності процесів та показники динаміки).

Аналіз ефективності використання трудових ресурсів і заробітної плати покликаний виявити недоліки і резерви з питань забезпечення більш ефективного використання трудових ресурсів і заробітної плати, визначити заходи щодо поліпшення цієї роботи.

Перед початком проведення аудиторської перевірки розрахунків по заробітній платі керівником аудиторської групи складається план перевірки, який дозволяє контролювати роботу аудиторів, тобто в точно встановлені періоди часу перевіряти ту чи іншу ділянку обліку по оплаті праці. Починати перевірку розрахунків по оплаті праці слід з встановлення відповідності показників аналітичного обліку по оплаті праці даним синтетичного обліку по рахунку 66 "Розрахунки за виплатами працівникам" в оборотно-сальдовому балансі і облікових відомостях на одну і ту ж дату.

Після проведення аудиту оплати праці, складається аудиторський висновок за результатами перевірки.

При отриманні доказів правильності ведення обліку оплати праці на підприємстві потрібно виконати наступні процедури: підтвердити виплату заробітної плати робітникам, перевірити правильність ставок виплаченої заробітної плати, отримати докази, що інформація по заробітній платі точно і в повному обсязі була використана як вхідні дані для записів в Головну книгу, впевнитись в наявності існуючого контролю системи платежів, розглянути всю систему платежів по заробітній платі, отримати підтвердження правильності інформації, по платежах, визначити необхідну ступінь їх розкриття.

З метою покращення обліку розрахунків з персоналом з оплати праці на підприємстві потрібно застосовувати сучасні інформаційні системи. На нашу думку, одним із напрямів удосконалення системи ведення бухгалтерського обліку є зменшення кількості документації завдяки впровадженню багатоденних і накопичувальних документів, використання типових міжвідомчих форм, пристосованих до використання обчислювальної техніки. Подальше реформування заробітної плати має здійснюватися шляхом підвищення ціни робочої сили, встановлення єдиних регуляторів і рівноцінних умов відтворення робочої сили незалежно від форм власності; збільшення тарифної частини у заробітній платі; підвищення частки мінімальної заробітної плати у середній заробітній платі, удосконалення механізму державно-договірного регулювання заробітної плати.

Для вдосконалення методики аналізу розрахунків з персоналом з оплати праці на підприємстві доцільно проводити аналіз частіше, ніж раз у рік: щоквартально, щомісячно. Також потрібно проводити аналіз більш детально: по цехам, за окремими групами персоналу та за видами продукції підприємства.

Недоліком системи аудиту є відсутність проведення внутрішнього аудиту розрахунків з персоналом з оплати праці, який, на нашу думку, надасть змогу:

- проводити перевірку виконання законів та інших нормативних актів, а також вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва або власників;

- зменшити ризики у проведенні операцій з оплати праці;

- вивчити стан бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю операцій з оплати праці, їх моніторинг та розробити рекомендації щодо удосконалення цих систем;

- провести дослідження бухгалтерської й оперативної інформації, включаючи експертизу засобів і способів, що використовуються для визначення, оцінки, класифікації такої інформації, і складання на її основі звітності, а також спеціальне вивчення окремих статей звітності;

- оцінити ефективність механізму внутрішнього контролю, вивчити й оцінити контрольні процедури у структурних підрозділах підприємства;

- розробляти і подавати пропозиції щодо усунення виявлених недоліків і пропозицій з підвищення ефективності управління.

1. Про оплату праці / Закон України від 24.03.95р. № 108/95-ВР (зі змінами та доповненнями) / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань від 30.11.1999 р. № 291/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/page14>. – Назва з екрана.

О.В. Смоляк*
V курс, економічний факультет
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Питання обліку необоротних активів на підприємстві є досить актуальним і завжди привертало до себе увагу багатьох науковців, серед них слід виділити роботи В.В. Павлюка, А.П. Панасенка, Н.І. Пилипів, С.О. Шевченка та інших. Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних вчених, слід відзначити, що розкриття питання обліку необоротних активів на підприємстві має простір для подальшого наукового дослідження.

Багато елементів, пов'язаних з обліком необоротних активів недостатньо законодавчо врегульовані, у зв'язку з чим у бухгалтерів-практиків виникає багато питань. У ПСБО 7 пропонується п'ять методів амортизації: прямолінійний, виробничий, кумулятивний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості а також дозволяється застосовувати нарахування амортизації з урахуванням мінімально допустимих строків корисного використання основних засобів, встановлених податковим законодавством (крім випадку застосування виробничого методу) [1].

Який метод обрати – головне питання амортизаційної політики підприємства, яка є важливою складовою облікової діяльності підприємства. На сьогодні відсутні чіткі правила (рекомендації) щодо вибору методу амортизації, який був би найкращим для підприємств різних організаційно-правових форм та галузей, об'єктів основних засобів та способів їх використання. Передбачається, що усі методи можна вважати рівноцінними, бо вони переслідують одну мету, але кожний з них для відповідних періодів корисного застосування визначає різні суми амортизації.

Застосування дозволених ПСБО 7 методів, що використовуються у бухгалтерському і податковому обліку, призводить до плутанини, а також перекручування реальної оцінки основних засобів. Все це не відповідає вимогам ні бухгалтерського, ні податкового обліку. Тут ще необхідно зазначити, що у податковому законодавстві залишкова вартість основних засобів не підлягає переоцінці у результаті зміни їх справедливої вартості. Внаслідок цього переоцінка буде відображатися у бухгалтерському обліку, але не вплине на зміну балансової вартості у податковому обліку [3].

---

* Науковий керівник: к. е. н. Ціжма Ю.І.

Таким чином, первинна вартість основних засобів, сформована за даними бухгалтерського обліку, буде збігатися з їх вартістю, сформованою у податковому обліку, що, із своєю чергу, приводить і до різниць між сумами нарахованої амортизації. Підсумовуючи наведене, можна зробити основний висновок – з прийняттям ПСБО 7 “Основні засоби” облік основних засобів, формування їх вартості у фінансовому обліку відрізняються від податкового обліку, дані бухгалтерського обліку навіть частково не можна використовувати в цілях оподаткування. Внаслідок цього, бухгалтер має підбирати такий метод амортизації, який б найбільше відповідав Податковому кодексу і сфері діяльності підприємства або повністю розділити бухгалтерський і податковий облік основних засобів, а це означає, що бухгалтеру треба вести подвійний облік основних засобів.

Впровадження ПСБО 7 “Основні засоби” у практичну діяльність потребує також відповідних змін в аналітичному обліку основних засобів. Аналітичний облік, як це подано в п. 4 ПСБО 7, здійснюється по об’єктах основних засобів, якщо один об’єкт основних засобів складається з частин, які мають різний строк корисного використання (експлуатації), то кожна з цих частин може визнаватися в бухгалтерському обліку як окремий об’єкт основних засобів.

Цей пункт відноситься також і до інших необоротних матеріальних активів. До реєстрів аналітичного і синтетичного обліку пропонується ввести додаткові показники, такі, як строк корисного застосування (експлуатації) об’єкта; ліквідаційна вартість; справедлива вартість; сума дооцінки або уцінки об’єктів; метод нарахування амортизації. Такі показники доцільно ввести до “Акта приймання-передавання” (ф. № 03-1), інвентарної картки (ф. № 03-6), інвентаризаційного опису (ф. інв. №1).

Ведення обліку використання амортизації передбачає ведення позабалансового обліку [2]. Проте, більш логічно амортизаційний фонд обліковувати у системі балансових рахунків, а не поза балансом.

Пропонується механізм нарахування амортизації із створенням амортизаційного фонду за допомогою рахунків діючого плану рахунків. Для цього доцільно використати рахунок 42 “Додатковий капітал”, виділивши окремий субрахунок 426 “Амортизаційний фонд”, який буде кореспондувати з рахунком 39 “Витрати майбутніх періодів”. По дебету субрахунку 426 потрібно відображати використання амортизаційного фонду, а по кредиту – його накопичення.

1. Садовська І.Б., Божидарнік Т.В. Бухгалтерський облік навчальний посібник/за заг. ред. І.Б. Садовська// «Центр учбової літератури» Київ – 2013 – С. 27.

2. Шуліка Ю.О. Удосконалення обліку й аудиту основних засобів [Текст] / Ю.О. Шуліка, О.Г. Лищенко // Держава та регіони : Економіка та підприємництво. – 2010. – №4. – С. 201–205.

3. Петрова, І.В. Удосконалення обліку амортизації основних засобів як складової витрат підприємства [Текст] / І.В. Петрова // Держава та регіони. – 2009. – №3. – С. 414–417.

О. Ємець
к.е.н., доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
Н. Тимків
студентка спеціальності «Облік і аудит» ОКР «спеціаліст»
ДНВЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

Основною метою діяльності підприємств усіх форм власності незалежно від галузевої належності, виду діяльності та інших чинників є отримання доходів у розмірі, достатньому для покриття витрат і подальшого розвитку виробництва. Проте, сучасні умови господарювання та стан економіки України зумовлюють поступове зменшення кількості прибуткових підприємств і відповідно, збільшення збиткових. Для ефективного управління діяльністю керівники, власники, менеджери та інші управлінці повинні мати економічну інформацію, яка відповідає їх потребам.

Фінансовим результатом господарської діяльності підприємства є прибуток або збиток. Прибуток в основному утворюється в результаті продажу (реалізації) готової продукції (послуг, товарів). Крім того, підприємство може продавати (реалізовувати) інші матеріальні цінності і послуги допоміжних виробництв та господарств, а також мати доходи і збитки, що збільшують або зменшують розмір прибутку від інвестиційної та фінансової діяльності.

Провідна роль у вирішенні питань визначення й оптимізації величини фінансових результатів належить бухгалтерському обліку та економічному контролю, адже можливість отримання найбільшого ефекту при найменших витратах, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів значною мірою залежить від того, наскільки оперативно і точно підприємство здійснює облік та контроль власних витрат і доходів.

Грамотна організація бухгалтерського обліку та контролю на підприємстві дозволить не тільки об'єктивно і своєчасно відобразити витрати і доходи, вести оперативний контроль за виконанням плану

й дотримання кошторисів витрат, але й виявити резерви зниження собівартості продукції, визначити шляхи оптимізації доходів і витрат, що дасть можливість істотно покращити фінансові результати підприємства та підвищити його конкурентоспроможність. Отже, усе вищезгадане свідчить про високу актуальність проблеми обліку та економічного контролю фінансових результатів на підприємстві.

Віднесення доходів і витрат на фінансові результати оформляється розрахунком бухгалтерії. Довідки та розрахунки бухгалтерії слугують також для відображення і накопичення фінансових результатів різних видів діяльності та зарахування до складу нерозподіленого прибутку (збитку). Відображення інформаційних даних щодо використання прибутку в бухгалтерському обліку здійснюється на підставі розрахунків і довідок бухгалтерії [1, с. 241].

Обліком фінансових результатів та їх розподілом і списанням завершується бухгалтерський облік господарських процесів. Його значення і роль істотно зростають в умовах ринкових відносин і становленні конкурентного середовища.

Для відображення ж чистих фінансових результатів (прибутку або збитків) в бухгалтерському обліку призначений рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)". Цей рахунок є пасивним, за кредитом якого відображається прибуток та його збільшення від усіх видів діяльності, а за дебетом – збитки та використання прибутку [2].

Досліджені нормативно-правові акти, що регламентують порядок визначення результатів діяльності підприємства, взагалі не містять класифікації фінансових результатів, що могла б бути використана для створення ефективних інформаційних облікових моделей.

На нашу думку, класифікація фінансових результатів, у першу чергу, необхідна для прийняття відповідних рішень користувачами, а тому повинна відображати продуктивний аспект з одного боку, й правовий аспект – з іншого у розрізі певних ознак (рис. 1).

Необхідною умовою удосконалення управління є корінна реконструкція його технічної і інформаційної бази на базі автоматизованої системи обліку з використанням автоматизованих робочих місць бухгалтера (АРМБ). Одним з основних завдань є подальший розвиток та удосконалення інформаційних систем підприємства з використанням сучасних методів управління і технічних засобів.

Мета аналізу фінансових результатів – визначити повноту та якість їх отримання, оцінку динаміки абсолютних і відносних показників, з'ясувати спрямованість, ступінь впливу факторів на зміну прибутку і рентабельності, визначити можливі резерви його зростання.

Аналіз доходів та витрат підприємства має велике значення в системі загальної оцінки роботи суб'єкта господарювання. Це пов'язано з тим, що доходи та витрати мають безпосередній вплив

Ознаки класифікації фінансових результатів

Продуктивний аспект		Правовий аспект	
1. Види діяльності	Основна Операційна Фінансова Інвестиційна	1. Методика розрахунку прибутку (збитку)	Валовий Чистий Маржинальний
2. Джерело формування	Від реалізації Від володіння активами Від зміни цін	2. Відповідність плану	Недотриманий Плановий надлишковий
3. Рівень (підрозділ) формування	За центрами відповідальності	3. База оцінки	Облікова Податкова
4. Період формування	Минулого року Звітного року Майбутнього року	4. Особливості оподаткування прибутку (збитку)	Оподатковуваний Звільнений від оподаткування
		5. Спосіб використання прибутку (збитку)	Перерозподілений Розподілений (спожитий)

Рис. 1. Класифікація фінансових результатів (авторська розробка)

на загальний фінансовий результат діяльності підприємства, який може мати як позитивний, так і негативний характер.

На ТОВ «Карпатнафтохім» використовуються такі показники доходів:

- доходи від реалізації продукції;
- доходи від інших операцій;
- і витрат:
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- фінансові витрати;
- витрати від участі в капіталі.

Аналіз отриманих доходів та здійснених витрат у динаміці передбачає їх вивчення протягом аналізованих років з метою виявлення певних тенденцій та закономірностей.

Для належної організації обліку фінансових результатів на ТОВ «Карпатнафтохім» повинна бути розроблена така облікова політика, яка б висвітлювала всі основи необхідні положення щодо його складових. Так як основною складовою фінансових результатів є доходи і витрати, тому наказ про облікову політику перш за все повинен містити необхідну інформацію, що до даних об'єктів обліку.

Тому, в наказі про облікову політику щодо фінансових результатів:

- алгоритм визначення фінансових результатів в розрізі видів діяльності;

– правильне визначення фінансових результатів загалом по підприємству, ґрунтуючись на достовірній оцінці витрат і доходів.

Також, важлива роль у організації обліку фінансових результатів належить реєстрації господарських операцій доходів чи витрат на рахунках бухгалтерського обліку. Для цього необхідно в додатку до наказу про облікову політику створити робочий план рахунків, у якому будуть передбачені усі нюанси щодо класифікації, узагальнення та відповідності доходів та витрат, а також фінансових результатів. Сприятимуть раціональній та ефективній організації обліку фінансових результатів діяльності підприємства.

Для покращення загальної ситуації економічна політика підприємства повинна бути спрямована на пошук резервів збільшення доходів та зниження витрат.

1. Рядська В.В. Облік, аналіз та аудит : навчальний посібник. – К. : Кондор, 2008. – 618 с.

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань від 30.11.1999 р. № 291/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/page10>. – Назва з екрана.

В.С. Ходовіцька

В.В. Стефінін

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА

У ринковій економіці постійний кругообіг грошових коштів як в межах окремого підприємства, так і в економіці в цілому є об'єктивною умовою їх ефективного функціонування.

Сучасні умови існування підприємств підтверджують важливість і необхідність грошових коштів для здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва. Грошові кошти є одним з вагомих факторів, що визначають фінансове положення підприємства, його життєздатність. Наявні залишки грошових коштів характеризують фінансову здатність підприємства до проведення господарської діяльності та є необхідною умовою її продовження. Тому чітке визначення обсягу грошової маси суб'єкта господарювання є однією з найбільш актуальних проблем, які постають перед обліковими та аналітичними працівниками підприємства.

Питання сутності грошових розрахунків підприємства та проблеми їх ефективного обліку, аналізу та контролю розглядалися в роботах науковців М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, О.М. Петрука Н.О. Гури, О.І. Коблянської, В.Г. Швеця, В.О. Шевчука та інших.

Функціонування економіки важко уявити без системи грошових розрахунків між суб'єктами господарської діяльності. Підприємства різних форм власності постійно вступають у взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання при здійсненні угод, що оформлюються і закріплюються договорами: з постачальниками – за одержані від них товарно-матеріальні цінності, з покупцями – за придбані ними товари, з банками – з одержання коштів і погашення кредитів.

Відповідно до Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1, “грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання” [1].

На думку І.І. Сахарцевої, “грошові кошти визначаються як гроші та будь-які документи, які приймаються банками до вкладу та негайно відносяться на рахунок вкладника” [2, с. 38].

Ф.Ф. Бутинець подає наступне визначення: “грошові кошти – сума готівки в касі підприємства, вільні грошові кошти, що зберігаються на поточному, валютному та інших рахунках в банку та інші грошові кошти підприємства” [3, с. 241].

В економічній літературі науковці по різному трактують не тільки “грошовікошти”, але й поняття “безготівкові розрахунки”: як розрахунки, які здійснюються між фізичними і юридичними особами без застосування готівкових грошей шляхом перерахування засобів через банк з розрахункового (поточного) рахунку платника на рахунок їх одержувача, або як організація розрахунків між учасниками суспільного виробництва, які здійснюються без використання готівки, шляхом перерахування коштів з одного розрахункового рахунку на інший, а також як форма грошового обігу, за якою здійснюється зберігання і рух грошових коштів [4, с. 14].

За економічним змістом безготівкові розрахунки бувають товарного та нетоварного характеру. До товарних відносяться розрахунки між підприємствами за реалізовані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги, до нетоварних – розрахунки з бюджетом з платежів і податків, погашення банківських позик, відсотків, розрахунки з дебіторами, крім розрахунків за товарними операціями.

Організація безготівкових розрахунків забезпечує своєчасне отримання кожною господарською організацією коштів за поставлену продукцію та надані послуги, а отже, сприяє прискоренню обігу коштів у розрахунках.

Безготівкові розрахунки є ланкою, що з'єднує кожний суб'єкт господарської діяльності з оточуючим ринковим середовищем, державними фінансами та дозволяє брати участь у процесі виробництва, розподілу та споживання.

Безготівкові розрахунки дозволяють значно зменшити витрати обігу, пов'язані з грошовими розрахунками у господарстві, звести до мінімуму суму грошей, яка знаходиться в обігу. Проте, цією беззаперечною перевагою безготівкових розрахунків їх значення у ринковій економіці не обмежується. Зосередження безготівкового платіжного обороту в кредитній системі дає змогу використовувати всі тимчасово вільні кошти, що зберігаються на банківських рахунках, для цілей прямого банківського кредитування суб'єктів господарювання, суттєво прискорювати розрахунки між ними, залучаючи найновіші засоби електронного зв'язку.

Підприємства самостійно обирають форми розрахунків, передбачені чинними нормативними документами та вказують їх при укладанні між собою договорів.

Оскільки зміст безготівкових розрахунків розкривається у розрахункових (платіжних) документах, розрахунки у такий спосіб несуть в собі великі можливості контролю за виконанням договірних зобов'язань з боку як одержувачів грошей, так і платників, а в необхідних випадках – з боку контролюючих і правоохоронних органів.

Отже, безготівкові розрахунки – це перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки одержувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, внесених ними готівкою в касу банку, на рахунки одержувачів коштів. Організація обліку безготівкових розрахунків має забезпечувати достатні умови для взаємного контролю договірних відносин між постачальниками й покупцями з дотримання умов контролю банківських установ за правилами розрахунків згідно з чинним законодавством.

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. Наказом Міністерства фінансів України: від 07.02.2013 р. №73[Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print1370326239541384>.

2. Сахарцева І.І. Теоретико-методологічні аспекти проведення аудиту. – Київ, 2005. – 374 с.

3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : Підручник. / Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, Г.Г. Кірейцев та ін. – Житомир : ПП «Рута», 2010. – 756 с.

4. Піхняк Т.А. Економічна сутність безготівкових розрахунків./ Т.А. Піхняк, М.А.Кобилецька // YoungScientist. – 2014. – № 6. – С. 13–

15 [Електроннийресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/6/55.pdf>.

*Г. Швікун
магістр кафедри обліку і аудиту
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ КЛАСИФІКАЦІЇ ДОХОДІВ І ВИТРАТ

Одним із найважливіших аспектів організації бухгалтерського обліку на підприємствах є розробка класифікації доходів, витрат і фінансових результатів, здатної максимально задовольняти інформаційні потреби користувачів.

Актуальність теми зумовлена тим, що основною метою підприємства в умовах ринку стає одержання максимального прибутку при мінімальних витратах з паралельним підвищенням якості товарів та обслуговування. Засобом досягнення цієї мети є максимізація товарообігу, валового доходу та оптимізація витрат обігу.

Питання, пов'язані з проблемами обліку витрат і доходів і витрат підприємства та перспективами їх вирішення в Україні, знайшли певне відображення у роботах І. Білоусової, М. Чумаченка, С. Голова, С. Деньги, З. Задорожного, В. Ластовецького, Т. Маренич, С. Михалевич, В. Московського, Т. Сльозко та інших вітчизняних учених-економістів.

Практичне значення класифікації переоцінити не можливо. По-перше, вона забезпечує групування та систематизацію даних про доходи, витрати і фінансові результати, які виступають основними об'єктами бухгалтерського обліку, у різних обліково-аналітичних розтинах залежно від цільової спрямованості їх використання. По-друге, класифікація значною мірою визначає основні напрями організації бухгалтерського обліку доходів, витрат і фінансових результатів на прикладному рівні, оптимальний ступінь співвідношення та взаємозв'язку окремих його елементів, вибір відповідних методів обліку, планування, контролю, аналізу і моделювання управлінських рішень.

При цьому, як зауважують науковці В.П. Завгородній та А.В. Шайкан – класифікація повинна відповідати, як мінімум, двом постулатам: перший – вона має бути теоретично обґрунтованою; другий – застосування її на практиці визначається необхідністю. З цієї точки зору і нами здійснено дослідження сучасних проблем та обґрунтовано основні напрями удосконалення класифікації доходів, витрат в бухгалтерському обліку [1, с. 35].

Згідно тверджень Н.М. Ткаченко формування собівартості продукції (робіт, послуг) в промисловості класифікацію витрат виробничих підприємств значно розширено. Її пропонується здійснювати за дев'ятьма ознаками:

1) за центрами відповідальності (місцями виникнення витрат): витрати виробництва, цеху, дільниці, технологічного переділу, служби;

2) за видами продукції, робіт, послуг: витрати на виробу, типові представники виробів, групи однорідних виробів, замовлення тощо;

3) за єдністю складу (однорідністю витрат): одноелементні та комплексні;

4) за видами витрат: витрати за економічними елементами та витрати за статтями калькуляції;

5) за способом перенесення вартості на продукцію: прямі та непрямі;

6) за ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат: змінні та постійні;

7) за календарними періодами: поточні, довгострокові та одноразові;

8) за доцільністю витрачання: продуктивні та непродуктивні;

9) за відношенням до собівартості продукції: витрати на продукцію та витрати періоду [2, с. 128–129].

Однак, наведена класифікація хоча і є більш змістовною з точки зору організації управлінського обліку, але і вона має ряд суттєвих недоліків.

По-перше, нею необґрунтовано об'єднуються в одну класифікаційну ознаку витрати за економічними елементами та витрати за статтями. Тоді, як вони є різними видами витрат і повинні мати самостійні ознаки класифікації. Цей висновок підтверджується і змістом П(С)БО 16, який передбачає відокремлене групування витрат за елементами і статтями.

По-друге, в ній невиправдано ототожнюються витрати за центрами відповідальності та витрати за місцями їх виникнення. Оскільки загальновизнаним фактом є можливість поєднання в одному місці виникнення витрат кількох центрів відповідальності або поєднання в одному центрі відповідальності кількох місць виникнення витрат. Хоча в окремих випадках центри відповідальності і місця виникнення витрат можуть співпадати.

По-третє, при групуванні витрат за календарними періодами в ній не виокремлюються витрати майбутніх періодів, які є важливою складовою витрат підприємства і мають специфічні особливості обліку.

Наступною проблемою обліку витрат і доходів є проблема рівня відповідності обліково-контрольної системи підприємства щодо його витрат і доходів чинному законодавству з обліку та контролю й

меті та завданням самого підприємства. Йдеться про те, що цю проблему підприємство вирішує тією мірою, до якої її потенційно може й хоче вирішити головний бухгалтер підприємства, адже головний бухгалтер – саме та посадова особа, від якого залежать ефективність і якість облікової системи підприємства. Сьогодні, в умовах нормативно-правового валу, головний бухгалтер підприємства має володіти повною і вичерпною інформацією про нові нормативно правові акти України, вміти порівнювати, аналізувати, об'єктивно оцінювати, надавати пропозиції та грамотно реалізувати ці акти на практиці із урахуванням специфіки діяльності підприємства.

Серед основних проблем обліку витрат і доходів підприємства в Україні є такі проблеми: повноти та своєчасності відображення в системі обліку витрат і доходів підприємства; забезпечення максимальної оперативності та достатньої аналітичності вихідної інформації про витрати й доходи підприємства; створення єдиної інформаційної загальнодержавної бази норм і нормативів для обліку й контролю за витратами та доходами підприємства; встановлення оптимального співвідношення обсягів автоматизованих і неавтоматизованих обліково-контрольних робіт та визначення їхньої ролі у скороченні витрат і зростанні доходів підприємства; рівня відповідності обліково-контрольної системи підприємства щодо його витрат і доходів чинним нормативно-правовим актам України з обліку та контролю; матеріально-технічного та організаційного забезпечення ведення обліку витрат і доходів підприємства.

Загалом результати проведеного дослідження дають нам підстави зробити висновок, що класифікації витрат характерні певна обмеженість, непослідовність, термінологічна плутанина та не узгодженість з вимогами П(С)БО 16. До того ж вона значною мірою спрямована на калькулювання собівартості продукції та визначення фінансових результатів і не здатна сприяти ефективному управлінню витратами.

Класифікація витрат за економічними елементами, на перший погляд, не має прямого відношення до управлінського обліку, однак, опосередковано вона впливає на його організацію.

Перспективи подальших досліджень проблеми обліку витрат і доходів підприємства дуже широкі і впродовж багатьох років викликатимуть жвавий інтерес у вчених-економістів із урахуванням розмірів і форм власності підприємств, видів економічної діяльності, системи оподаткування, організаційно-правових форм.

1. Завгородній В.П. Облік витрат та прибутків за центрами відповідальності в умовах стандартизації обліку. / В.П. Завгородній А.В. Шайкан // Вісник Київського національного університета

ім. Т. Шевченка “Економіка”. Вип. 51. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2001. – 79 с.

2. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України. Підручник для студ. вищ. навч. закл. екон. спец. – 5-те вид., пер. і доп. / Н.М. Ткаченко. – К.: АСК, 2000. – 782 с.

*Т.І. Штень
В.В. Стефінін
кандидат економічних наук
доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”*

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ

Незмінними завданнями бухгалтерського обліку є забезпечення об'єктивного визначення фінансово-майнового стану підприємства та фінансових результатів його діяльності. Баланс, як невід'ємна складова фінансової звітності є основним джерелом інформації про фінансовий стан підприємства. Його здатність забезпечити інформаційні потреби різних категорій внутрішніх і зовнішніх користувачів робить завдання вивчення сутності балансу надзвичайно актуальною.

Діючий в Україні бухгалтерський баланс призначається для відображення стану господарських засобів та джерел їх формування, для одержання інформації, необхідної в управлінні діяльністю підприємства, та задоволення потреб зовнішніх користувачів – статистичних, податкових, фінансових органів, банків, інвесторів та інших [1].

Бухгалтерський баланс як облікова категорія сформувався не відразу. Узагальнення історичних аспектів розвитку бухгалтерського балансу та його побудови дає можливість визначити його сучасне значення та передбачити напрями подальшого розвитку.

Дослідженню історії бухгалтерського балансу присвятили свої праці такі науковці, як М.І. Кутера, А.В. Чижевська, В.О. Шевчук, П.Я. Хомина, В.Г. Швець та багато інших.

Історично склалося так, що практична діяльність з ведення обліку та складання балансових звітів передувала теоретичному визначенню сутності та змісту бухгалтерського балансу. Наукове осмислення балансу є результатом тривалого перетворення і розвитку економічного життя суспільства, з одного боку, і, облікових процедур з іншого.

На початку свого існування бухгалтерський баланс використовувався виключно як контрольний обліковий прийом, проте його

широке застосування у практичній діяльності викликало потребу в поглибленні наукових досліджень у цьому напрямі [2, с. 54].

У подальшому розвиток бухгалтерського балансу відбувався у напрямі його удосконалення як основної форми фінансової звітності, яка є головною інформаційною ланкою, що єднає підприємство з суспільством і діловими партнерами.

Огляд основних історичних аспектів бухгалтерського балансу дозволив виокремити п'ять основних етапів його розвитку, що ілюструють еволюцію даного поняття, набуття ним характерних ознак та властивостей, починаючи з балансу як економічної категорії та, закінчуючи балансом як елементом методу бухгалтерського обліку і формою фінансової звітності (рис. 1.1).

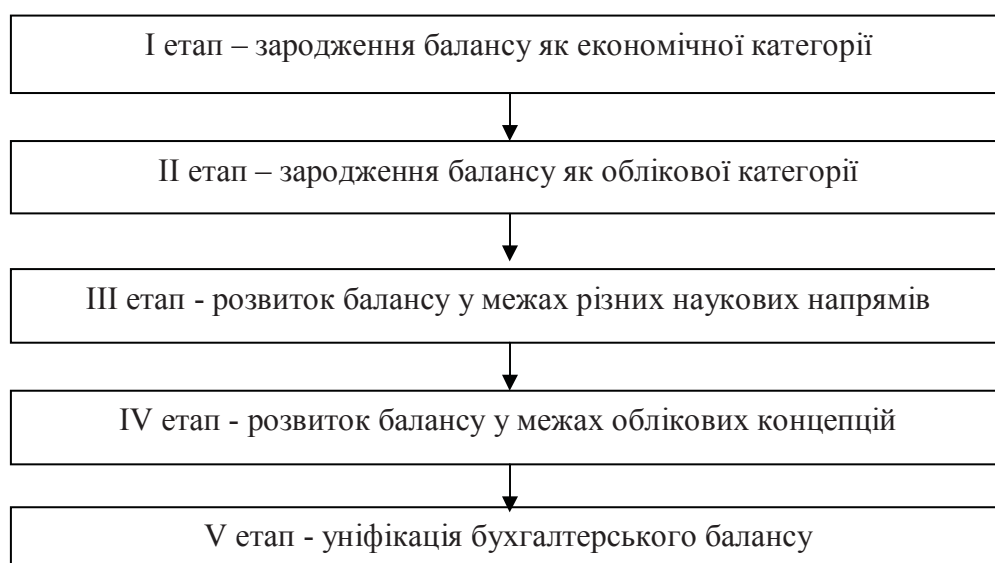

Рис. 1.1. Етапи розвитку бухгалтерського балансу.

Результатом розвитку балансу на першому етапі є його широке розповсюдження у багатьох сферах економічної діяльності, зокрема, при здійсненні торгових та фінансово-кредитних операцій, використання в управлінні державою.

На другому етапі розвитку бухгалтерського балансу подвійний характер відображення господарських операцій зумовив використання балансу як облікової категорії. Поділ рахунків на активні та пасивні став основою формування структури балансу, який і сьогодні має дві складові – актив і пасив. Проте, на даному етапі баланс не знаходить широкого використання в управлінні і виконує лише контрольну функцію [3, с. 26].

Наукового обґрунтування бухгалтерський баланс набув на третьому етапі розвитку. Із бухгалтерського балансу починають виокремлюватися два поняття: баланс як спосіб перевірки правильності застосування подвійного запису і баланс як форма звітності. Водночас, бухгалтерський баланс набуває таких характеристик як

періодичність та достовірність. Складання бухгалтерського балансу підпорядковується конкретно визначеній меті – відображення фінансового стану та визначення фінансового результату. На цьому етапі почалося використання бухгалтерського балансу в управлінні.

На четвертому етапі свого розвитку баланс набуває характеристик, які властиві йому і сьогодні. У цей час використання бухгалтерського балансу здійснюється у двох напрямках: як елементу методу бухгалтерського обліку для узагальнення облікової інформації та контролю за правильністю ведення бухгалтерського обліку та як форми фінансової звітності, що відображає фінансовий стан підприємства і використовується різними користувачами для прийняття рішень [3, с. 27].

На останньому етапі розвиток бухгалтерського балансу відбувається у напрямі його застосування як форми фінансової звітності, яка слугує уніфікованою інформаційною базою для відображення стану активів, зобов'язань та власного капіталу підприємства.

Отже, вивчення особливостей становлення бухгалтерського балансу дозволило з'ясувати основні моменти, що зумовили перехід на нові етапи його розвитку.

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України : від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print> 1370326239541384.

2. Довбуш В.І. Баланс підприємства: історія виникнення, розвитку та становлення / Незалежний аудитор. – 2013. – № 6. – С. 52–59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Na_2013_6_10.pdf.

3. Кулик В.А. Бухгалтерський баланс: минуле, сучасне, майбутнє: Монографія. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. – 186 с. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/213/1/Кулик.doc>.

А. Юринець*
студент спеціальності “Облік і аудит”
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Функціонування підприємств в сучасних умовах потребує підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності на підставі удосконалення управління виробництвом, створення конкурентоздатної продукції та залучення інвестицій. Для цього потрібно створити таку інформаційну систему, яка здатна дати відповідь всім зацікавленим користувачам для обґрунтування та прийняття управлінських рішень. Головним інструментом інформування користувачів виступає фінансова звітність [1]. Фінансову звітність власники аналізують з метою підвищення прибутковості капіталу та забезпечення стабільності підприємства.

Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітній період [2; 772 с.]. Загальні вимоги до фінансової звітності розкрито у статтях 11–14 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” та НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”.

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Відповідно до статті 11 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” усі підприємства повинні складати фінансову звітність. Включаються до складу фінансової звітності такі звіти: Звіт про фінансовий стан, Звіт про сукупний дохід, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки до фінансової звітності [2].

За звітним періодом фінансова звітність поділяється на річну і квартальну. Звітним періодом для подання річної звітності є календарний рік. За календарний рік фінансова звітність готується підприємствами у повному складі. Крім того, щоквартально всі підприємства та організації готують проміжну фінансову звітність у складі Звіту про фінансовий стан та Звіту про сукупний дохід. Звіт про фінансовий стан складається станом на кінець останнього дня кварталу (року), а Звіт про сукупний дохід – наростаючим підсумком з початку звітного року.

---

* Науковий керівник: к.е.н., доц. Сас А.С.

Відповідно до статті 14 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” фінансова звітність підприємств не становить комерційної таємниці, крім випадків, передбачених законодавством. Строки та порядок подання фінансової звітності визначено у “Порядку подання фінансової звітності”, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України [4].

Квартальна звітність подається до 25 числа по закінченню звітного кварталу, річна – до 28 лютого після звітного року [4]. Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Перший звітний період новоствореного підприємства може бути меншим за 12 місяців, але не може бути більшим за 15 місяців. Звітним періодом підприємства, що ліквідується, є період з початку року до моменту ліквідації [2].

Якісні характеристики фінансової звітності регламентовано НП(С)БО 1:

– інформація, яка надається у фінансових звітах, повинна бути дохідлива;

– фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, що впливає на прийняття рішень користувачами;

– фінансова звітність повинна бути достовірною;

– фінансова звітність повинна надавати можливість користувачам порівнювати: фінансові звіти підприємства за різні періоди, фінансові звіти різних підприємств.

Фінансова звітність підприємства складається з урахуванням наступних принципів, дотримання яких підтверджується в наказі про облікову політику підприємства, зокрема:

– принцип періодичності;

– автономності підприємства;

– безперервності діяльності;

– історичної (фактичної) собівартості;

– обачності;

– нарахування та відповідності доходів і витрат;

– послідовності;

– повного висвітлення;

– превалювання змісту над формою;

– єдиного грошового вимірника [5].

Таким чином, фінансова звітність відображає фінансовий стан, результати діяльності та потоки грошових коштів підприємства, що є важливим джерелом інформації для користувачів при прийнятті ними різного роду економічних рішень.

1. Будько О.В. Фінансова звітність як джерело інформації для прийняття управлінських рішень / О.В.Будько // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1721>.

2. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

3. Огійчук М.Ф. Фінансовий та управлінський облік на підприємствах / М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, М.І. Беленкова // Харків: Алерта, 2011. – 1042 с.

4. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку подання фінансової звітності” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.qdpro.com.ua/document/22862>.

5. НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/npsbu1/>.

ОПОДАТКУВАННЯ І БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА

О.І. Жук
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
ДНУЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ОСНОВНІ ЗМІНИ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИХ ТА МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

Законом України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи” від 28 грудня 2014 р. внесено значні зміни до Податкового кодексу України.

Серед найважливіших нововведень є зміна системи загальнодержавних та місцевих податків і зборів.

З 1 січня 2015 р. до загальнодержавних податків відноситься: податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок, екологічний податок, рентна плата, мито.

До місцевих податків належить: податок на майно та єдиний податок.

Місцеві збори включають: збір за місця для паркування транспортних засобів й туристичний збір [1].

Зі складу загальнодержавних податків та зборів виключено: збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства; збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію та з 01.01.2016 збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ.

У склад місцевих податків та зборів перейшли плата за землю та транспортний збір (раніше збір за першу реєстрацію транспортного засобу). Фіксований сільськогосподарський податок трансформувався у 4 групи єдиного податку місцевих податків.

В рентну плату тепер включено колишні: плату за користування надрами, збір за користування радіочастотним ресурсом України, збір за спеціальне використання води, збір за спеціальне використання лісових ресурсів.

Значні зміни відбулися і в системі місцевих податків та зборів.

Збір за впровадження деяких видів підприємницької діяльності ліквідовано, тобто торгові патенти придбавати більше не потрібно. І тепер, на перший погляд, місцеві податки та збори складається з двох податків та двох зборів. Однак замість податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки у переліку місцевих податків

з'явився податок на майно, який складається з: податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку та плати за землю.

При цьому транспортний податок та плата за землю раніше належали до загальнодержавних податків і зборів. Такі зміни пояснюються необхідністю збільшення дохідної частини бюджету територіальних місцевих громад.

Змінами до Податкового кодексу України також доручено місцевим радам обов'язковість встановлення єдиного податку, транспортного податку та плати за землю. Що стосується податку на нерухомість, збору за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору, то місцеві ради будуть встановлювати за бажанням [2, с. 39].

До повноважень сільських, селищних, міських рад додали встановлення в межах визначених Податковим Кодексом України, ставок акцизного податку з реалізованих суб'єктами господарювання роздрібною торгівлею підакцизних товарів. Поки відповідна рада потрібне рішення не прийме, указаний податок, а також інші місцеві податки (за винятком плати за землю) справляються із застосуванням мінімальної ставки, визначеної в Податковому Кодексі України [3].

Отже за результатами проведеної податкової реформи кількість загальнодержавних та місцевих податків і зборів зменшено із 22 до 11, однак зменшення відбулося шляхом їх згрупування та перформатування, фактично вилучено три збори з системи загальнодержавних та один збір з системи місцевих податків і зборів.

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи Закон України від 28.12.2014 р. № 71-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19>

2. Все про бухгалтерський облік № 3 від 13.01.2015.

3. Податковий кодекс України від 23.12.2010 року № 2856-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/nk/>

О. Ємець
к.е.н., доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
І. Мороз
студентка спеціальності «Облік і аудит» ОКР «бакалавр»
ДНВЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ

В сучасних умовах здійснюється адаптація існуючої системи обліку та контролю до міжнародних стандартів, впроваджуються у практику нові підходи й методики організації обліку ресурсів суб'єктів господарювання та контролю за їхнім використанням, підвищується роль обліку в управлінні виробництвом.

Облік розрахунків платника податків з бюджетом ведеться окремо щодо кожного податку та збору. Рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами» призначено для узагальнення інформації про розрахунки підприємства за усіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства, та за фінансовими санкціями, що справляються в дохід бюджету. На цьому рахунку також узагальнюється інформація про інші розрахунки з бюджетом, зокрема за субсидіями, дотаціями та іншими асигнуваннями.

Порядок справляння таких платежів регулюється чинним законодавством.

За кредитом рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» відображаються нараховані платежі до бюджету, за дебетом – належні до відшкодування з бюджету податки, їх сплата, списання тощо [1].

Рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами» має такі субрахунки:

641 «Розрахунки за податками»

642 «Розрахунки за обов'язковими платежами»

643 «Податкові зобов'язання»

644 «Податковий кредит»

На субрахунку 641 «Розрахунки за податками» ведеться облік податків, які нараховуються та сплачуються відповідно до чинного законодавства (податок на прибуток, податок на додану вартість інші податки).

На субрахунку 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами» ведеться облік розрахунків за зборами (обов'язковими платежами), які справляються відповідно до чинного законодавства та облік яких не ведеться на рахунку 65 «Розрахунки з страхування».

На субрахунку 643 «Податкові зобов'язання» ведеться облік суми податку на додану вартість, визначену, виходячи із суми одержан-

них авансів (попередньої оплати) за готову продукцію, товари, інші матеріальні цінності та нематеріальні активи, роботи, послуги, що підлягають відвантаженню (виконанню).

На субрахунку 644 “Податковий кредит” ведеться облік суми податку на додану вартість, на яку підприємство набуло право зменшити податкове зобов’язання.

Аналітичний облік розрахунків за податками й платежами ведеться за їх видами.

Класифікація загальнодержавних та місцевих податків та зборів, відповідно до статей 9 та 10 Податкового кодексу України, представлена, у таблиці 1.

Таблиця 1

Загальнодержавні та місцеві податки та збори

Загальнодержавні податки та збори	Місцеві податки та збори
1) податок на прибуток підприємств; 2) податок на доходи фізичних осіб; 3) податок на додану вартість; 4) акцизний податок; 5) екологічний податок; 6) рентна плата; 7) мито.	1) податок на майно; 2) єдиний податок. 3) збір за місця для паркування транспортних засобів; 4) туристичний збір.

Примітка: складено автором на основі [2].

Зарахування загальнодержавних податків та зборів до державного і місцевих бюджетів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України [3], а також зарахування місцевих податків та зборів до відповідних місцевих бюджетів.

Місцеві ради обов’язково установлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю).

Місцеві ради в межах повноважень вирішують питання щодо встановлення податку на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору.

У результаті вивчення обліку, аналізу та контролю розрахунків з бюджетом нами зроблені наступні висновки.

Бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [3].

Структура дохідної частини бюджету України, яка характеризується великою частиною податкових надходжень, у 2015 році ос-

таточно зробила податкові надходження домінуючою статтею доходів Держбюджету.

В сучасному розумінні податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку [2].

Головне завдання обліку розрахунків із бюджетом є забезпечення повного та своєчасного надходження податків і зборів бюджет.

Збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій [1].

Основними податковими платежами ТОВ «Карпатнафтохім» з 1 січня 2015 р. є: податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, акцизний податок, податок на доходи фізичних осіб, податок на майно.

Визначальною метою ТОВ «Карпатнафтохім», як комерційної організації, є одержання прибутків. Тому, ТОВ «Карпатнафтохім» будує свої відносини з акціонерами таким чином, щоб їхні права були якнайкраще захищені і не були порушені.

Завданнями бухгалтерії на ТОВ «Карпатнафтохім» полягають у тому, щоб:

- вести достовірний і своєчасний облік сировини, основних і допоміжних матеріалів;
- здійснювати правильне документальне оформлення обліку і звітності на підприємстві про рух основних фондів;
- нараховувати у відповідному порядку всі види заробітної плати.

Документом, який буде підтверджувати податкове зобов'язання на ТОВ «Карпатнафтохім» є податкова накладна. Аналіз доходів та витрат підприємства має велике значення в системі загальної оцінки роботи суб'єкта господарювання. Це пов'язано з тим, що доходи та витрати мають безпосередній вплив на загальний фінансовий результат діяльності підприємства, який може мати як позитивний, так і негативний характер.

Контроль – процес, що забезпечує досягнення системою поставлених цілей і що складається з трьох основних елементів:

- встановлення стандартів діяльності системи, що підлягають перевірці;
- зіставлення досягнутих результатів з очікуваними;
- коректування управлінських процесів, якщо досягнуті результати істотно відрізняються від встановлених стандартів.

Для підвищення ефективності контролю ТОВ «Карпатнафтохім» необхідно забезпечувати його своєчасність та повноту всіх опера-

цій і процесів. Це дозволяє стежити за станом і рухом цінностей, своєчасно встановлювати відхилення від виконання договорів постачання.

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань від 30.11.1999 р. № 291/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/page13>. – Назва з екрана.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755–VI / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрана.

3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456–VI / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. – Назва з екрана.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОУПРАВЛІННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

*С. Васильченко
В. Одзімек (Польща)*

МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний світ стрімко змінюється. Технологічні винаходи, які здавались неймовірними ще 10 років тому, сьогодні – буденна реальність. Досягнення науки і техніки стають доступні кожному, в результаті цього виникає інтенсивний взаємний обмін інформацією, людьми, капіталом, товарами, послугами, культурними і духовними цінностями» [1, с. 199]. Міжнародні системи комунікації – зв'язок, Інтернет, банківські розрахунки – скорочують час і відстані. Монополію на інформацію зруйновано! Тепер кожен може самостійно знайти бізнес-партнера, інвестора чи кредитора, отримати необхідну інформацію, дізнатися про стан ринків, укласти контракти з будь-ким у будь-якому куточку світу. Роль держави, як головного гравця в економіці значно зменшилась. Суб'єктами міжнародних економічних відносин найчастіше виступають окремі підприємства, підприємці та окремі місцеві громади. Ріст інтернаціоналізації економічного буття дає можливість окремим місцевим громадам, не чекаючи рішень «згори», розв'язувати свої нагальні проблеми місцевого економічного розвитку – створення нових робочих місць, зайнятості населення, залучення інвестицій та збільшення доходів місцевих бюджетів. Основне тепер – це готовність місцевих громад скористатися такою можливістю.

Не секрет, що економічний добробут громади не можливий без розвитку місцевої економіки. Що необхідно для того, щоб розвивати місцеву економіку? Оскільки кожна громада виступає як самостійний гравець на ринку і таких громад багато, то конкуренція між ними неодмінно загоститься. Якими якостями повинна володіти громада для того, щоб отримати перевагу у конкурентній боротьбі з іншими громадами за залучення інвестицій? Всі ці питання, а також питання технології залучення прямих інвестицій (перш за все іноземних) стають сьогодні першочерговими.

Особливо слід згадати про роль особистості в місцевому економічному розвитку та соціально-економічному розвитку громади. Проведення будь-яких перетворень та змін не можливо уявити без лідера. Хтось має очолити процес, скерувати зусилля і роз'яснити функції

кожного. Роль місцевих органів влади і їхніх лідерів сьогодні, в умовах сучасної глобальної економіки, в умовах загострення конкуренції за потоки капіталів має бути серйозно переосмислена. На їх плечі лягає основний тягар залучення інвестицій в економіку країни, забезпечення економічного росту та процвітання країни. І в основі таких зрушень мають бути особисті лідерські якості голів міських і селищних рад, вміння організувати і спрямувати громаду на розробку і реалізацію стратегій місцевого економічного розвитку.

1. Міжнародна економіка: Підручник / За ред. В.М. Тарасевича. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.

*Н.В. Винар
Г.А. Монастирський
д.е.н., професор
Тернопільський національний економічний університет*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ З ОСОБЛИВИМ СТАТУСОМ

Соціальний розвиток є місією функціонування будь-якої соціально-економічної системи, зокрема й територій з особливим статусом (ТОС). Однак без економічного розвитку соціальний добробут людини є лише гіпотетично бажаним. З огляду на це представлене дослідження є актуальним.

Держава повинна забезпечити для всіх громадян певні гарантовані умови життя. Для того, щоб визначити, чи відповідає життя в ТОС соціальним стандартам потрібно з'ясувати якість життя в цьому утворенні. Якість життя є категорією, що всебічно характеризує рівень і ступінь добробуту, свободи, соціального та духовного розвитку людини. Як її структурні складові можна виділити наступні основні компоненти: тривалість життя населення, рівень життя та спосіб життя. Серед сукупності факторів, що визначають стратегічний вибір ТОС, особливе місце займає саме якість життя населення. У світовій практиці управління соціальною сферою вже утвердилась орієнтація на досягнення визначеної якості життя як ступеня задоволення потреб людини. Відповідно до Конвенції Міжнародної організації праці «Про основні цілі та норми соціальної політики» людина має право на такий життєвий рівень, який необхідний для підтримання здоров'я і добробуту її самої та членів сім'ї. Існує і більш широке трактування умов життєдіяльності населення, що включає такі фактори, як свобода вибору, основні права та свободи, полі-

тична та громадянська стабільність. Як фактор, що визначає стратегічний вибір ТОС, якість життя населення виступає у двох аспектах. По-перше, забезпечення якості життя населення відповідно до прийнятого у суспільстві стандарту є найвищою метою місцевого самоврядування. Тому стратегічний вибір ТОС може розглядатися як засіб реалізації такої мети. Іншими словами, стратегічний вибір ТОС повинен визначатися, головним чином, вимогами досягнення місцевого стандарту якості життя. По-друге, досягнутий рівень якості життя членів територіальної громади значною мірою визначає логіку дій органів муніципального управління в сфері стратегічного планування соціально-економічного розвитку ТОС. Наприклад, якщо аналіз якості життя населення ТОС виявив стійку тенденцію зниження його рівня, то це є вагомою передумовою для пошуку нового стратегічного вибору.

При визначенні якості життя населення ТОС важливим питанням є визначення бази для порівняльних оцінок. Цілком природно було б використовувати для цих цілей систему стандартів якості життя. Значення впровадження державних соціальних стандартів полягає в тому, що держава гарантує кожному громадянину, незалежно від віку, статі, умов проживання, соціального статусу, рівня доходів, задоволення його основних життєвих потреб на рівні не нижчому від законодавчо закріпленого. Очевидно, що таких стандартів повинно бути відносно небагато, вони повинні регламентувати найважливіші аспекти якості життя населення, бути зрозумілими всім, не допускати ніяких вільних трактувань. Такі державні соціальні стандарти, затверджені на державному рівні, повинні бути цілями загальнодержавної соціальної політики. Чинний нині Державний класифікатор соціальних стандартів і нормативів є декларативним зведенням найменувань стандартів і нормативів, розроблення числових значень яких переноситься на перспективу. Відсутність системи державних стандартів і нормативів не дозволяє співставити реальний стан забезпечення населення ТОС певними послугами чи об'єктами з бажаним, оскільки відсутня база для порівняння.

Необхідно відзначити, що законодавство використовує в ряді випадків поняття «мінімального державного соціального стандарту». Це є не випадковим, оскільки в сучасній Україні державне управління має два рівні: державний та місцевий. Тому впровадження поняття мінімального державного соціального стандарту дозволяє адміністративно-територіальним утворенням, по-перше, мати свої регіональні (обласні) соціальні стандарти, що збігаються за номенклатурою з мінімальними загальнодержавними стандартами, але перевищують їх за величиною; по-друге, вводити додаткові регіональні соціальні стандарти. Такі регіональні соціальні стандарти повинні бути затверджені відповідним чином, а обласні органи

влади виступає гарантом їх виконання. Слід зазначити, що проблема соціальних стандартів не менш гостро стоїть і на первинному територіальному рівні. На території базової адміністративно-територіальної одиниці, звичайно, будуть діяти загальнодержавні та регіональні стандарти. Однак, місцеве самоврядування, враховуючи свої можливості може і повинно як додаток до державних розробити місцеві соціальні стандарти.

Враховуючи, що основними складовими, які формують стандарт життя, є рівень житлово-комунального обслуговування (матеріальна складова), стан соціальної інфраструктури (матеріальна складова), рівень працевлаштування (соціальна складова), рівень соціального захисту (соціальна складова), можна визначити основні шляхи його досягнення. До них слід віднести: реформування житлово-комунальної сфери; реформування ринку праці і програмування зайнятості; забезпечення позитивної динаміки муніципальної соціальної інфраструктури; соціальний захист населення.

Основні цілі і напрями житлово-комунальної реформи в ТОС мають бути спрямовані на підвищення якості житлово-комунальних послуг за допомогою економічного і технологічного реформування житлово-комунального комплексу. До них слід віднести: використання зарубіжного досвіду реформування житлово-комунального комплексу; забезпечення населення якісними житлово-комунальними послугами, подолання істотної диференціації рівня надання цих послуг між центром і околицями; розроблення під керівництвом місцевої влади і в кооперації з іншими зацікавленими сторонами програми передачі комунального житлового фонду об'єднанням співвласників; формування ринкового механізму функціонування житлово-комунального комплексу з широкою участю приватних підприємств, створення приватних центрів комунального обслуговування; формування конкурентного середовища за допомогою проведення відкритих торгів за право надання мешканцям певних послуг; підвищення раціональних нормативів витрат води за допомогою реконструкції водогону та каналізаційної мережі; реконструкція і технологічне оновлення інженерної інфраструктури ТОС.

Реформування ринку праці і програмування зайнятості передбачає: розроблення й впровадження програм зайнятості населення, а також програм громадських робіт; розроблення програм з подолання деградації робочої сили, підвищення її фізичного, психічного, професійно-кваліфікаційного та інтелектуального потенціалу; боротьба з молодіжним безробіттям за допомогою бронювання на ринку праці робочих місць для випускників навчальних закладів, надання допомоги їм у професійній орієнтації, навчанні та адаптації; створення муніципальних інформаційних комп'ютерних систем з обліку безробіття і вільних робочих місць з метою швидшого

працевлаштування громадян; стимулювання активності місцевих жителів на ринку праці.

Забезпечення позитивної динаміки муніципальної соціальної інфраструктури сприятиме підвищенню рівня споживання і якості соціально-культурних і медичних послуг. Для досягнення цього завдання слід реалізувати наступні стратегічні напрями діяльності: зміна системи фінансування медицини за рахунок підвищення частки місцевого фінансування та формування інституту страхової медицини на основі створення локальних медичних фондів, розвиток комунальної медицини; розвиток системи добровільного медичного страхування; стимулювання медичних програм, орієнтованих на впровадження ефективних лікарських засобів і технологій лікування; розвиток мережі навчальних закладів, заснованих на різних формах власності; створення інформаційної системи для підвищення рівня забезпечення роботою випускників навчальних закладів; розвиток системи кредитування навчання молоді, запровадження іменних стипендій органів місцевого самоврядування; зміцнення матеріальної бази освітніх установ.

Для реалізації функції соціального захисту населення необхідно є реалізація таких завдань: підвищення рівня забезпеченості жителів ТОС соціально-економічними гарантіями життя за рахунок підвищення загального стану муніципальних економічних систем, зростання купівельної спроможності місцевого населення, якісного оновлення системи соціального захисту на основі використання генеративної здатності інституту соціального партнерства «територіальна громада – органи місцевого самоврядування – підприємницький сектор» із залученням громадських організацій; створення умов для забезпечення роботою працездатної частини населення за допомогою сприяння розвитку приватного підприємництва, розвитку системи громадських робіт; реконструкція комунальних ринків; вдосконалення системи соціального захисту населення ТОС, подолання її диспропорцій, створення карт соціального захисту і соціальної роботи ТОС, муніципальних інформаційно-аналітичних систем інтегрованої обробки даних органів соціального захисту населення.

Практична реалізація напрямів забезпечення соціального розвитку ТОС вимагає залучення арсеналу сучасних економічних інструментів на основі застосування технологій муніципального менеджменту.

*Т.Б. Монастирська
Я.Д. Крупка
д.е.н., професор*

Тернопільський національний економічний університет

РЕФОРМУВАННЯ В СИСТЕМІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, ПРІОРИТЕТИ ТА БАР'ЄРИ

Житлово-комунальне господарство як багатогалузева структура, яка забезпечує життєво важливі потреби населення в послугах водо-, теплопостачання і водовідведення, санітарного очищення й благоустрою міст і населених пунктів, утримання та експлуатації житлового фонду, експлуатації і ремонту комунальних доріг та шляхових інженерних споруд, утримання й благоустрою парків, скверів і зон масового відпочинку, надання готельних послуг, послуг технічної інвентаризації, ритуальних, міського електротранспорту та ряду інших, одна з найважливіших складових суспільного сектору. До складу житлово-комунального господарства входять: житлове господарство, водопровід і водопостачання, каналізаційне господарство, шляхове господарство, зелене господарство, газопостачання, теплопостачання, електропостачання, благоустрій та санітарне очищення, зовнішнє освітлення, система протизсувних заходів та ритуальне обслуговування.

В системі радянської економіки житлово-комунальне господарство розглядалось як складова державного сектору, яка в період системної трансформації економіки постсоціалістичних країн не змогла здійснити глибокі ринкові перетворення. Проблематичність ринкової трансформації галузі обумовлена низкою причин: по-перше зношеністю основних виробничих фондів, застарілістю технологій, високою енерго- і матеріаломісткістю виробництва, збитковістю, важким фінансовим станом підприємств, що обумовлено фінансуванням за залишковим принципом; по-друге, як наслідок, нездатністю підвищити якість й асортимент послуг до рівня розвинутих держав, відповідно забезпечити мінімальний рівень їх кількості та якості.

В умовах побудови ринкової економіки, переведення галузей на повну самоокупність, особливо енергопостачальних, наближення їх до світових цін на свою продукцію та вироби, значно підвищилась собівартість житлово-комунальних послуг. Як результат підприємства житлово-комунального господарства опинилися у вкрай скрутному становищі. Галузь практично збанкрутувала. Недосконалість системи управління житлово-комунальним господарством України, невдачі реформування впродовж останніх двадцяти років призвели до того, що господарства галузі неспроможні ефективно працю-

вати в ринкових умовах і надавати споживачам послуги відповідного рівня та якості. Житлово-комунальне господарство не вдалося перетворити на ринковий сектор економіки. Основною причиною панування монополій у цій сфері стало поширення на неї форм концентрації і спеціалізації, притаманних промислового виробництва. Розвитку монополізму в цій сфері сприяли необґрунтоване слабке розгалуження мережі підприємств та їх великий радіус дії. Монополістичні позиції також зміцнював галузевий принцип управління цією сферою. Монополізм сфери житлово-комунальних послуг в умовах панування державної форми власності характеризується як відомчо-адміністративний, породжений адміністративно-командною системою і монополістичним використанням державної власності. Монополізм проявляється в тому, що окремих економічний суб'єкт займає особливе домінуюче становище на ринку, використовуючи ситуацію або не даючи потенційним конкурентам змоги брати участь у виробництві аналогічних видів послуг. В умовах формування ринкової економіки назріла об'єктивна необхідність подолання цього явища, усунення тих причин, що унеможливають нормальне функціонування елементів ринку. Водночас варто врахувати, що ринок житлово-комунальних послуг – є доволі специфічним і традиційно в багатьох країнах належить до природних монополій. Це обумовлено: технологічними особливостями (наявністю системних інженерних комунікацій і споруд), що обумовлюють зростаючий ефект масштабу виробництва; просторовою специфічністю виробничих активів, що обумовлює територіальну прив'язаність споживачів до виробників; відсутністю належного економічного впливу споживача на виробника послуг. Відповідно, підприємства, організації та установи отримують комунальні послуги переважно від підприємств-монополістів. В умовах формування ринкової економіки назріла об'єктивна необхідність подолання цього монополізму, усунення тих причин, що унеможливають нормальне функціонування елементів ринку, а технічний стан галузі став серйозною потенційною загрозою економічній, соціальній та екологічній безпеці держави. Стало зрозуміло, що у ході ринкових перетворень даний ринок необхідно розглядати, як об'єкт можливої конкурентної боротьби.

Основною метою реформування житлово-комунального господарства є здійснення ринкових перетворень в цій галузі, підвищення ефективності і надійності діяльності підприємств ЖКГ та підвищення якості житлово-комунальних послуг. Це обумовило необхідність цілеспрямованих дій держави, спрямованих на реформування житлово-комунального господарства і в перспективі доведення його до європейських стандартів. Ідеологію реформи житлово-комунального господарства передбачає: а) організацію ефективного управління у сфері виробництва і надання житлово-комунальних послуг; б) пог-

либлення демонополізації житлово-комунального господарства, створення конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг; в) забезпечення беззбиткового функціонування підприємств житлово-комунального господарства; г) технічне переоснащення житлово-комунального господарства, наближення до вимог Європейського Союзу показників використання енергетичних і матеріальних ресурсів на виробництво житлово-комунальних послуг.

Реалізація першого напрямку – організація ефективного управління у сфері виробництва і надання житлово-комунальних послуг відбувається шляхом: залучення населення до участі в управлінні житловим фондом через створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) та запровадження посад управителів будинків; створення прозорих, відкритих схем взаємовідносин влада-населення-комунальні служби; створення служб єдиного замовника, розмежування функцій замовника підрядника та керуючого; персоніфікації кожного будинку – у виділенні будинку як суб'єкта відносин з замовником та підрядником; змін у підходах до формування тарифів. Згідно ідеології реформи, яка враховувала досвід зарубіжних країн, створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків повинно надати мешканцям будинку можливість стати розпорядником коштів, обрати голову ОСББ і ефективно надавати послуги, утримувати житловий фонд у належному стані та продовжити термін його експлуатації не лише в новобудовах, а й в старих будинках. У багатьох країнах світу створення об'єднань власників житла у багатоквартирному будинку за законодавством є обов'язковим – зокрема у Норвегії, Данії, Німеччині, Нідерландах, Швейцарії, Польщі, Угорщині, Чехії. У постсоціалістичних країнах здебільшого передбачено об'єднання мешканців на добровільних засадах. В Україні одним із важливих завдань реформування житлово-комунального господарства визначено формування інститутів управління житловими будинками та органів самоорганізації населення, а одним із заходів для виконання цього завдання – стимулювання створення ОСББ.

Діяльність з поглиблення демонополізації житлово-комунального господарства, створення конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг передбачає залучення приватного капіталу на цей ринок, проведення конкурсних відборів підприємств до участі в наданні послуг.

Оцінка стану житлово-комунальних послуг дає підставу зробити висновок, що з метою створення умов для подолання негативних наслідків монопольного становища організації житлово-комунального господарства необхідно усунути перепони формування конкуренції в житлово-комунальному господарстві. Створення конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг, дозволить за-

безпечити фінансову стабільність галузі, підвищити рівень і якість надання житлово-комунальних послуг населенню, технічно переоснастити житлово-комунальне господарство. Як результат, формування конкурентного середовища забезпечить позитивні зміни на ринку житлово-комунальних послуг.

Водночас варто врахувати, що цей процес призведе до виведення частини діяльності в сфері житлово-комунального господарства зі складу суспільного сектора в сектор приватний. При цьому варто врахувати, що це – особлива сфера прикладання суспільної праці, в якій створюють особливі споживчі вартості, які населення споживає не як речові предмети, а у формі послуг, що варто враховувати: послуга безпосередньо впливає на особистість споживача; в процесі надання більшості послуг виробник прямо контактує зі споживачем; якість послуги є очевидною вже в процесі її надання і після нього; у зв'язку зі значною персоніфікацією та індивідуалізацією запитів споживачів нема єдиного критерію її оцінки: хід процесу виробництва послуги залежить від запитів споживачів; послугі як товару притаманні непостійність і широкий діапазон якості; виробництво багатьох видів послуг збігається в часі й просторі з їх споживанням; характерною рисою послуг є неможливість зберігання, транспортування, що потребує розосередження їх виробництва. Врахування даних особливостей послуг, необхідність постійного розширення їх асортименту відповідно до закону всезростаючих потреб населення та збереження за споживачами права вибору товаровиробника можливе тільки за наявності конкурентного середовища.

*Г.А. Монастирський
д.е.н., професор*

Тернопільський національний економічний університет

ДО ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

Проблема визначення ефективності управління будь-якими соціально-економічними утвореннями є надзвичайно складною, як з теоретико-методологічної, так і практичної точок зору. Це стосується й територіальних утворень. Одним із шляхів розв'язання проблеми методологічного наповнення процесу дослідження ефективності розвитку територій є підхід, який базується на розумінні територіальних утворень як складних організацій.

Поняття «ефективність» в економічній літературі трактується неоднозначно. Його вживають в різних аспектах: як ефективність

капітальних вкладень, ефективність вдосконалення технологічних процесів, ефективність раціоналізації виробництва.

Можна виділити декілька основних підходів до визначення ефективності організацій:

1. Розуміння ефективності як ступені досягнення цілей організації. В цьому випадку важливе визнання динамічності цілей і відмінності між офіційними та оперативними цілями організації. Такий підхід є коректним, якщо організаційні цілі конкретні, охоплюють широкий спектр діяльності організації та піддаються вимірюванню.

2. Розуміння ефективності як здатності організацій використовувати середовище для придбання рідкісних ресурсів. Одним з основних аспектів даної концепції є взаємозалежність між організацією і зовнішнім середовищем організації як форми обміну певними ресурсами. На відміну від вимоги «максимізації», що висувається в інших підходах, ця методологія припускає «оптимізувати» використання зовнішнього середовища.

3. Розуміння ефективності як здатності організацій досягати максимальні результати при фіксованих витратах або здатності мінімізувати витрати досягнувши необхідних результатів.

4. Розуміння ефективності як здатності до досягнення мети на основі «хороших» внутрішніх характеристик. На думку прихильників цього підходу, ефективна організаційна структура підсилює задоволеність, відчуття гарантованості і контроль персоналу над діяльністю організації. Основний недолік даної концепції – надмірна увага до засобів досягнення мети на шкоду оцінці результатів.

5. Розуміння ефективності як ступеня задоволеності населення організацією та її продуктом. Даний підхід можна застосовувати до ситуації, коли потужні групи осіб поза організацією здатні чинити істотний вплив на її функціонування.

Ефективність організації розглядається через систему суспільних цінностей, що відповідають потребам суспільного розвитку, і трактується як здатність системи до виконання функцій цілепокладання (формулювання цілей відповідно до потреб), цілезабезпечення (використання соціально схвалених цілей), досягнення мети, економічності (досягнення певного співвідношення між результатами і витратами), факторної обумовленості (врахування зовнішніх та внутрішніх чинників умов функціонування організації). Це визначення достатньо широке і охоплює як внутрішні, так і зовнішні аспекти ефективності.

Зіставлення запропонованих підходів з розумінням суті ефективності свідчить про багатозначність цього поняття. Загальним для всіх визначень є уявлення про ефективність як про здатність системи до досягнення мети, якою виступає задоволення інтересів споживачів, оптимальне використання зовнішнього середовища,

підвищення економічності, результативності організації. Реалізація цілей складає основний зміст ефективності організацій. Якщо цілі даного періоду не досягнуті, то діяльність організації не може бути визнана ефективною. Разом з тим сам факт отримання результату не дає можливості визначити ефективно або неефективно досягнута мета, якщо не встановлено співвідношення витрат і результатів даної діяльності. Вимога економічності діяльності організації передбачає встановлення певної відповідності між отриманими результатами і витратами на їх досягнення.

Якщо використовувати викладені положення як вихідні при визначенні сутності ефективності, то можна зробити висновок, що діяльність організації може бути визнана ефективною при виконанні наступних умов: цілі в кожен даний момент часу розглядаються як тимчасові, рухомі, похідні від вимог, що висуваються з боку як суспільства, так і самої організації; зміст цілей відповідає сутнісним характеристикам організації та відображає зовнішні і внутрішні умови функціонування організації; визначені цілі успішно досягнуті: досягнення цілей виправдане засобами, що витрачаються на це, необхідне співвідношення витрат і результатів діяльності виконане; для досягнення цілей використані прийняті, схвалені суспільством засоби; необхідність цієї умови визначається соціально-економічною природою системи організації; її виконання дозволяє уникнути додаткових витрат, пов'язаних з соціальною реабілітацією робіт, що проводяться.

Виходячи з цих положень можна сформулювати наступне визначення. Ефективність діяльності організації – це її властивість, пов'язана із здатністю організації формувати свої цілі з урахуванням зовнішніх і внутрішніх умов функціонування та досягати поставлених цілей шляхом використання соціально схвалених засобів за встановленого співвідношення витрат та результатів. Дане визначення відображає і “внутрішню”, й “зовнішню” сторони ефективності організацій, а саме раціональне використання організаційних ресурсів та досягнення результату з урахуванням зовнішніх чинників – умов функціонування організацій.

Підвищення організаційної ефективності можливе за умови, що діяльність організації здійснюється у напрямі досягнення мети, зафіксованої в правому верхньому кутку схеми, тобто якщо забезпечується зниження витрат та дотримуються умови, що відповідають потребам суспільного розвитку. Для того, щоб цілеспрямовано впливати на підвищення ефективності діяльності організації, необхідно мати чітке уявлення про чинники, що визначають її рівень.

Можна виділити три групи взаємообумовлених чинників ефективності організації: 1) загальносистемні чинники, що визначають передумови ефективного функціонування організації, до яких на-

лежать ступінь реалізації принципів діяльності організації, організаційна культура, обґрунтованість системи відбору і оцінки організаційних рішень, наявність організаційного механізму, що здійснює координацію і забезпечує взаємозв'язок часткових процесів; 2) зовнішні чинники обмеження діяльності організації, обумовлені вимогами зовнішнього середовища, обмеженням інвестиційних ресурсів; 3) чинники управління розвитком організації – наявність програми розвитку організації, забезпеченість організаційними ресурсами.

За значимістю та силою впливу окремих чинників в можна виділити такі, які найбільш істотно впливають на ефективність організації. Ці чинники називають критичними. Ефективність організації в основному визначається саме критичними чинниками, що вимагає їх змістового аналізу. Принципи діяльності організації є основою побудови практичної роботи організації. Їх реалізація дозволяє підвищити ефективність за рахунок узгодження і впорядкування зв'язків основних елементів і процесів організації, а також зв'язків із зовнішнім середовищем. Організаційна культура є чинником, що дозволяє організації опосередковано впливати на ефективність управлінських рішень. Існує тісна взаємозалежність між культурою організації і успіхом її діяльності. Наявність організаційного механізму, що здійснює координацію і забезпечує взаємозв'язок часткових процесів. Організаційний механізм характеризує підрозділи організації і відносини, які встановлюються і підтримуються між ними в процесі її діяльності, а також форми прояву цих відносин, систему організаційних норм і процедур. Вимоги зовнішнього середовища характеризують суспільні потреби, конкретизовані у властивостях продукту організації, а також обмеження, пов'язані з впливом на навколишнє середовище. Обмеження інвестиційних ресурсів як чинник ефективності організації визначають можливість досягнення кінцевого результату, адекватного поставленим цілям, з використанням наявних фінансових можливостей. Забезпеченість організаційними ресурсами. Ресурси організації характеризують засоби організаційної діяльності. Програма розвитку організації виконує функції планування, контролю і регулювання її діяльності. Від того, наскільки досконалі є методи планування і управління процесом розвитку організації, обґрунтовані напрями організаційної діяльності та чітко сформульовані цілі розвитку, багато в чому залежить вирішення проблеми підвищення організаційної ефективності.

Таким чином, використання запропонованих положень дозволить забезпечити формування логічної концепції визначення ефективності територіальних утворень як складних організаційних систем.

*Я.М. Феденчук
Г.А. Монастирський
д.е.н., професор*

Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК БАР'ЄР ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Євроінтеграцію необхідно розглядати як поліплощинний процес, що, окрім національного рівня держав, передбачає зближення на мезо- та мікрорівні. Всі складові цього процесу є важливими та обов'язковими, забезпечуючи формування багатовимірного простору об'єднаної Європи.

Інтеграція на мезо- рівні передбачає дві складових – регіональну та муніципальну. Якщо регіональний рівень євроінтеграційних процесів України певним чином досліджений науковцями, то рівень територіальних спільнот базового рівня, що в світовій практиці одержав назву муніципального, фактично випав з поля наукового пошуку. Однак, применшувати його значення чи наголошувати на його вторинності не можна, оскільки власне на цьому рівні відбувається загальноєвропейський процес муніципалізації, проявами якого є: інституціоналізація адміністративно-територіального устрою на первинному рівні; трансформація кількісних і якісних характеристик громадських послуг, що надаються населенню на муніципальному рівні, на основі реалізації принципу субсидіарності; впровадження сучасних технологій управління місцевим розвитком на засадах муніципального менеджменту; корпоратизація муніципальних утворень; зростання питомої ваги бюджетів місцевого самоврядування в консолідованих бюджетах країн; створення національних та наднаціональних систем політичного та економічного захисту автономії муніципальних утворень; зростання потенціалу внутрішньодержавних та міждержавних зв'язків між муніципальними утвореннями.

Україна не може стояти осторонь цих процесів, оскільки, ратифікувавши Європейську Хартію місцевого самоврядування, взяла на себе зобов'язання захищати та зміцнювати місцеве самоврядування, що є "необхідним компонентом побудови єдиної Європи, заснованої на принципах демократії та децентралізації влади". Однак, як показує аналіз системи місцевого самоврядування в Україні, попри багаторічні голосні заяви політиків щодо його реформування, цей інститут державності залишається економічно неспроможним, оскільки не реалізується базовий принцип Європейської Хартії місцевого самоврядування – забезпечення фінансово-економічної авто-

номії місцевих органів представницької влади, що, в свою чергу, є одним із обов'язкових критеріїв інтеграції держави до європейських та північноатлантичних структур.

Комплексне дослідження фінансової системи місцевого самоврядування в Україні дозволяє ідентифікувати такі проблеми: недостатня фінансова спроможність бюджетів місцевого самоврядування; значна залежність бюджетів місцевого самоврядування від трансфертних надходжень з бюджетів вищого рівня; зростання розриву між часткою доходів та видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України; скорочення частки місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України; низька частка надходжень від місцевих податків і зборів в загальній структурі доходів місцевого бюджету; значний рівень диференціації в доходах та видатках бюджетів місцевого самоврядування між різними муніципальними утвореннями; примусове переведення всіх місцевих бюджетів на казначейське виконання; надзвичайна регламентованість бюджетного процесу на первинному рівні місцевого самоврядування; формування сільських, селищних та міст районного значення бюджетів за залишковим принципом; відсутність стратегічної спрямованості процесу бюджетного планування на рівні муніципальних утворень, що характеризується неможливістю органів місцевого самоврядування сформувавши повноцінний бюджет розвитку, доходи якого повинні спрямовуватися на реалізацію довгострокових програмних заходів розвитку громади; неможливість формування двосторонніх горизонтальних фінансових зв'язків між бюджетами місцевого самоврядування; нерозробленість методологічних засад муніципального фінансового менеджменту та практичних рекомендацій із застосування його технологій (бюджетування, фінансового прогнозування, диференційованого місцевого оподаткування, муніципальної позики, фінансового контролінгу та муніципального кредитування).

Для формування нормативно-правових та організаційно-технологічних передумов зміцнення фінансової складової ресурсного забезпечення місцевого самоврядування потрібно:

1. Внести зміни в Податковий кодекс України, який б кардинально змінив концепцію місцевого оподаткування в державі на основі запровадження фіскально спроможних місцевих податків.

2. Внести зміни в Бюджетний кодекс України в контексті трансформації бюджетного процесу та системи міжбюджетних відносин. Вихідним етапом бюджетного процесу в Україні має стати затвердження бюджетів місцевого самоврядування, а міжбюджетні трансферти повинні розподілятися за зрозумілою прозорою формульною технологією з урахуванням специфіки територіальних утворень.

3. Переглянути принцип обов'язковості казначейського виконання місцевих бюджетів в контексті надання органам місцевого

самоврядування можливості самостійно обирати установу, що здійснюватиме логістичне управління грошовими потоками доходів і видатків бюджету: відділення державного казначейства, комерційний банк, комунальний банк чи їх поєднання.

4. Дозволити місцевим радам приймати бюджетний регламент чи положення про здійснення бюджетування, які б уможливили врахування місцевих специфік в процесі формування та виконання бюджетів місцевого самоврядування, що б значно посилило його фінансову та організаційну автономію.

5. Експериментально вивчити можливість управління місцевими бюджетами за програмно-цільовим принципом, що передбачає формування бюджетів центрів фінансової відповідальності – донорів та реципієнтів – за функціонально-галузевими комплексами муніципального господарства (освіта, охорона здоров'я, культура, місцевий транспорт, житлово-комунальне господарство, муніципальні ринки). Це створило б базу для запровадження технології бюджетування, головна ідея якого полягає в збалансуванні фінансових потоків між центрами фінансової відповідальності.

6. Запровадити механізм об'єднання фінансових ресурсів бюджетів різних територіально-адміністративних утворень низового рівня для виконання окремих функцій, використання якого дозволить створити фінансові передумови для подальшого територіального укрупнення первинних територіальних утворень в Україні, що є об'єктивно необхідним з огляду на наперед визначену нежиттєздатність дрібних територіальних громад.

Реалізація зазначених заходів сприятиме забезпеченню відповідності повноважень, визначених законодавством за місцевим самоврядуванням в Україні, та їх фінансовим наповненням, що, в свою чергу, підвищить управлінсько-регулятивну функцію органів місцевого самоврядування щодо забезпечення економічного й соціального розвитку територіальних спільнот базового рівня, створить передумови для впровадження економічного інструментарію муніципального менеджменту. Врешті-решт, технології муніципального менеджменту спрямовуватимуться на реалізацію стратегій розвитку муніципальних утворень, що деталізуватимуть та посилюватимуть загальнонаціональну стратегію розвитку держави, метою якої європейське майбутнє України.

*Tetyana P. Shippee
PhD, Assistant Professor, Health Policy and Management*

RACIAL DIFFERENCES IN NURSING HOME RESIDENTS' QUALITY OF LIFE: IDENTIFYING MECHANISMS FOR ACTIONS

Keywords: Nursing homes, racial disparities, quality of care, quality of life, community-based participatory research

Project Description

Over the past decade, the proportion of minority residents in nursing homes (NHs) has quickly grown with national estimates showing that minority older adults are over-represented in NHs compared to white older adults. Despite the increase in use of NH services by racial/ethnic minority groups, we know little about their quality of life (QOL) in these settings and how it compares to their white counterparts. QOL is a resident-centered outcome and an indicator of care quality associated with clinical outcomes. The institutional environments of NHs can endanger resident QOL. In my previous work, using quantitative data for all Medicaid-certified nursing homes in the state of Minnesota, I found that minority NH residents experience lower QOL than their white counterparts. However, we know little about reasons for these disparities. Building on these findings, we aim to determine the mechanisms that influence minority resident QOL from the perspective of the minority NH residents and NH direct care staff. We will carry out a comparative analysis of two nursing homes with high proportion minority. In each, we will conduct in-depth interviews with residents and staff (about 15 residents and 5 staff in each facility) and select observations of resident/staff interactions.

Summary

Over the past decade, the proportion of minority older adults residing in nursing homes (NHs) has surpassed that of white older adults[1]. NHs are an integral part of the long-term care (LTC) system, accounting for 68% of the \$72 billion spent on LTC in 2008 alone[2]. NH residents suffer from comorbid physical, cognitive, and mental disorders that diminish their quality of life (QOL). QOL is a resident-centered outcome, and is key to resident well-being [3]. QOL can be endangered by the institutional environments of NHs, but we know little about racial differences in QOL. Racial differences exist in quality of care (QOC)[4], which is measured via staff-reported clinical outcomes (e.g., incidence of pressure ulcers). QOC has received more attention

than QOL, but NH quality efforts should include both. Our recent work found that minority residents actually experience lower QOL in nursing homes than white patients, although so far the causal mechanisms for this phenomenon are still unclear (CITE). While analyses of claims and survey data can provide evidence for existing disparities in QOL among nursing home residents, a qualitative approach is needed to shed light on how minority residents experience care and what factors influence their QOL to identify mechanisms for action, which is the goal of this project.

Few studies have used qualitative methods to investigate disparities between nursing home residents. Engle et al. (1998), for instance, assessed differences in the living-dying experience of black and white older adults in nursing homes and found that QOL was an important indicator for minority residents. Studies that have investigated the experience of Korean and Chinese older adults in nursing homes (Kong et al. (2010), Chan and Kayser-Jones (2005) and Wu and Barker (2008) found a number of barriers to minority residents' QOL. These include communication challenges, different cultural beliefs and customs, and food as barriers to equal care for minority compared to white residents. Finally, Ryvicker (2011) used ethnographic methods to compare quality of care in two nursing homes with different proportions of minority and white residents and differences in socio-economic background. She found clear disparities in staff-resident communication and interaction, with staff responding to and caring for white, affluent residents in a more dynamic and adaptive manner than for Black and Hispanic patients in the other facility.

While these studies can give an insight into preliminary causes for disparities in QOL for minority older adults, further research is necessary to fully understand how disparities develop and are maintained within nursing homes. Consequently, this project addresses racial differences in QOL, a topic of high value for public health, policy, nursing home residents and their families and is of key importance for achieving equitable outcomes in later life.

Для заметок

Наукове видання

Відповідальна за випуск

Пилипів Надія Іванівна

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедру теоретичної і прикладної економіки
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНІВ**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції

Підписано до друку 03.06.2015 р.
Формат 64x84/16. Умовн.-друк. арк. 10,99.
Тираж 300 примірників.

Видавець Віктор Дяків
Україна, 76025, м. Івано-Франківськ, вул. Сабата, 14.
Свідоцтво про внесення до Держ. реєстру
від 04.12.2007 серія ДК №3042

Адреса редакції
76000, Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка 57.

Усі права застережені. Передрук і переклади дозволяються лише за згодою автора і редакції. Редакція не обов'язково поділяє думку автора і не відповідає за фактичні помилки, яких він припустився